

**Р.В. Слободянюк, А.Є. Ящук, М.О. Волков, М.В. Годій,
А.Ю. Міхін**

**ТАКТИЧНА
ПІДГОТОВКА ТАНКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ**

Методичний посібник

**Львів
Національна академія сухопутних військ
2018**

УДК. 355.42:

ББК Ц 2

Т 33

Рекомендовано до друку

Вченою радою Національної академії
сухопутних військ

(протокол від ____ 2018 р. № ____)

Рецензенти:

В.А. Ожаревський, начальник кафедри тактики, кандидат
військових наук;

І.В. Репін, доцент кафедри тактико-спеціальних дисциплін,
кандидат історичних наук, доцент

Колектив авторів:

**Слободянюк Р.В., Ящук А.Є., Волков М.О., Годій М.В.,
Міхін А.Ю.**

Т 33 Тактична підготовка танкових підрозділів: Методичний
посібник / Р.В. Слободянюк, А.Є. Ящук, М.О. Волков, «та ін.» – Львів:
НАСВ, 2018. – ____ с.

Методичний посібник призначений для командирів танкових
підрозділів. У ньому викладені методичні рекомендації для
командирів танку і танкових взводів в обсязі програми бойової
підготовки для надання допомоги в підготовці та проведенні занять
з тактичної підготовки з екіпажем та взводом.

ББК Ц 2

© Р.В. Слободянюк, А.Є. Ящук,

М.О. Волков, «та ін.», 2018

© Національна академія сухопутних військ, 2018

Зміст

Перелік умовних скорочень.....	5
Розділ 1. Організація та проведення тактичної підготовки.....	6
1.1. Завдання з тактичної підготовки танкового екіпажу, взводу.....	6
1.2. Форми і методи навчання (підготовки).....	9
1.3. Навчальна матеріально-технічна база.....	12
Розділ 2. Тактико-стройові заняття.....	16
2.1. Загальні рекомендації.....	16
2.2. Підготовка тактико-стройових занять.....	17
2.3. Проведення тактико-стройових занять.....	21
2.4. Особливості підготовки і проведення тактико-стройових занять в особливих умовах (вночі, в лісі, в горах, у населених пунктах тощо).....	24
2.5. Методика проведення тактико-стройових занять...	26
2.5.1. Танк у наступі.....	26
2.5.2. Танк в обороні.....	33
2.5.3. Танк у похідній охороні.....	41
2.5.4. Танковий взвод у наступі.....	48
2.5.5. Танковий взвод в обороні.....	55
2.5.6. Танковий взвод у сторожовій охороні.....	61
Розділ 3. Тактичні заняття.....	66
3.1. Загальні рекомендації.....	66
3.2. Підготовка занять.....	67
3.3. Проведення занять.....	69
3.4. Особливості підготовки і проведення тактичних занять в особливих умовах.....	74
3.5. Методика проведення тактичних занять.....	76
3.5.1. Танк в обороні.....	76
3.5.2. Танковий взвод у наступі.....	85
Розділ 4. Підготовка і проведення контрольного тактичного заняття з екіпажем танка (взводом).....	97
Розділ 5. Бойова стрільба екіпажу (взводу)	103
5.1. Загальні положення.....	103
5.2. Підготовка бойових стрільб.....	104
5.3. Проведення бойових стрільб.....	114

5.4. Організація бойових стрільб в особливих умовах..	120
5.5. Оцінка бойових стрільб.....	123
5.6. Методика проведення бойових стрільб.....	126
Список використаної літератури.....	134

Перелік умовних скорочень

АТО	-- Антитерористична операція
БМ	-- бойова машина
БМП	-- бойова машина піхоти
БМД	-- бойова машина десанту
ВТЗ	-- високоточна зброя
ВСП	-- візуальний сигнальний пристрій
ЗС України	-- Збройні Сили України
ЗМУ	-- зброя масового ураження
ЗЗМУ	-- захист від зброї масового ураження
ІМЗ	-- інструкторсько-методичне заняття
КНЗ	-- комплексне навчальне завдання
КСП	-- командно-спостережний пункт
КШН	-- командно-штабне навчання
ОВТ	-- озброєння та військова техніка
ООС	-- операція Об'єднаних сил
ПЕОМ	-- персональна електронно-обчислювальна машина
ПНД	-- програма навчальної дисципліни
ППО	-- Протиповітряна оборона
ПТКР	-- протитанкова керована ракета
ПТРК	-- протитанковий ракетний комплекс
РЕБ	-- радіоелектронна боротьба
РПНД	-- робоча програма навчальної дисципліни
РТК	-- ротний тактичний комплект
РХБз	-- радіаційний, хімічний, біологічний захист
СВ	-- Сухопутні війська
ТВ	-- танковий взвод

Розділ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1.1. Завдання з тактичної підготовки танкового екіпажу, взводу

Тактична підготовка – основа польового вишколу військ і є головним предметом навчання в системі бойової підготовки. Вона охоплює теорію і практику бою.

Тактична підготовка дозволяє найповніше реалізувати принцип "навчати війська того, що "необхідно на війні"; забезпечує комплексне навчання солдатів, сержантів, офіцерів і підрозділів веденню бойових дій у складній і швидкоплинній обстановці сучасного загальновійськового бою із застосуванням як ядерної, так і звичайної зброї; представляє чітку систему навчальних і виховних заходів; визначає конкретний зміст навчання для всіх категорій військовослужбовців, має певну організацію планування, свої форми, методи, прийоми і засоби навчання, а також якісні і кількісні показники та нормативи, що характеризують рівень вишколу.

Тактична підготовка проводиться відповідно до вимог наказів Міністра оборони України, Командувача Сухопутних військ Збройних Сил України, Організаційно-методичних вказівок з підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України, Програм бойової підготовки механізованих (танкових) військ, Бойового статуту механізованих, танкових військ Сухопутних військ, Ч. III, Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01)), Збірника нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України та інших керівних документів.

Завданнями навчання з тактичної підготовки танкового екіпажу, взводу є:

1. Удосконалювати теоретичні знання і практичні навички командира танкового взводу в організації бою на місцевості; у глибокому аналізі обстановки, що склалася, і прийнятті обґрунтованих рішень; у чіткій постановці бойових завдань командирам танків, екіпажам; в організації і підтримці

безперервної взаємодії, особливо з доданими підрозділами; в організації і безперервному управлінні своїми і доданими підрозділами та їх вогнем протягом усього бою; у прояві ініціативи і військової хитрості; у безперервності і раптовості дій із застосуванням маневру; в умілих діях вночі та в інших умовах обмеженої видимості; у своєчасному бойовому забезпеченні й організації виховної роботи серед особового складу.

2. Навчити командира танка: підтримувати постійну бойову готовність і високу злагодженість екіпажу; правильно приймати і передавати команди (сигнали) командира взводу, роти, чітко ставити завдання (подавати команди, сигнали) відділенню й екіпажу; уміло готувати до роботи засоби зв'язку і працювати на них в умовах радіоелектронних перешкод; грамотно використовувати місцевість при русі танка; безперервно вести спостереження за полем бою, в короткий час відшукувати важливі цілі противника і подавати команди на їх знищення; швидко відшукувати місця проходів в мінно-вибухових та інших загородах, а також у зонах зараження і долати їх на максимально можливій швидкості; у короткі терміни проводити спеціальну обробку танка і санітарну обробку особового складу; своєчасно розпізнавати повітряного противника і влучно вести вогонь із зенітно-кулеметної установки танка; вживати заходів щодо захисту танка від високоточної зброї і ПТКР противника; стежити за витратою боєприпасів і пального танка та своєчасно доповідати командирів взводу про витрачення 0,5 і 0,75 боєкомплекту і заправки паливом; у разі пошкодження, поломки або застрягання танка негайно вживати заходів щодо його відновлення або евакуації; постійно підтримувати високий політико-моральний стан екіпажу і його фізичну витривалість; завжди бути готовим замінити командира взводу.

3. Прищепити навички навіднику гармати в умінні користуватися приладами стрільби і спостереження як вдень, так і вночі. Навчити грамотно використовувати озброєння танка для знищення різних цілей противника; безперервно вести спостереження за полем бою, швидко відшукувати цілі, доповідати про них командирів танка і за його командою, а іноді й самостійно, знищувати їх; грамотно корегувати вогонь свого танка; уміло

працювати на засобах зв'язку і чітко подавати команди (сигнали) по танковому переговорному пристрою; постійно стежити за озброєнням танка і боєприпасами, завжди утримувати їх у справному стані і готовими до бойового застосування; надавати допомогу механіку-водію у проведенні технічного обслуговування і ремонту танка.

4. Удосконалювати навички механіка-водія у водінні танка в будь-яких умовах бойової обстановки, характеру місцевості, пори року і погоди, як вдень, так і вночі. Навчити долати різні перешкоди і загородження, водні перешкоди убрід і по дну, мінно-вибухові загородження з мінними тралами і по проробленому проході, заражені ділянки (райони) в засобах індивідуального захисту, під вогнем противника і в умовах обмеженої видимості; максимально використовувати маневрені можливості танка з метою зайняття вигідного положення для ведення вогню по найуразливіших місцях у бойовому порядку противника, для виходу йому у фланг і тил, а також використовувати місцеві укриття для захисту свого танка від вогню противника; своєчасно проводити чергове технічне обслуговування й усувати несправності і поломки в ході його проведення; знати своє місце в похідному передбойовому і бойовому порядках взводу; постійно вести спостереження за наземним і повітряним противником в ролі спостерігача; про все помічене доповідати командирі танка по танковому переговорному пристрою; вивести танк з-під вогню противника в найближче укриття; стежити за витратою палива і доповідати командирі танка про витрачення 0,5 і 0,75 заправки; працювати на засобах зв'язку і вести вогонь зі всіх видів озброєння танка: використовувати будь-яку можливість для перевірки технічного стану танка і негайного усунення навіть незначних несправностей, що виникли в ході його експлуатації.

Кожен член екіпажу повинен знати бойове завдання взводу, танка і своє завдання, бойові можливості танка, а також слабкі і сильні сторони броньованих машин і протитанкових засобів противника. У бою взвод, танк, використовуючи вигідні умови місцевості, повинен вміло поєднувати вогонь з рухом з метою зайняття вигідного положення для ведення вогню по

найуразливішому місцю в бойовому порядку противника або для завдання йому удару у фланг і тил, широко застосовувати маневр.

На всіх заняттях з тактичної підготовки особовому складу екіпажу, танкового взводу слід прищеплювати прагнення точно, в строк і в будь-якій обстановці виконати бойове завдання, при цьому виховувати високі морально-бойові, психологічні і фізичні якості, високий бойовий порив, активність та ініціативу, сміливість і рішучість, стійкість і мужність, вірність Батьківщині.

У ході тактичної підготовки екіпаж, танковий взвод повинні бути навчені:

веденню наступу на противника, що обороняється, з ходу і з безпосереднього зіткнення з ним як вдень, так і вночі; організованому переходу до оборони завчасно або в ході бою за відсутності безпосереднього зіткнення з противником і в умовах зіткнення з ним;

здійсненню маршу (пересуванню своїм ходом) і перевезенням різними видами транспорту в передбаченні вступу в бій або поза загрозою зіткнення з противником, як правило, вночі або в інших умовах обмеженої видимості;

прихованому розташуванню на місці і діям у сторожовій охороні, а також умілим діям у всіх видах бойового забезпечення.

Тактична підготовка залежно від змін в озброєнні, бойовій техніці, організації військ, способів ведення бою постійно удосконалюється.

1.2. Форми і методи навчання (підготовки)

Високий тактичний вишкіл танкового екіпажу, взводу досягається систематичним і інтенсивним навчанням, у ході якого в обмежений час навчання вирішують різні завдання, що вимагають великого обсягу знань, умінь і навичок. Збільшені вимоги до тактичної підготовки примушують постійно удосконалювати ті, що існують, і знаходити нові форми, методи і засоби навчання, що дозволяють в короткі терміни освоювати прийоми і способи ведення бойових дій.

У тактичній підготовці танкового екіпажу, взводу використовуються наступні **форми навчання**: *тактико-стрійові, тактичні заняття, а також бойові стрільби взводів.*

Тактико-стрійові заняття є першим і необхідним ступенем бойового злагодження підрозділів. На тактико-стрійових заняттях відпрацьовується техніка виконання прийомів і способів дій підрозділів у різних видах бою. Вони покликані сприяти розвитку у тих, хто навчається, ініціативи, творчості, винахідливості у виконанні того або іншого прийому і способу дій, а у командирів – удосконалювати свої навички в управлінні підлеглими підрозділами шляхом віддачі коротких розпоряджень, команд і сигналів, а також визначати без додаткових контрольних занять рівень і якість підготовки підрозділів.

Кожне питання (прийом) спочатку відпрацьовується по елементах у повільному темпі, а потім в цілому в межах часу, встановленого нормативами.

Тривалість тактико-стрійових занять встановлюється керівником, виходячи з поставлених цілей, і може складати **2-4** години. Основним методом навчання на тактико-стрійових заняттях є вправа (тренування) у виконанні прийомів і способів дій, а при необхідності можуть застосовуватись пояснення, показ і т.д.

Тактична обстановка для проведення тактико-стрійового заняття може створюватися для відпрацювання кожного навчального питання (нормативу) окремо і не пов'язуватися єдиним задумом. Вона повинна бути нескладною, але забезпечувати якісне навчання підлеглих.

Організують і проводять тактико-стрійові заняття з підрозділами безпосередні командири.

Тактичні заняття – основна форма злагодження танкового екіпажу і взводу.

Тактичні заняття призначені для бойового злагодження танкового екіпажу, взводу, удосконалення навиків командирів в організації бою і бойового забезпечення, в управлінні підлеглими при виконанні навчально-бойових завдань. Тому в зміст тактичних занять включаються питання прийняття рішення, постановки завдань підлеглим, організації взаємодії і бойового забезпечення, а також питання психологічного забезпечення.

На цих заняттях всі навчальні питання теми відпрацьовуються з дотриманням тієї послідовності, що характерна для реального бою, без пауз і перерв, на фоні єдиної тактичної обстановки з

позначеним противником. При необхідності, з метою усунення допущених помилок, окремі прийоми і дії можуть повторюватися.

Основним методом навчання на тактичних заняттях є не вправа (тренування), як на тактико-стройових заняттях, а практична робота тих, хто навчається, щодо виконання своїх посадових обов'язків в умовах, наближених до бойових.

Тактичні заняття організують і проводять: з екіпажем – командир взводу, із взводом – командир роти. Тривалість тактичного заняття з екіпажем складає **3-4** години, взводом – **6-8** годин. При проведенні тактичних занять вночі доцільно відпрацьовувати питання переходу від денних дій до нічних.

За своїм призначенням тактичні заняття поділяються на **звичайні і контрольні**.

Звичайні тактичні заняття з танковим екіпажем, взводом проводяться на завершальному етапі вивчення теми з метою перевірки навченості командирів організації бою та управління підрозділами, а особового складу – у виконанні прийомів і способів дій у ході динаміки бою.

Контрольні заняття проводяться з танковим екіпажем і взводом на заключному етапі вивчення тактичної підготовки як предмета навчання перед проведенням бойової стрільби і є допуском до її проведення.

Мета – перевірити навченість і злагодженість екіпажу (взводу) та його готовність до проведення тактичних навчань взводів.

На контрольному тактичному навчанні керівник зобов'язаний перевірити, в першу чергу, особисту підготовку командирів танків (взводів), їх вміння творчо застосовувати теоретичні положення Бойового статуту на практиці, орієнтуватися в складній обстановці, яка швидко змінюється, вміння приймати грамотні рішення, навички в організації бою на місцевості і керувати підлеглими в ході його ведення, а також визначати злагодженість екіпажу (взводу), його готовність до дій в умовах сучасного бою.

Контрольне тактичне заняття проводиться на контрольній смузі тактичного навчального поля. Зміст такого заняття для екіпажу і взводу визначає командир роти.

Бойова стрільба взводу є вищою формою навчань, на яких тактичні дії пов'язані з вогнем. Вони проводяться на завершальному етапі їх злагодження.

У ході їх проведення основна увага приділяється правильним тактичним діям, вмілому й ефективному застосуванню озброєння і бойової техніки для виконання вогневих завдань та управління підрозділами і вогнем у ході бою, а також суворому дотриманню вимог безпеки.

Бойові стрільби проводяться з однієї з тем тактичної підготовки, які передбачають дії підрозділів у наступі, в обороні, похідній охороні вдень і вночі.

Основним методом навчання на бойових стрільбах є практична робота з виконання всіма тими, хто навчається, своїх функціональних обов'язків, у тому числі й у вирішенні вогневих завдань.

Методи навчання – це прийоми і способи, за допомогою яких здійснюється передавання і засвоєння знань, формування навичок і вмінь, виховання високих морально-ділових якостей особового складу, забезпечується злагодження (бойове злагодження) екіпажів та підрозділів.

Метод навчання – це також спосіб роботи керівника занять з тими, хто навчається. Якщо форма навчання відображає сукупність умов навчання, то метод навчання показує шляхи досягнення поставленої навчальної мети. Кожен метод навчання складається з безлічі методичних прийомів, органічно зв'язаних між собою.

У ході тактичної підготовки танкового екіпажу, взводу найбільш широке застосування одержали розповідь, показ, вправи (тренування) і практична робота.

1.3. Навчальна матеріально-технічна база

Навчальна матеріально-технічна база дає можливість найбільшою мірою наблизити умови проведення занять з тактичної підготовки до реальної бойової обстановки.

Досягнення високого рівня злагодженості підрозділів, підтримка їх постійної готовності до ведення бою вимагають якісно нового підходу не тільки до організації навчального

процесу, але і до його матеріально-технічного забезпечення, тому одним із шляхів вдосконалення форм і методів навчання, підвищення якості й інтенсифікації навчального процесу є безперервне вдосконалення навчальної матеріально-технічної бази.

Основою навчальної матеріально-технічної бази для проведення тактико-стройових і тактичних занять та бойової стрільби є обладнане тактичне навчальне поле з контрольною смугою для підготовки дрібних підрозділів, обладнана ділянка місцевості поблизу військового містечка, а також тактичне навчальне поле для проведення тактичних навчань, у тому числі і з бойовою стрільбою (бойової стрільби взводів).

Тактичне навчальне поле для підготовки дрібних підрозділів забезпечує навчання танкового екіпажу і взводу діям у різних видах бою.

Для створення й імітації мішеневої обстановки на тактичному навчальному полі використовується комплект мішеневого обладнання (КМО). Він забезпечує: одночасне проведення тактико-стройових і тактичних занять з дев'ятьма танковими екіпажами або трьома взводами незалежно один від одного; створення обстановки в опорних пунктах з використанням мішеней, що з'являються, загальною кількістю 71 шт., а також рухомих цілей; управління цілями (мішенями), що з'являються і рухаються з командного пункту і з дев'яти переносних пультів управління; імітацію ведення вогню цілями, що з'являються, і рухомими, а також імітацію вогню артилерії та ударів авіації з використанням табельних імітаційних засобів.

За відсутності тактичного навчального поля для підготовки дрібних підрозділів у районі дислокації частини або при його значному віддаленні, поблизу частини підбирається ділянка місцевості для проведення тактико-стройових і тактичних занять з танковим екіпажем і взводом.

Тактичне навчальне поле або ділянка місцевості повинні сприяти відпрацюванню навчальних питань теми і забезпечувати найбільшу повчальність заняття. Наприклад, для навчання дій у наступі вони повинні дозволяти розташовуватися в вихідному районі для наступу, здійснювати висування з розгортанням в бойовий порядок для атаки, атакувати противника і вести бій в його глибині, здійснювати маневр і т.п.; в обороні забезпечувати

приховане розташування, організацію системи вогню, інженерне обладнання основних і запасних вогневих позицій для танків, ведення спостереження за противником і місцевістю тощо. При навчанні дій у похідній охороні і розвідці необхідно вибирати таку ділянку місцевості, щоб на маршруті руху і в стороні від нього були яри, висоти, чагарник, розвилки або перехрестя доріг, невеликі населені пункти або окремі будови, водна перешкода, мости і переправи на ній; наперед створювати або імітувати різні загородження, ділянки зараження, лісові завали і т.п.

Контрольна смуга на тактичному навчальному полі є складовою частиною тактичного навчального поля для підготовки дрібних підрозділів або обладнується як самостійний навчальний об'єкт поблизу військового містечка. Вона призначена для відпрацювання навчальних питань планових тем з тактичної підготовки в комплексі з іншими предметами навчання тактико-стройових методів і для перевірки якості відпрацювання програми навчання з тактичної підготовки і бойовому злагодженню танкового екіпажу і взводу.

Конфігурація, кількість, порядок розташування навчальних об'єктів залежать від розмірів і характеру ділянки місцевості, вона може включати дванадцять і більше навчальних об'єктів, що забезпечують навчання особового складу розташуванню у вихідному районі для наступу, висуванню на рубіж переходу в атаку, атаці переднього краю оборони противника, веденню розвідки, веденню бою за населений пункт, закріпленню захопленого рубежу і відбиття атаки (контратаки), боротьбі з танками й іншими броньованими машинами противника, подоланню мінно-вибухових загороджень, завалів, районів руйнувань і пожеж, діям на місцевості, зараженій радіоактивними (хімічними) речовинами, діям після бою і вирішенню інших питань. На ній виставляються списана бойова техніка, озброєння (або їх макети), мішені, вказівники.

При створенні тактичної обстановки для проведення заняття на необладнаній місцевості можна використовувати тактичний комплект роти (ТКР). Він дозволяє створювати різну обстановку та її імітацію мішенями на будь-якому фронті. Управління обстановкою, мішенями й їх імітація здійснюється по радіо або по

проводах. Час на розгортання – 2-3 год. із залученням операторів та особового складу мішеневої команди.

Для створення мішеневої обстановки при проведенні бойової стрільби взводу використовується тактичний комплект роти (РТК).

Для створення атакуючих, контратакуючих і таких, що відходять, цілей у ході бойової стрільби взводу використовуються рухома (ПМЛ) і стаціонарна (СМЛ-68) мотолебідки.

Вони призначені для буксирування мішеней (макетів) і інших одиночних і групових цілей на спеціально виготовлених санчатах (возах) з різними швидкостями (10 – 15, 15 – 20 км/год.) на глибину 3-4 км у режимах роботи "на себе" або з їх поверненням.

Крім того, застосовуються навчальні імітаційні ручні гранати, навчальні і холості патрони, вибухові пакети, сигнальні і освітлювальні патрони, димові гранати, мішені, макети вогневих засобів і різні вказівники для позначення руйнувань, загороджень, ділянок зараження місцевості, проходів у загородженнях, вказівники для позначення майданчиків проведення часткової спеціальної обробки, переносний макет місцевості з набором до нього (виготовляються в підрозділах) зменшених у масштабі мішеней, макетів техніки, тактичних знаків, орієнтирів тощо.

Забезпечення імітаційними засобами і боєприпасами здійснюють старші командири (начальники) за заявками керівників занять, виходячи з норм, лімітів і реальної наявності їх в частині та в навчальному центрі.

На тактико-стройових і тактичних заняттях позначення вогню, імітація дій противника і трансляції шумових ефектів бою повинні проводитися в цьому обсязі, в якому це необхідно для осмисленого вивчення й якісного відпрацювання намічених питань.

Розділ 2

ТАКТИКО-СТРОЙОВІ ЗАНЯТТЯ

2.1. Загальні рекомендації

Тактико-стройові заняття, як правило, передують тактичним заняттям. На них відпрацьовується техніка виконання прийомів і способів дій екіпажу, взводу на полі бою, найбільш характерними з яких є: розгортання підрозділу з похідного порядку в передбойовий і бойовий, згортання; атака; пересування, маневр на полі бою, подолання різних перешкод і загороджень під вогнем противника; відбиття атаки (контратаки) противника; подолання водних перешкод; дії за сигналами оповіщення й інші питання. Недоцільно відпрацьовувати питання, які не містять елементів практичних дій на полі бою. Наприклад, з'ясування завдання, оцінка обстановки, прийняття рішення та інше.

Недостатньо засвоєні елементи прийому і прийом в цілому повинні повторюватися доти, поки ті, хто навчається, будуть виконувати їх правильно та у встановлений нормативом час, а екіпаж, взвод не доб'ються узгоджених дій.

Не добившись чіткого виконання одного прийому, не відпрацювавши якісно і в повному об'ємі одне навчальне питання, не слід переходити до відпрацювання наступного.

Тактико-стройові заняття покликані допомогти командирів взводу навчитися творчо, а не шаблонно, застосовувати різні прийоми і способи дій залежно від обстановки, що створилася, тому на них відпрацьовується декілька прийомів і способів дій, застосування яких найімовірніше в бойовій обстановці. В ході тактико-стройових занять необхідно формувати у тих, хто навчається, морально-бойові якості, такі, як сміливість, упевненість в своїх силах і зброї, тверду волю і рішучість, стійкість, для чого застосовуються різноманітні методичні прийоми.

Організовує і проводить тактико-стройові заняття з екіпажем і взводом їх безпосередній командир.

Кількість тактико-стройових занять за кожною темою, зміст кожного заняття і час на їх проведення визначені Програмою бойової підготовки. На одному занятті доцільно відпрацьовувати

не більше трьох навчальних питань і всіх нормативів, що стосуються до даного заняття.

Тривалість тактико-стройових занять з танковим екіпажем і взводом звичайно складає не більше **2-4** годин.

Тактико-стройові заняття можуть проводитися на матеріальній частині або пішки по-машинному, на тактичному навчальному полі або на необладнаній ділянці місцевості. Найбільш ефективні і повчальні ті заняття, які проводяться на тактичному навчальному полі, де представляється можливим використовувати його обладнання, що наближає заняття до бойової обстановки.

Керівник заняття повинен уміло використовувати обладнання тактичного навчального поля, мішеневу обстановку, РТК і засоби імітації.

Противник позначається мінімально необхідною кількістю мішеней, макетів вогневих засобів, вказівниками й імітаційними засобами.

Тактична обстановка, що створюється перед відпрацюванням кожного навчального питання, повинна бути нескладною, але забезпечувати якісне навчання підлеглих.

Перед відпрацюванням нової теми з командирами взводів і командирами танків проводяться інструкторсько-методичні заняття, а перед проведенням кожного заняття – інструктажі.

На інструкторсько-методичному занятті (інструктажі) командир батальйону, роти (взводу) виробляє єдність поглядів на організацію заняття і використання найбільш доцільних методичних прийомів у ході його проведення, найбільш ефективне використання об'єктів навчальної бази, вдосконалення методичних і практичних навиків командирів танка, взводу у виконанні прийомів і дій в ролі тих, хто навчається, а також звертає увагу на дотримання заходів безпеки. Командир взводу перед проведенням заняття проводить інструктаж командирів танків, на якому вказує особливості проведення майбутнього заняття.

2.2. Підготовка тактико-стройових занять

Підготовка заняття включає: особисту підготовку керівника; уточнення вихідних даних; вибір району (ділянки місцевості) для проведення заняття; проведення рекогносцировки; розробку плану

проведення заняття; підготовку до заняття тих, хто навчається, матеріальної частини і навчального матеріально-технічного забезпечення.

Підготовка керівника до проведення занять здійснюється на показових, інструкторсько-методичних заняттях і інструктажах, але основним методом залишається самостійна робота.

Вихідними даними для підготовки заняття є: тема, навчальні питання та їх зміст, час, місце проведення заняття, а також кількість техніки, що виділяється, та імітаційних засобів, які керівник дізнається з розкладу занять та Програми бойової підготовки. Крім того, ці дані можуть уточнюватися під час проведення показових, інструкторсько-методичних занять, інструктажів, при підбиванні командиром підрозділу підсумків бойової підготовки за минулий тиждень та постановці завдань на наступний.

Місцевість, вибрана для проведення заняття, повинна забезпечувати відпрацювання навчальних питань. Незалежно від того, де проводиться заняття, – на відомій або невідомій місцевості, рекогносцировку слід проводити обов'язково, оскільки деякі навчальні місця тактичного навчального поля можуть опинитися в несправному стані.

У ході рекогносцировки керівник заняття визначає зміст кожного навчального питання (які прийоми і способи дій відпрацьовуватимуться), тактичну обстановку, як позначити дії противника, які навчальні місця та обладнання тактичного навчального поля або тактичного комплексу роти будуть для цього використані, які роботи потрібно провести з підготовки місцевості (тактичного навчального поля) і, які сили для цього будуть потрібні.

Загальний розрахунок відведеного часу робиться від початку пересування підрозділу до місця заняття і до повернення в розташування, при цьому керівник враховує час, необхідний на відпрацювання навчальних питань, постановку завдання і розбір.

Командир танка, готуючись до заняття під керівництвом командира взводу, з'ясовує з розкладу занять роти тему, навчальні питання й їх зміст, нормативи, які відпрацьовуються, і час. На підставі вивчення змісту навчальних питань і обліку рівня підготовки тих, хто навчається, він визначає навчальну мету

заняття. Вивчає відповідні статті і розділи Бойового статуту Сухопутних військ, настанов, інструкцій тощо, що відносяться до теми. На рекогносцировці, що проводиться командиром взводу, він уточнює місця і порядок відпрацювання навчальних питань, час на їх відпрацювання і порядок позначення дій противника.

З'ясувавши зміст того або іншого навчального питання, необхідно чітко визначити, які прийоми і способи дій відпрацьовувати з членами екіпажу. Від змісту навчального питання залежить порядок його відпрацювання.

Якщо змістом навчального питання передбачається вивчення декількох тактичних прийомів, то кожний з них відпрацьовується по елементах і в цілому, якщо навчальне питання містить тільки один прийом (дію), то навчальне питання відпрацьовується в цілому.

Після проведення рекогносцировки розробляється **план проведення тактико-стройового заняття** в робочому зошиті. У ньому вказуються: тема, навчальна мета, час і місце проведення заняття, навчальне і матеріально-технічне забезпечення та хід заняття.

План заняття складається з **текстуальної** і **графічної** частин. У **текстуальній частині** викладається зміст ввідної частини і кожного навчального питання, порядок його відпрацювання (які прийоми або дії відпрацьовуватимуться і по яких елементах, а потім в цілому), указується час, що відводиться на відпрацювання навчального питання, прийому або дії і кожного елементу, дії керівника і тих, хто навчається, сигнали управління; порядок і способи позначення противника, та нормативи.

У **графічній частині** тактико-стройового заняття кольоровими олівцями для кожного питання відображаються вихідна тактична обстановка і можливий (найбільш доцільний) характер дій тих, хто навчається, при його відпрацюванні, а також положення підрозділу, що навчається, і противника до початку відпрацювання навчального питання і т. ін.

У графічній частині тактичного заняття відображається тактична обстановка (вихідне положення сторін, завдання екіпажу, взводу, роти і сусідів, необхідні дані про противника) з необхідними поясненнями.

Крім того, у плані намічаються питання, які будуть

відпрацьовуватись при висуванні підрозділу у вихідне положення на заняття, при поверненні в пункт дислокації та при переміщенні до нового місця заняття.

План проведення тактико-стройового заняття затверджують: командир батальйону – за три-чотири дні, командир роти (взводу) – за два-три дні.

Затвердження планів командирів танків повинно стати додатковою формою підготовки керівника заняття, оскільки командир взводу, вивчаючи представлений на затвердження план і розмовляючи з керівником, визначає ступінь підготовленості командирів танків і, якщо необхідно, дає їм методичні поради і рекомендації щодо проведення і матеріально-технічного забезпечення заняття.

Командир взводу при підготовці до тактико-стройового заняття зі взводом і своїм екіпажем після вивчення теми і навчальних питань заняття визначає статті і розділи Бойового статуту Сухопутних військ, настанов, інструкцій і інших керівних документів з бойової підготовки, які необхідно повторити або вивчити додатково особисто йому і командирам танків, надати допомогу їм в з'ясуванні вихідних даних і змісту навчальних питань.

Кожна тема тактичної підготовки, як правило, включає декілька тактико-стройових занять. Тому з'ясування загальної теми необхідне керівнику, щоб уявити, на фоні яких тактичних дій проходитимуть заняття, і своєчасно підготуватися самому та підготувати своїх підлеглих. Залежно від умов дислокації частини, рівня підготовки тих, хто навчається, і виділених засобів матеріально-технічного забезпечення він визначає навчальні цілі для кожної категорії тих, хто навчається, і для взводу в цілому, а з урахуванням змісту заняття добивається високої особистої підготовки особового складу і бойового злагодження екіпажів і взводу.

Після визначення й уточнення вихідних даних, вивчення необхідної літератури та інших документів командир взводу проводить рекогносцировку місця проведення заняття при злагодженні екіпажу – спільно з командирами танків, а з тематики, взводу, – сам або під керівництвом командира роти. Після проведення рекогносцировки командир взводу розробляє план

проведення тактико-стройового заняття, який розробляється на карті або схемі.

Після затвердження плану командир взводу дає вказівки про підготовку озброєння і навчально-бойової техніки, матеріально-технічного забезпечення, засобів зв'язку і т. д., організує підготовку командирів танків і особового складу до майбутнього заняття. Перед відпрацюванням кожної нової теми з командирами танків можуть проводитися інструкторсько-методичні заняття, а напередодні заняття – інструктажі на місцевості або на макеті місцевості. Підготовка особового складу підрозділу до тактико-стройового заняття здійснюється під керівництвом командирів танків і взводів у часи самостійної підготовки, яка планується в розкладі занять роти і включає: вивчення та повторення окремих статей Бойового статуту, настанов, сигналів управління, обов'язків посадових осіб у різних видах бою, умов та показників нормативів з тактичної підготовки й інших предметів навчання, які підлягають відпрацюванню і тренуванню, підготовку озброєння, військової техніки і засобів захисту.

2.3. Проведення тактико-стройових занять

Перед виходом на тактико-стройове заняття командир взводу перевіряє наявність і екіпіровку особового складу, зброї, засобів матеріально-технічного забезпечення, знання ними, хто навчається, заходів безпеки.

Тактико-стройове заняття, як правило, починається у вихідному районі. Пересування у вихідний район для заняття і назад повинно здійснюватися в тактичній обстановці і використовуватись для закріплення раніше вивчених питань або для відпрацювання окремих тактичних прийомів і способів дій, пов'язаних зі змістом теми, а також можуть проводитися тренування з фізичної підготовки.

Після прибуття підрозділів у вихідний район керівник оголошує тему, навчальну мету заняття, порядок його проведення, перше навчальне питання, прийоми і дії, що становлять його зміст, доводить до тих, хто навчається, тактичну обстановку і наказує командирам танків зайняти вказані місця для заняття та приступити до відпрацювання першого прийому. Якщо заняття

проводиться у складі взводу, то екіпажі залишаються на місці, і командир взводу приступає до відпрацювання першого прийому.

Місце керівника заняття повинно бути вибрано з таким розрахунком, щоб забезпечувалось спостереження за діями тих, хто навчається, під час відпрацювання кожного прийому.

Командир танка (керівник заняття), прибувши з екіпажем на місце, вказане командиром взводу, роз'яснює членам екіпажу дії з відпрацювання першого навчального питання (прийому, дії) по елементах і показує їх виконання, а потім тренує їх до повного засвоєння цих елементів. Якщо при підготовці до заняття ознайомлення з прийомами, діями проводилося на макеті місцевості, то немає необхідності показувати їх на тактико-стройовому занятті, а відразу можна приступати до їх відпрацювання. Відпрацювання нового прийому починається в повільному темпі, оскільки основна увага звертається на правильність його виконання, в подальшому темп поступово нарощується до часу, встановленого нормативом. Якщо ті, хто навчається, припускаються помилок і діють неправильно, то керівник зупиняє заняття, вказує на допущені помилки, роз'яснює, а якщо необхідно, то і показує, як правильно виконати той або інший елемент, після цього повторює відпрацювання даного елемента до повного засвоєння, чіткого і злагодженого його виконання кожним членом екіпажу. Добившись правильних дій від всіх членів екіпажу по одному елементу (прийому), керівник переходить до відпрацювання наступного елемента.

Переконавшись, що той або інший прийом по елементах членами екіпажу засвоєний, керівник переходить до навчання (тренування) виконання прийому в цілому. Для цього він змінює напрям дії, доводить до тих, хто навчається, нову тактичну обстановку і приступає до тренування, добиваючись при цьому правильного і чіткого виконання прийому у встановлений час. У такій же послідовності відпрацьовуються всі прийоми, що становлять зміст навчального питання.

Після відпрацювання навчального питання керівник заняття проводить частковий розбір, потім оголошує наступне навчальне питання і його зміст; доводить тактичну обстановку, створену для його відпрацювання, і приступає до відпрацювання першого

прийому в такій же послідовності, в якій відпрацьовувалось перше навчальне питання.

Закінчивши відпрацювання всіх навчальних питань, командир танка проводить розбір з екіпажем, прибуває у встановлений час на вказане місце і доповідає командирі взводу про закінчення заняття, ступінь засвоєння кожним членом екіпажу навчальних питань і недоліки, що мали місце, витрату імітаційних засобів і надалі діє за вказівкою командира взводу.

Командир взводу при проведенні тактико-стройових занять з екіпажами танків, навчаючи свій екіпаж, одночасно контролює проведення заняття командирами танків, а при необхідності надає їм допомогу у ході заняття в усуненні допущених ними неточностей у відпрацюванні того або іншого елементу, прийому і т. п., при необхідності управляє мішеневою обстановкою.

Тактико-стройове заняття з танковим взводом проводиться під керівництвом командира взводу.

Навчальні питання відпрацьовуються в такій же методичній послідовності, як і з екіпажем танка. Місце командира взводу повинно бути вибрано з таким розрахунком, щоб забезпечувалося спостереження за діями екіпажів під час відпрацювання кожного прийому, елементу і навчального питання в комплексному (в цілому) виконанні.

Виявивши помилки, допущені в діях екіпажами танків, керівник заняття по радіо або встановленим умовним сигналом зупиняє екіпажі танків (танки) взводу, викликає до себе всіх тих, хто навчається, або тільки командирів танків, указує їм на допущені помилки, роз'яснює, а якщо необхідно, то і показує, як правильно виконувати, і продовжує тренування доти, поки помилки не будуть усунені, а прийом виконаний у встановлений нормативом час, чітко, правильно і злагоджено. Якщо помилки припускається окремий екіпаж, зупиняти весь взвод не слід. В цьому випадку краще на виявлений недолік звернути увагу командира танка і намагатись усунути його в процесі відпрацювання подальших дій шляхом подачі додаткової команди (сигналу), не зупиняючи заняття.

Щоб використовувати навчальний час з максимальною ефективністю і виключити холості переходи, коли взвод для виправлення помилок, допущених при виконанні елементу,

повертається у вихідне положення, тренування доцільно проводити і при русі у зворотному напрямі або по колу. Місце закінчення відпрацювання одного елементу повинно бути вихідним для відпрацювання наступного.

Закінчивши відпрацювання всіх навчальних питань, керівник заняття проводить розбір, який є завершальною частиною тактико-стройового заняття.

До початку розбору перевіряється наявність особового складу, зброї, і бойової техніки, їх розрядження та вилучаються невитрачені холості боєприпаси і засоби імітації.

У ході розбору керівник заняття нагадує тему, мету заняття і повідомляє, як вони досягнуті, аналізує дії тих, хто навчається, при відпрацюванні кожного навчального питання, підкріплюючи свої висновки вимогами статутів, настанов і наказів старших командирів (начальників); відзначає найбільш повчальні дії членів екіпажів, екіпажів танків і взводу в цілому, а також недоліки в діях тих, хто навчається. В заключній частині розбору підбиваються підсумки виконання поставлених завдань, оголошуються оцінки командирам танків і екіпажам танків, даються вказівки щодо усунення виявлених недоліків. Розбір досягає своєї мети в тому випадку, якщо він за формою і змістом проведення буде об'єктивним, принциповим і повчальним.

2.4. Особливості підготовки і проведення тактико-стройових занять в особливих умовах (вночі, в лісі, в горах, у населених пунктах тощо)

Тактико-стройові заняття з танковим екіпажем і взводом вночі, в принципі, не відрізняються від порядку проведення їх вдень, але мають деякі особливості.

Готуючи тактико-стройове заняття вночі, керівник окрім загальних питань додатково вибирає орієнтири, місцеві предмети, які спостерігатимуться в нічних умовах; визначає азимут наступу за компасом в пішому порядку і по гіронапівкомпасу при діях на матеріальній частині, порядок використання приладів нічного бачення і порядок освітлення (підсвічування) місцевості, об'єктів атаки, орієнтирів та основного напрямку наступу (контратаки). Встановлює пізнавальні світлосигнальні знаки для екіпажу (танка) і

екіпажів (танків) взводу. Розробляє і доводить до тих, хто навчається, сигнали взаємного розпізнання, цілевказання, взаємодії, позначення свого положення, а також організує й інші заходи, направлені на якісне навчання своїх підлеглих умінню успішно вести бойові дії вночі так само, як і вдень. Уточнює на місцевості рубежі показу цілей (мішеней) в межах дальності видимості приладів нічного бачення танка; порядок позначення мішеней (макетів) імітаторами "спалахів пострілів", освітлювальними засобами та імітаторами інфрачервоного прожектора (освітлювача); місця і порядок створення вогнищ для орієнтування і необхідну кількість засобів для освітлення цілей та постановки світлових орієнтирів.

З метою підвищення ефективності нічного заняття напередодні проводиться інструктаж на місцевості з командирами танків, на якому їх знайомлять з орієнтирами, мішеневою обстановкою і порядком її показу, порядком підготовки зброї і приладів нічного бачення. Необхідно також нагадати деякі методичні прийоми при відпрацюванні окремих навчальних питань. Після такої підготовки командири танків можуть виступати як помічники керівника тактико-стройового заняття взводом.

Особливу увагу при проведенні заняття керівник звертає:

на навчання екіпажів танків вмінню орієнтуватися на місцевості, готувати і правильно користуватися нічними приладами стрільби, спостереження і водіння танка;

вести спостереження за полем бою (місцевістю) і доповідати про виявлені цілі противника, загородження, перешкоди і т. п.;

вести вогонь в умовах освітлення, за "спалахами пострілів" і за допомогою нічних прицілів по цілях, здійснювати цілевказання сигнальними патронами, трасуючими кулями, снарядами і інфрачервоним освітлювачем, а на короткий час (до 10 с) – і звичайним прожектором; швидко пересуватися по місцевості, не збиваючись з вказаного напрямку (азимута) і дотримуючись – світломаскування; рішуче атакувати противника і знищувати його вогнем і гусеницями; проводити маневр вогнем і рухом як в наступі, так і в обороні.

Для контролю за діями танкового екіпажу, взводу, який навчається, керівнику заняття необхідно мати бінокль або прилад

нічного бачення, сигнальний ліхтарик і сигнальні 15- і 26-мм патрони або 30-мм реактивні сигнальні патрони.

2.5. Методика проведення тактико-стрійових занять

2.5.1. Танк у наступі

Тема 8: Танк у наступі (схема 2.1).

Заняття 1, 2. Дії екіпажу танка під час наступу із положення безпосереднього зіткнення з противником (вдень).

Навчальна мета:

1. Тренувати екіпаж в чіткому виконанні прийомів і способів дії при веденні наступального бою.

2. Формувати у членів екіпажу танка ініціативу, творчість, високі морально-бойові якості і психологічну стійкість при виконанні різних завдань у наступі.

Навчальні питання:

1. Зайняття вогневої позиції і підготовка до атаки.
2. Атака, знищення противника на передньому краю оборони й оволодіння об'єктом атаки.
3. Просування вперед, знищення протитанкових засобів і броньованих цілей противника.

Час – 3 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття проводиться піші по-машинному, на тактичному навчальному полі.

У розташуванні частини командир взводу заслуховує доповіді командирів танків про готовність до заняття і перевіряє наявність особового складу, зовнішній вигляд і матеріальне забезпечення заняття.

Після усунення виявлених недоліків (якщо вони були виявлені) командир взводу дає команду на висування в район заняття. При висуванні в район заняття відпрацьовуються питання розгортання

взводу в передбойовий (бойовий) порядок, пересування на полі бою різними способами, згортання в похідний порядок, дії за сигналом оповіщення при нальоті авіації.

Після прибуття в район заняття командир взводу вишиковує взвод, оголошує тему, навчальну мету заняття, перше навчальне питання і порядок його відпрацювання, місця занять для кожного танкового екіпажу, наказує командирам танків розвести екіпажі по місцях занять і приступити до відпрацювання першого навчального питання.

Сам командир взводу навчає свій екіпаж і періодично перевіряє проведення занять з іншими екіпажами.

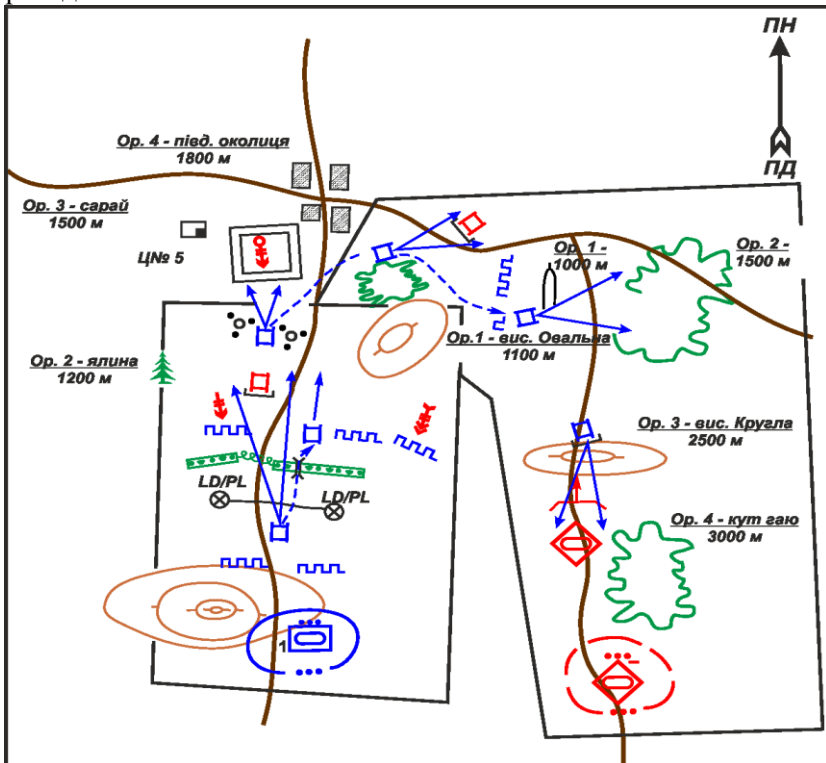

Схема 2.1. Тактична обстановка і порядок проведення тактико-стройових занять за темою "Танк у наступі"

Перше навчальне питання: Зайняття вогневої позиції і підготовка до атаки.

Прибувши на вказане місце, командир танка оголошує навчальне питання і порядок його відпрацювання по елементах:

зайняття вогневої позиції в умовах зіткнення з противником;

трасування окопу для танка і щілини для екіпажу (відривання або дообладнання);

провішування (пробивка) маршруту до першої траншеї свого підрозділу, який обороняється;

підготовка танка до руху в атаку.

Командир танка виводить екіпаж на вказане йому місце і ставить завдання:

"Противник перейшов до оборони, маючи передній край на рубежі курган 4, яр. По північних схилах вис. "Плоска" обороняються наші підрозділи.

Нашому танку зайняти вогневу позицію 300 м східніше відмітки 170,5 і бути наготові" до наступу.

Після цього командир танка приступає до відпрацювання першого елемента навчального питання – вибір місця для вогневої позиції танка та її зайняття – і наказує навіднику гармати спільно з механіком-водієм вибрати місце в указаному районі для вогневої позиції танка з урахуванням рельєфу місцевості і прихованого висування для її зайняття.

При цьому він навчає екіпаж, щоб вибрана вогнева позиція мала належне спостереження за полем бою, зручний вихід в атаку за найкоротшим шляхом, без зайвих маневрів і підставлення бортів противнику. У разі неправильного вибору місця для вогневої позиції танка, (наприклад, місце для вогневої позиції вибране поряд з добре видимим з боку противника орієнтиром (окреме дерево, стовп, курган, великий камінь і т. д.), або неправильного її зайняття командир танка нагадує, яким вимогам повинна відповідати вогнева позиція танка і як правильно її займати при зіткненні з противником, а потім заново повторює відпрацювання даного елемента до твердого його засвоєння, після чого переходить до відпрацювання другого елемента.

Трасування окопу для танка і щілини для екіпажу. Відпрацьовувати даний елемент можна за допомогою мотузка і саперної лопати або тільки за допомогою саперної лопати. Трасування окопу проводиться в такій послідовності:

на вибраній ділянці провішують кілками основний напрям стрільби, що збігається з віссю майбутнього окопу; на провішеній осі вибирають точку – початок апарелі – і від цієї точки, рухаючись уздовж осі вперед, відкладають необхідні відстані;

від точок по обидва боки осі в перпендикулярних напрямках відкладають потрібні величини;

відкладаючи необхідні відстані від осі окопу і лінії, знаходять кутові точки контуру щілини;

від цих точок відкладають величини закладки і за заново одержаними точками проводять трасування контуру окопу по верху.

Норматив для виконання даного елемента встановлюється командиром танка або взводу з досвіду раніше проведених занять. У такій же послідовності відпрацьовуються й інші елементи даного навчального питання. Закінчивши відпрацювання намічених елементів, командир танка приступає до тренування з відпрацювання навчального питання в цілому, виконання з вказівкою нового місця для вогневої позиції танка (Н-ВП № 1, 8), після чого проводить короткий розбір і приступає до відпрацювання другого навчального питання.

Друге навчальне питання: Атака, знищення противника на передньому краї оборони й оволодіння об'єктом атаки.

Оголосивши навчальне питання, командир танка дає коротке пояснення. До початку наступу танк знаходиться на вогневій позиції. За сигналом командира взводу танк виходить на свій напрям, безупинно продовжує рух і, зберігаючи своє місце в бойовому порядку взводу, у взаємодії з іншими танками, а при спільних діях з механізованими підрозділами разом з ними, знищує танки, ПТКР, інші вогневі засоби і живу силу противника. Мінне поле танк долає з використанням мінного трала або по проробленому проходу в порядку, вказаному командиром взводу.

При подоланні мінного поля танк продовжує вести вогонь по противнику, знищуючи в першу чергу його протитанкові засоби, які ведуть фланговий вогонь.

Відпрацювання навчального питання командир танка починає з введення тих, хто навчається, в тактичну обстановку і постановки завдання:

"Ор. 1 – вис. "Овальна", ор. 2 – ялина, ор. 3 – сарай.

До двох мотопіхотних відділень з танком в окопі противника обороняються по півд. схилах вис. "Овальна". Перед переднім краєм оборони противника встановлені мінно-вибухові загородження. Його вогневі засоби виявлені: ор. 1, вліво 5 – ПТКР на БТР, ор. 2, вправо 10 – танк в окопі. Наш танк наступає на лівому фланзі взводу у напрямі руїни, ор. 3, знищує танк в окопі, кулемет, живу силу противника на південно-західних схилах вис. "Овальна" і оволодіває її зах. схилами; надалі наступає у напрямі ор. 3. Рубіж переходу в атаку 100 м попереду першої траншеї механізованого взводу, який обороняється".

Переконавшись, що члени екіпажу завдання зрозуміли правильно, командир танка оголошує порядок відпрацювання питання по елементах. Відпрацьовує перший елемент навчального питання – атака і знищення противника на передньому краю з подоланням мінно-вибухових загороджень по позначеному проходу, він нагадує екіпажу, що з виходом танка на рубіж переходу в атаку навідник гармати і заряджаючий повинні вести спостереження за полем бою в своїх секторах і своєчасно виявляти цілі, визначати вихідні дані для першого пострілу, встановлювати черговість їх поразки і доповідати, наприклад: "Ор. 2, вправо 10 – танк в окопі, 1200".

Після такого короткого роз'яснення командир танка подає команду "Механік-водій, заводь. У напрямі ор. 1 – ВПЕРЕД!" і добивається від нього правильних дій і використання умов місцевості при атаці переднього краю оборони противника, своєчасного відшукування проходу в мінно-вибухових загородженнях і правильного його подолання.

З виходом танка на рубіж переходу в атаку за командою керівника занять показуються цілі № 1, 2 і 3, командир танка добивається від членів екіпажу своєчасного їх виявлення,

вимірювання дальності, визначення черговості ураження, доповіді командир танка. Наприклад: "Ор. 2, ближче 100, станковий кулемет; курган 4, вліво 20, РПГ", вирішив знищити гранатомет, а потім кулемет". Від навідника гармати, крім того, командир танка вимагає визначення вихідних даних для першого пострілу. Якщо ті, хто навчається, в своїх діях припускаються помилки, наприклад, навідник гармати несвоєчасно виявить цілі, або неправильно визначить черговість їх ураження, або неправильно призначить вихідні установки для першого пострілу і т. п., а механік-водій вестиме танк по місцевості, що не сприяє навіднику гармати вести прицільний вогонь, або неправильно буде долати мінно-вибухові загородження по проході, то керівник заняття може подати команду "СТІЙ", вказати тим, хто навчається на допущені помилки і наказати повторно відпрацювати прийоми дій. Якщо ті, хто навчається, діяли правильно, то керівник з виходом на південно-східні схили вис. "Плюска" приступає до відпрацювання другого елемента навчального питання – оволодіння об'єктом атаки.

Командир танка нагадує тим, хто навчається, що окопи і траншеї долаються під прямим кутом, без різких розворотів на них. ПТКР в окопі й інші цілі противника знищуються вогнем з ходу або коротких зупинок, а з місця ведеться вогонь тільки з-за укриття. Потім він подає механіку-водію команду на рух вперед, а оператору показати цілі (послідовно) № 3, 4 і 5, добиваючись від тих, хто навчається своєчасного виявлення їх, підготовки вихідних даних для стрільби, вибору способу стрільби, виду зброї, боеприпасів і відкриття огню по танку в окопі, ПТКР, а також правильного використання місцевості механіком-водієм і вибору на ній майданчиків, укриттів для ведення влучного вогню навідником гармати.

Відпрацювавши навчальне питання по елементах, керівник заняття переходить до його відпрацювання в цілому, для чого створює нову тактичну обстановку, змінює напрям наступу і варіант показу цілей.

Закінчивши відпрацювання другого навчального питання по елементах і в цілому, командир танка проводить розбір і приступає до вивчення наступного питання.

Третє навчальне питання: Просування вперед, знищення протитанкових засобів і броньованих цілей противника.

Командир танка після оголошення навчального питання вводить тих, хто навчається, в тактичну обстановку і ставить завдання:

"Ор. 1 – камені на вис. "Полога", ор. 2 – гай "Черемха", ор. 3 – вис. "Кругла", ор. 4 – півн. узлісся гаю "Березовий". Противник обороняється на зах. вис. "Полога", ор. 1, далі 50, вів вогонь танк, з узлісся гаю "Черемха" вела вогонь установка ПТКР.

Наш танк знищує танк і живу силу противника на вис. "Полога"; надалі наступає у напрямі ор. 2, гай "Березовий".

Після оголошення тактичної обстановки командир танка указує порядок відпрацювання навчального питання по елементах.

Перший елемент навчального питання – дії екіпажу при просуванні вперед і знищенні протитанкових засобів противника з коротких зупинок, другий – знищення контратакуючих танків з місця. Після цього приступає до відпрацювання першого елемента.

Командир танка, вказавши тим, хто навчається на порядок використання захисних властивостей місцевості для прихованого виходу у фланг опорного пункту, вогневої позиції танка і установки ПТКР, подає механіку-водію команду на рух вперед і добивається від нього правильного вибору напрямку руху, вибору і зайняття вигідної вогневої позиції для ведення вогню з короткої зупинки. Від всіх членів екіпажу він вимагає уважного спостереження за місцевістю і доповіді про все помічене при русі, а із зайняттям екіпажем вогневої позиції керівник заняття показує цілі № 7 і 6 і заслуховує доповіді про виявлені цілі в своїх секторах спостереження, наприклад, доповідь механіка-водія: "Ор. 1, вліво 15 – танк в окопі, 1200". Командир танка подає команду "Броньбійним, ор. 1, вліво 15 – танк в окопі, 1200, з короткої – ВОГОНЬ". Одержавши команду на відкриття вогню, навідник гармати доповідає "Ціль бачу. Підкаліберним, перемикач балістики в положення "БР", приціл БР – 12, великий кутник, центр цілі, коротка – ПОСТРІЛ". Командир танка вимагає від механіка-водія спостереження за результатами стрільби і доповіді, наприклад: "Відхилення вправо 50, недоліт 100", і т. д., а від навідника

гармати – внесення поправок у вихідні установки для наступного пострілу.

Якщо члени екіпажу припускаються помилки, керівник заняття зупиняє їх, указує на недоліки і тренує у виконанні даного елемента. Якщо ж ті, хто навчається, діяли правильно, то керівник заняття приступає до відпрацювання другого елемента в такому ж порядку, як і першого.

Після відпрацювання всіх навчальних питань керівник заняття проводить розбір, оголошує оцінки і виводить екіпаж у встановлене місце, вказане командиром взводу, та доповідає про результати заняття.

Командир взводу після заслуховування доповідей командирів танків і своїх особистих спостережень за ходом заняття підбиває підсумок заняття (проводить розбір) і дає вказівки на усунення недоліків, приведення в порядок обладнання навчального поля, перевіряє наявність особового складу, зброї, матеріального забезпечення і висувається взводом у розташування частини або в район наступного заняття, відпрацьовуючи в ході руху ті або інші питання згідно із своїм планом.

2.5.2. Танк в обороні

Тема 5: Танк в обороні (схема 2.2).

Заняття 1. Перехід до оборони поза зіткненням з противником і ведення бою (вдень).

Навчальні цілі:

1. Навчити екіпаж вибору, обладнанню і маскуванню вогневої позиції танка і веденню оборонного бою.

2. Дати практику:

навіднику гармати – у виборі вогневих позицій танка, в підготовці даних для ведення вогню, у веденні вогню по противнику, що наступає, і в діях за командира танка;

механіку-водію – в обладнанні окопу для танка і його маскуванні, рекогносцировці маршруту руху на запасну вогневу позицію, зайнятті вогневої позиції та її зміні;

заряджаючому – в обладнанні окопу для танка, його маскування і розчищенні сектора для обстрілу, в діях при озброєнні танка й у виконанні обов'язків навідника зброї;

всім членам екіпажу – у спостереженні за повітряним і наземним сигналами командира взводу і веденні оборонного бою.

Навчальні питання:

1. Вибір, обладнання, зайняття і маскування вогневої позиції. Вивчення місцевості, розчищення сектора огляду й обстрілу, ведення спостереження.

2. Дії екіпажу при виявленні розвідки противника, при завданні противником ядерного удару і з початком вогневої підготовки.

3. Відбиття атак противника. Зміна вогневої позиції.

Час – 3 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття проводиться на матеріальній частині.

Заняття починається з перевірки командиром взводу готовності екіпажів і матеріального забезпечення. Висування взводу в район занять проводиться в тактичній обстановці. В ході висування можуть повторюватися раніше вивчені прийоми.

Прибувши до місця заняття, командир взводу оголошує тему, навчальну мету заняття і порядок його проведення. Вказує командирам танків місця для занять і наказує приступити до відпрацювання навчальних питань.

Командир танка виводить танк у вказане місце і, вишикувавши екіпаж, оголошує перше навчальне питання.

Перше навчальне питання: **Вибір, обладнання, заняття і маскування вогневої позиції. Вивчення місцевості, розчищення сектора огляду й обстрілу, ведення спостереження.**

Оголосивши навчальне питання і порядок його відпрацювання по елементах, якими можуть бути вибір основної і запасної вогневих позицій, зайняття вогневих позицій і підготовка даних

для ведення вогню, інженерне обладнання позиції та її маскуванню, дії при нальоті авіації противника, командир танка нагадує екіпажу, яким вимогам повинна відповідати позиція, приблизно вказує район основної позиції і наказує зайняти його з урахуванням рельєфу місцевості і місцевих предметів самостійно вибрати запасну позицію.

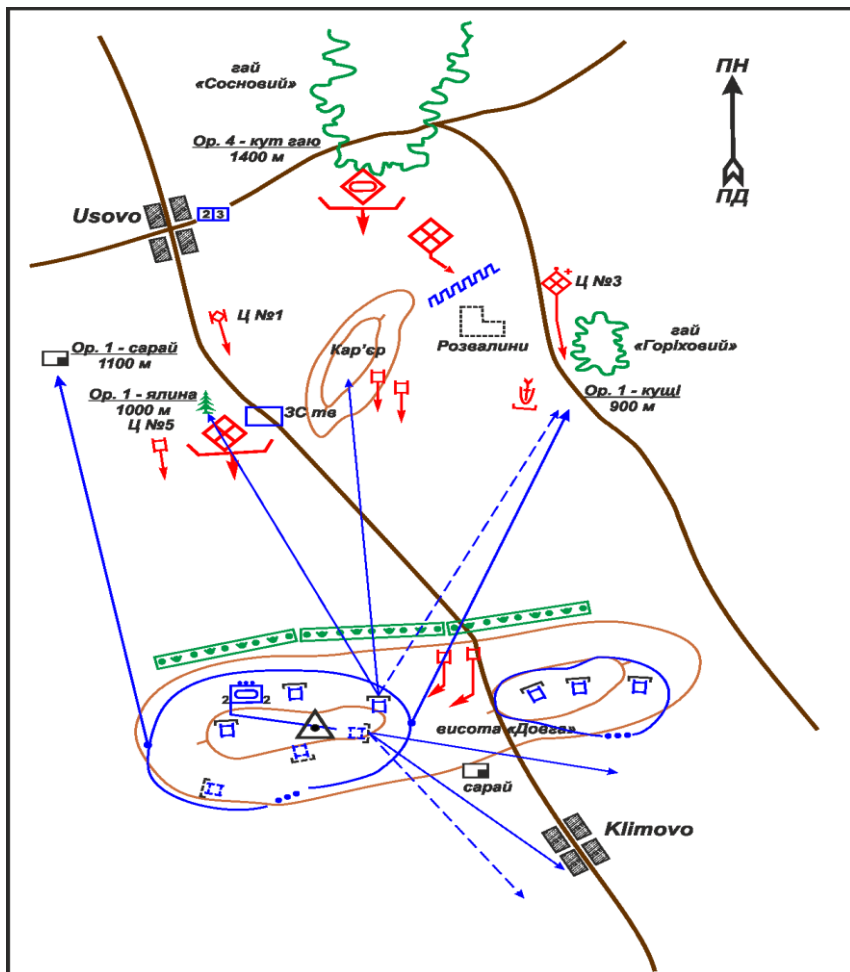

Схема 2.2. Тактична обстановка і порядок проведення тактико-стрійових занять за темою "Танк в обороні"

вибирає й уточнює основну вогневу позицію. При цьому він навчає екіпаж, щоб вибрана вогнева позиція мала належне спостереження за полем бою, забезпечувала можливість ведення вогню з гармати і кулеметів на дальніх і ближніх підступах в основному і додатковому секторах обстрілу, а також круговий, прихований маневр з основної на запасну позицію, маскування від наземного і повітряного противника. Так, повторюючи кілька разів і переконавшись, що екіпаж твердо засвоїв вимоги до обраних позицій і навчився швидко і правильно вибирати основну і запасну вогневі позиції, командир танка виводить екіпаж у вихідне положення і приступає до відпрацювання другого елементу.

Для зайняття вогневої позиції ставить завдання:

"Ор. 1 – кущі, ор. 2 – ялина, ор. 3 – сарай, ор. 4 – кут гаю. Танку зайняти та обороняти вогневу позицію вліво від дороги біля куща. Основний сектор обстрілу – кар'єр, ор. 2, додатковий – вправо, ор. 1. Запасну вогневу позицію підготувати біля сараю на півн.- зах. околиці *Klimovo*".

Для перевірки з'ясування розташування орієнтирів командир танка наказує навіднику:

"Навести гармату (бусоль) послідовно на орієнтири і дальні місцеві предмети";

механіку-водію: "Перерахувати орієнтири і показати місця основної і запасної вогневих позицій танка".

Переконавшись, що екіпаж засвоїв завдання, командир танка приступає до навчання навідника підготовці даних для ведення вогню, а механіка-водія вчить трасувати окоп.

Командир танка вчить вибирати в основному і додатковому секторах стрільби окрім вказаних командиром орієнтирів, необхідну кількість місцевих предметів, що рознесені по дальності і напрямку, залежно від ефективності зброї і вірогідніших напрямів дій противника, готувати по ним дані для стрільби з гармати і кулеметів вночі і при сильному задимленні.

Під час роботи навідника командир танка звіряє підготовлені ним дані з контрольними результатами вимірювань, що є у нього. Допустимі помилки у визначенні дальності можуть складати при окомірному способі визначення на незнайомій місцевості 15%, на вивченій – до 6%; за шкалами прицілів – до 10%, по кутах місця

цілі – 10 – 20% і засічкою баштовим кутоміром – 2 – 4%. Одночасно командир танка контролює, як механік-водій справився з трасуванням окопу, звертаючи увагу на точність розмірів.

Як тільки буде відтрасований окоп, танк поставлений на місце, проводиться уточнення даних для стрільби. Після цього доцільно вивести екіпаж на одну - дві точки з боку противника, щоб танкісти самі визначили, наскільки вдало вибрана і замаскована вогнева позиція. При необхідності відпрацювання елемента повторюється на новому місці.

Дії по сигналу повітряного нападу противника можна відпрацювати в період дообладнання окопу або під час маскування вогневої позиції. З цією метою керівник подає сигнал і фіксує, через який проміжок часу він був прийнятий членом екіпажа. Якщо сигнал прийнятий із запізненням, то дії слід повторити. Потім командир танка може подати, наприклад, таку команду "З напрямку Усово два літаки противника. ДО БОЮ!". По цій команді екіпаж займає свої місця в танку, а навідник – при зенітній кулеметній установці в готовності до відкриття вогню по літаках противника.

Закінчивши відпрацювання навчального питання по елементах і в цілому і провівши короткий розбір, командир танка приступає до відпрацювання другого навчального питання.

Друге навчальне питання. Дії екіпажа при виявленні розвідки противника, при нанесенні противником ядерного удару і з початком вогневої підготовки.

Навчання екіпажу цьому питанню проводиться по наступних елементах: дії при виявленні розвідки противника, при завданні противником ядерного удару, під час вогневої підготовки. Для відпрацювання першого елемента створена наступна тактична обстановка:

"Противник веде розвідку у напрямі ор. 4, Клімово. Танк призначається черговим. Екіпажу зайняти свої місця".

Після доповіді про готовність до бою командир танка подає оператору сигнал про початок руху бронетранспортера з відділенням піхоти в районі ор. 2 (ціль № 1). Через 3 – 5 хв – ціль № 2 і ціль № 3.

При відпрацювання цього елемента командир танка фіксує час, що витрачається на виявлення тими, хто навчається всіх трьох груп противника, добивається правильної оцінки його дій. Приклад доповіді тих, хто навчається: "Ор. 2 – бронетранспортер з піхотою противника; бойова охорона в районі руїн веде бій; гай Горіховий, танк і два бронетранспортери противника". Далі тренує навідника в правильному визначенні важливих цілей і вихідних даних для стрільби.

Якщо якась ціль екіпажем своєчасно не виявлена, то командир танка подає цілевказання по цій цілі і вимагає від навідника доповіді про дії противника. Таким чином, шляхом послідовного показу цілей він тренує екіпаж у спостереженні за противником і визначенні характеру його дій. Відпрацювавши перший елемент, командир танка приступає до відпрацювання другого елемента, для цього він доводить до членів екіпажу сигнал оповіщення і порядок дій за ним.

Навчання екіпажу діям при завданні противником ядерного удару командир танка проводить, коли екіпаж знаходиться поза танком і в танку. Головне завдання при відпрацюванні даного елемента – навчити екіпаж умілому використанню захисних властивостей місцевості, різних інженерних споруд і техніки за спалахом вибуху. Особовий склад, що знаходиться на відкритій місцевості, зобов'язаний лягти на землю головою у бік, протилежний вибуху, або швидко зайняти ті, що є поблизу укриття, окоп, траншею; у танку – зачинити люки і жалюзі; включити систему захисту від зброї масового ураження; після проходження ударної хвилі продовжувати виконувати поставлене завдання.

Навчаючи екіпаж діям за сигналом сповіщення і при застосуванні противником ядерного удару, керівник заняття добивається виконання нормативів № 1, 6 із захисту від зброї масового ураження.

Потім керівник наказує імітувати початок вогневої підготовки, для цього біля бруствера танкового окопу підриває вибуховий пакет і стежить, щоб танкісти зачинили люки і посилили спостереження за противником.

З метою тренування екіпажу в ліквідації наслідків вибуху можна закидати землею оглядові прилади башти, частково порушити маскування танка на вогневій позиції. Після чого

командир танка подає команди: "Навіднику гармати – очистити оглядові прилади башти танка. Механіку-водію – відновити маскування вогневої позиції. Навіднику – усунути несправності озброєння (неекстрактування гільзи; осічка; невідкриття затвора після пострілу)" – і тренує екіпаж у виконанні нормативу № 5 з вогневої підготовки.

Тренування проводиться доти, поки екіпаж не навчиться чітко виконувати команди і нормативи не нижче, ніж на оцінку "добре".

Навчивши екіпаж діям по елементах, командир взводу відпрацьовує навчальне питання в цілому і після короткого розбору приступає до відпрацювання третього питання.

Третє навчальне питання: **Відбиття, атак противника, зміна вогневої позиції.**

Приступаючи до тренування екіпажу у відбитті атаки піхоти і танків противника, командир танка подає сигнал на висування трьох танків з напрямку ор. 4 (ціль № 4). Той, хто перший помітив противника доповідає: "Ор. 4, танки противника, 1400". Командир танка подає команду на відкриття вогню "Бронербійним, ор. 4, по середньому танку, 1300, з місця – ВОГОНЬ!" і для тренування навідника гармати у веденні вогню по рухомих танках корегує стрільбу, оцінює навички навідника і правильність рішення вогневих задач.

Щоб дати тим, хто навчається, достатню практику в оцінці цілей, командир танка нарощує обстановку, імітує рух до взводу піхоти з танком (ціль № 5) і зайняття вогневої позиції установкою ПТКР (ціль № 6) біля ор. 1. Виявивши противника, той, хто навчається, доповідає: "Ор. 4, ближче 200, танк і до взводу піхоти противника. Ор. 1, установка ПТКР". Командир танка вчить навідника гармати оцінці, вибору цілі та швидкому її ураженню. В даному випадку вогонь слід відкрити по установці ПТКР, оскільки вона знаходиться в зоні додаткового сектора обстрілу танка, а танк противника – в секторі обстрілу танка командира взводу.

Навчаючи екіпаж веденню вогню по противнику, що атакує, керівник заняття звертає увагу на своєчасність виявлення їм цілей. Якщо тими, хто навчаються, та або інша ціль не виявлена або ними допущено зволікання з відкриттям вогню, що призведе до

ураження танка, то ціль повертається у вихідне положення, а потім повторюється її показ. Якщо такої можливості немає, то командир танка подає відповідну команду на її знищення, а на розборі вказує екіпажу на допущену помилку.

Для тренування екіпажу в діях при зміні вогневої позиції створена наступна обстановка: "Танки противника обходять наш опорний пункт. Екіпажу танка № 2 відійти на запасну вогневу позицію і знищити танки, що обходять опорний пункт справа" (показує на місцевості).

У цій обстановці командир танка слід подати такі команди: "Механіку-водію – ЗАВОДЬ. На запасну позицію – ВПЕРЕД", "Навіднику – посилити спостереження, вогонь з ходу по танках і піхоті вести самостійно".

Під час зміни позиції керівник добивається, щоб екіпаж вміло використовував місцевість, розвивав максимальну швидкість руху, знаходився в постійній готовності до ведення вогню і використовував термодимову апаратуру танка.

Із зайняттям екіпажем запасної позиції командир танка подає сигнал на рух двох танків (ціль № 7). Перший член екіпажу, що виявив їх, зобов'язаний доповісти: "25-00, два танки, 800" або "Сідловина, вис. "Довга", два танки, 800". Навідник гармати в ролі командира танка вчиться управляти вогнем і діями екіпажу, а також вести вогонь з гармати з місця по рухомих цілях.

Тренуючи екіпаж у веденні спостереження і вогню в обороні, командир танка звертає увагу тих, хто навчається, на необхідність обліку часу виявлення і ураження цілей екіпажем.

На запасній вогневій позиції створюється обстановка для відпрацювання прийомів ведення вогню у бік бортів і корми танка, для поповнення боєприпасів та інших матеріально-технічних засобів. Добившись правильних дій від членів екіпажу зі всіх навчальних питань, керівник заняття проводить розбір заняття, оголошує оцінки і виводить екіпаж у встановлене місце, вказане командиром взводу, та доповідає про результати заняття.

Командир взводу після заслуховування доповідей командирів танків і своїх особистих спостережень за ходом заняття підбиває підсумок заняття (проводить розбір) і дає вказівки на усунення недоліків, приведення в порядок обладнання навчального поля,

перевіряє наявність особового складу, зброї, матеріального забезпечення і висувається взводом в розташування частини або в район наступного заняття, відпрацьовуючи в ході руху ті або інші питання згідно зі своїм планом.

2.5.3. Танк у похідній охороні

Тема 6: Танк у похідній охороні (схема 2.3).

Заняття 3. Дії дозорного танка вночі.

Навчальні цілі:

1. Навчити екіпаж дозорного танка правильним діям у похідній охороні вночі.
2. Виробляти в особового складу екіпажу високі морально-психологічні якості при виконанні завдань дозорного танка.

Навчальні питання:

1. Орієнтування і порядок руху дозорного танка.
2. Огляд місцевості і місцевих предметів з використанням приладів нічного бачення.
3. Дії при зустрічі з дрібними групами і противником, що перевершує по силі. Доповідь про виконання завдання.

Час – 3 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття проводиться піший по-машинному на заздалегідь вибраному круговому маршруті з наявністю місцевих предметів, ділянок місцевості для огляду і з підготовленим позначенням дій противника.

Командир взводу, вишикувавши взвод, оголошує тему, навчальну мету заняття, потім оголошує перше навчальне питання, порядок його відпрацювання і місця занять кожного екіпажу.

Командир взводу навчає свій екіпаж і надає допомогу командирам танків, звертаючи увагу, головним чином, на методику проведення заняття.

Перше навчальне питання: Орієнтування і порядок руху дозорного танка.

Командир танка, одержавши дозвіл від командира взводу, виводить екіпаж у вказане йому місце (півд. околиця лісу "Рідкий"), оголошує екіпажу перше навчальне питання і порядок його відпрацювання по наступних елементах: орієнтування за допомогою компаса; орієнтування по місцевих предметах і зірках; порядок руху дозорного танка.

Відпрацювання першого і другого елементів командир танка проводить шляхом постановки завдання кожному члену екіпажу для визначення сторін горизонту і перевірки правильності виконання, наприклад: "Навіднику гармати – визначити напрям на північ за допомогою компаса, танк знаходиться біля окремого каменя, приступити".

Командир танка контролює дії навідника гармати. Якщо навідник гармати почав визначати напрям на північ, знаходячись ближче 50 м від танка, то керівник заняття зупиняє його і питає або роз'яснює порядок визначення сторін горизонту за допомогою компаса поза танком, а потім тренує членів екіпажу в умінні визначити сторони горизонту за компасом, навколишніми місцевими предметами і зіркам. Переконавшись, що підлеглі навчені орієнтуванню, керівник заняття приступає до відпрацювання нормативу № 1 з військової топографії, наприклад: "Азимут напряму руху 260°, механіку-водію вказати на місцевості напрям руху" і т.д.

Приступаючи до відпрацювання третього елементу, керівник заняття роз'яснює порядок руху (дозорний танк рухається від одного зручного для спостереження пункту до іншого скачками від укриття до укриття на підвищеній швидкості, не затримуючи рух підрозділу, від якого він висланий), оголошує тактичну обстановку, ставить завдання танку і наказує навіднику гармати діяти в ролі командира танка, після чого дає команду на початок дій.

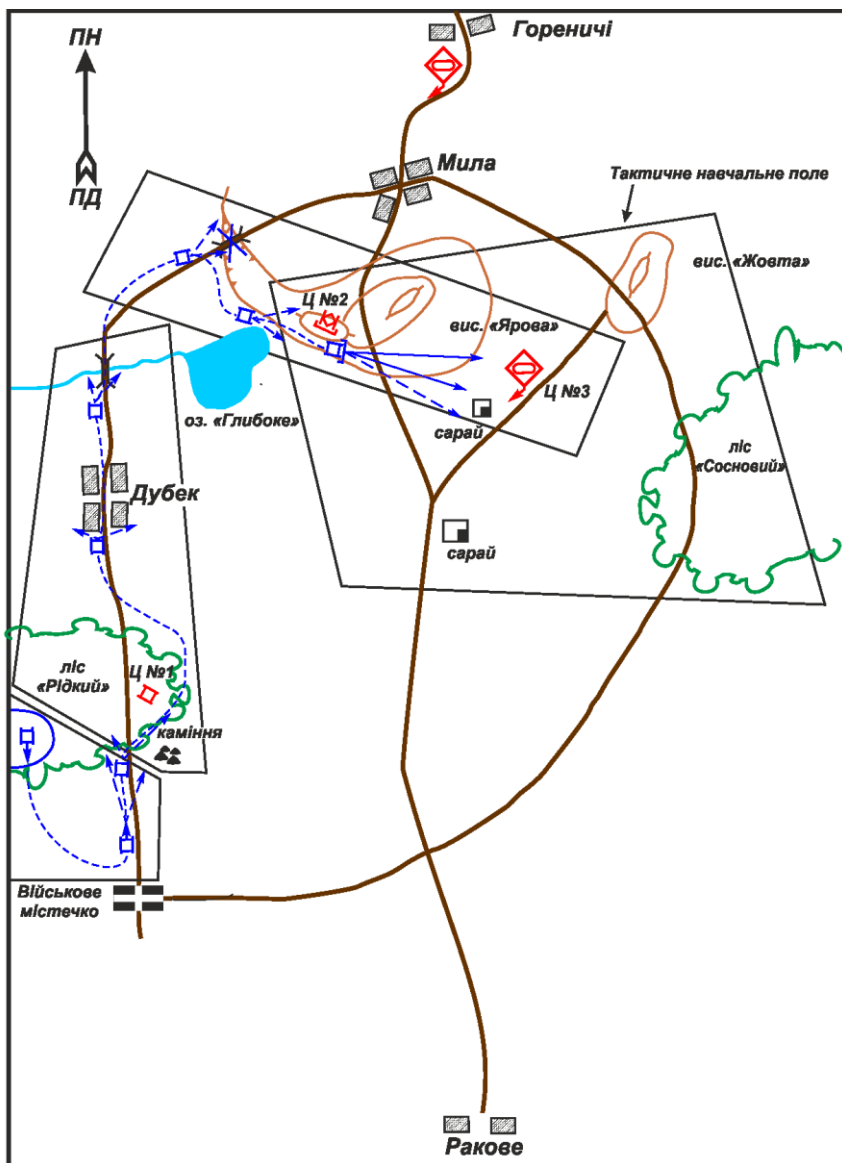

Схема 2.3. Тактична обстановка і порядок проведення тактико-стройових занять за темою "Танк у похідній охороні"

В ході відпрацювання даного елементу керівник навчає екіпаж порядку руху по маршруту, якщо той припускається помилки, то подає команду "СТІЙ!" і вказує на допущені помилки та повторює дії тих, хто навчається, а потім продовжує заняття, при цьому відпрацьовується норматив № 4 з військової топографії.

Закінчивши відпрацювання навчального питання, керівник заняття проводить короткий розбір і приступає до вивчення другого навчального питання.

Друге навчальне питання. Огляд місцевості і місцевих предметів з використанням приладів нічного бачення.

Дане навчальне питання керівник заняття відпрацьовує за наступними прийомами: порядок руху танка і спостереження в ході руху; огляд лісу, населеного пункту, яру, висоти.

"Противник висувається в напрямі Мила, Дубки.

Наш танк – дозорний, рухається по маршруту камені, Дубки, Мила, азимут руху 345°".

Подавши команду на рух, командир танка вчить механіка-водія витримувати вказаний азимут і швидкість руху, уміло орієнтуватися і використовувати маскувальні властивості місцевості. Від решти членів екіпажу командир танка вимагає ведення безперервного спостереження, своєчасних і чітких доповідей про все помічене, бути напоготові до негайного відкриття вогню або до інших дій.

З виходом екіпажу в район каменів командир танка заслуховує доповіді тих, хто навчається, про результати спостереження і вимагає визначити напрям руху по заданому азимуту. Потім проводить короткий розбір, указує на недоліки і, якщо необхідно, то повторює дії до повного їх відпрацювання.

Після цього приступає до відпрацювання другого прийому по елементах: огляд лісу, населеного пункту, моста, яру і висот. Спочатку керівник заняття роз'яснює, що місцеві предмети (ліс, населені пункти, окремі будови, мости і т. д.) екіпаж дозорного танка оглядає в ході руху або з коротких зупинок з вигідних пунктів спостереження і прослуховує, а при необхідності освітлює. При огляді місцевості і місцевих предметів особлива увага

звертається на ті місця, де можливо приховане розташування противника і його раптовий напад із засідок.

Після такого короткого пояснення керівник заняття приступає до практичних дій.

При огляді лісу "Рідкий" командир танка навчає особовий склад спочатку оглядати його узлісся здалека і за розвідувальними ознаками визначати наявність противника в ньому. Такими ознаками можуть бути багаття, світло фар, шум моторів, дим (запах диму) та ін.

Не виявивши противника при огляді узлісся лісу здалека, командир танка наказує механіку-водію переміститися в інше, зручне для спостереження місце, за ходом руху ближче до узлісся, і встановленим сигналом позначає противника на узліссі включенням електричного ліхтаря на 5 – 10 с, а від екіпажу вимагає доповісти результати спостереження. Якщо ті, хто навчається, не виявили світла, керівник заняття повторно викликає імітацію і вимагає доповідей.

Після відпрацювання даного прийому командир танка проводить розбір і продовжує заняття далі, повторно тренує тих, хто навчається, в огляді лісу при виході на його північне узлісся.

При виході на північне узлісся, звідки добре є видимими Дубки, командир танка зупиняє екіпаж і коротко пояснює, що населений пункт екіпаж дозорного танка повинен оглядати спочатку здалека. При цьому особлива увага звертається на дахи, вікна, горища високих будівель і інші споруди, звідки противник може вести спостереження. Потім він подає команду: "Механік-водій, заводь – ВПЕРЕД!" і ставить завдання членам екіпажу зі спостереження: "Навіднику – оглянути південну і східну околиці і сад в Дубках ліворуч від дороги, а також західну околицю Дубків, вправо від дороги; механіку-водію – оглянути маршрут до південної околиці Дубків і місцевість, прилеглу до дороги". Після доповідей членів екіпажу про те, що противник в Дубках не виявлений, командир танка наказує механіку-водію рухатися по вказаному маршруту вздовж вулиці населеного пункту, а решті членів екіпажу вести спостереження.

У ході руху по населеному пункту роз'яснює, що при огляді населеного пункту і підходів до нього екіпаж, як правило, використовує прилади нічного бачення, а, ставлячи контрольні

питання членам екіпажу, уточнює знання ними зовнішніх ознак наявності противника в населеному пункті в нічний час.

З виходом екіпажу на північну околицю Дубків командир танка заслуховує тих, хто навчається, про результати спостереження. Заздалегідь особисто перерахувавши кількість домів з лівого боку і кількість провулків справа, ставить контрольне питання навіднику гармати, навчаючи і вимагаючи від нього уважності при огляді. Якщо члени екіпажу дали неточну відповідь, керівник заняття повторює огляд населеного пункту у зворотному напрямі.

Рух дозорного танка повинен здійснюватися безупинно.

Навчивши діям при огляді населеного пункту, керівник заняття пояснює тим, хто навчається, що огляд глибоких ярів, мостів, висот і інших елементів рельєфу місцевості та місцевих предметів проводиться приблизно в такій же послідовності, як це робилося при огляді і вивченні лісу та населеного пункту. При цьому треба мати на увазі, що зупинки для огляду можуть затримати рух колони головних сил, яка повинна витримувати встановлену швидкість. Тому екіпаж дозорного танка повинен діяти швидко, сміливо і рішуче, оглядаючи місцеві предмети на ходу і витрачаючи на зупинки для спостереження 1-2 хв. Якщо екіпаж при огляді предмета дещо затримався за часом, то він зобов'язаний до наступного місцевого предмета рухатися на підвищеній швидкості, щоб компенсувати упущений час і забезпечити безперешкодний рух колони головних сил.

Закінчивши відпрацювання навчального питання по елементах, командир танка відпрацьовує його в цілому при русі у зворотному напрямі або далі по наміченому маршруту.

Третє навчальне питання: Дії при зустрічі з дрібними групами і противником, що перевершує по силі. Доповідь про виконання завдання.

Третє навчальне питання найдоцільніше відпрацьовувати в такій послідовності: спочатку дії екіпажу дозорного танка при зустрічі з дрібними групами противника, а після – при зустрічі з противником, що перевершує по силі. Перед відпрацюванням першого елемента командир танка нагадує, що при зустрічі з дрібними групами противника екіпаж дозорного танка знищує їх,

як правило, атакою з ходу або із зупинки і продовжує виконувати поставлене завдання; відпрацювання цих елементів здійснюється на тактичному навчальному полі і з використанням його обладнання.

Для відпрацювання даного елемента керівник заняття створює наступну тактичну обстановку:

"Розвідкою встановлено рух колони бронетранспортерів з Мила у напрямі вис. "Жовта", церква, Ракове. Наш танк – дозорний. Завдання: рухаючись в обхід озера "Глибоке" по зах. схилам – вис. "Ярова", сарай, церква, не допустити раптового нападу противника на головну похідну заставу".

Потім подає команду "Механік-водій, заводь, по західним. схилам вис. "Ярова" – ВПЕРЕД!".

У ході руху керівник заняття встановленим сигналом подає команду імітувати ціль № 2, яка розташована на вис. "Ярова". Члени екіпажу, виявивши ціль, дають цілевказання, а командир танка при цьому вчить їх, щоб цілевказання було коротким, чітким, точним і зрозумілим, забезпечувало швидке відшукування вказаної цілі. Продовжуючи рух, командир танка подає команду на знищення цілі і навчає екіпаж злагодженим діям при веденні вогню вночі з використанням нічного прицілу.

Якщо екіпаж діяв нечітко, припускався помилок у цілевказанні, визначенні вихідних установок, використанні складок місцевості, командир танка може повторити елемент.

Закінчивши відпрацювання першого елемента, командир танка переходить до відпрацювання другого елемента навчального питання – дії екіпажа дозорного танка при зустрічі з противником, що перевершує по силі. Стисло пояснивши дії по другому елементу, керівник заняття повідомляє екіпаж, що з напрямку вис. "Жовта" у бік сараю висувається і розгортається противник силою до мотопіхотного взводу з трьома танками. Після повідомлення такої ввідної керівник заняття подає сигнал на показ з імітацією цілі № 3 і подає команду на зайняття вогневої позиції та відбиття атаки противника з місця. При цьому він учить прихованому висуванню, вибору і зайняттю вогневої позиції, підготовці вихідних даних для стрільби і раптовому відкриттю вогню, наполегливому утриманню займаної позиції, забезпечуючи розгортання і вступ у бій головної похідної застави.

Після короткого розбору дій тих, хто навчається, по другому елементу командир танка відпрацьовує навчальне питання в цілому, для чого, продовжуючи рух по вибраному маршруту, доводить до тих, хто навчається, нову тактичну обстановку і ставить завдання екіпажу. Закінчивши відпрацювання навчального питання, керівник проводить розбір.

Після відпрацювання всіх навчальних питань керівник заняття проводить розбір, оголошує оцінки і виводить екіпаж у встановлене місце, вказане командиром взводу, та доповідає про результати заняття.

Командир взводу після заслуховування доповідей командирів танків і своїх особистих спостережень за ходом заняття підбиває підсумок заняття (проводить розбір) і дає вказівки на усунення недоліків, приведення в порядок обладнання навчального поля, перевіряє наявність особового складу, зброї, матеріального забезпечення і висувається зі взводом в розташування частини або в район наступного заняття, відпрацьовуючи в ході руху ті або інші питання згідно зі своїм планом.

2.5.4. Танковий взвод у наступі

Тема 15: Танковий взвод у наступі (схема 2.4).

Заняття 2. Наступ з ходу на противника, що обороняється.

Навчальні цілі:

1. Удосконалювати навички командирів танків в управлінні екіпажами в наступальному бою.
2. Відпрацювати способи дій взводу при висуванні, розгортанні, подоланні мінно-вибухових загороджень і атаці переднього краю оборони противника з ходу.
3. Розвивати у тих, хто навчається, ініціативу, творчість і винахідливість при виконанні поставлених завдань.

Навчальні питання:

1. Розташування взводу в указаному місці.
2. Висунення до рубежу переходу в атаку і розгортання в бойову лінію.
3. Атака переднього краю з подоланням мінно-вибухових загороджень.

Час – 3 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття проводиться на матеріальній частині.

З виходом взводу у вказане місце – ліс "Світлий" – командир взводу оголошує тему, навчальну мету заняття, порядок його проведення і перше навчальне питання.

Перше навчальне питання: **Розташування взводу в указаному місці.**

Приступаючи до відпрацювання першого питання, командир взводу визначає порядок його проведення по елементах:

розміщення танків уздовж лісової дороги (просіки); дії за сигналами оповіщення;

відбиття нападу наземного і повітряного противника.

Потім командир взводу оголошує тактичну обстановку:

"2 тб після здійснення маршу прибув у вказаний йому район із завданням розташуватися на місці в районі ліс "Світлий", бути наготові до знищення диверсійно-розвідувальних груп противника з напрямку урочище "Романово", ліс "Світлий", Дубки, зах. узлісся лісу "Світлого"; указує місце розташування кожного танка. Після цього приступає до відпрацювання першого елемента.

Відпрацьовуючи перший елемент, командир взводу особливу увагу звертає на правильне зайняття місць (на відстані 25 – 50 м один від одного), використання захисних властивостей місцевості, розміщення особового складу поблизу своїх машин, на трасування (відривку) щілин і їх маскуванню, на готовність до відбиття нападу наземного, повітряного противника і знищення його диверсійно-розвідувальних груп, а також на можливість швидкого виходу машин з укриттів. Одночасно відпрацьовуються нормативи № 1 і 2 з тактичної підготовки.

Після відпрацювання першого елемента командир взводу переходить до відпрацювання другого елемента – дії взводу за сигналами оповіщення. Відпрацювання дій за сигналом "Радіаційна

небезпека" командир взводу проводить шляхом виконання нормативу № 7 із захисту від зброї масового ураження. В ході відпрацювання нормативу він стежить за швидким закриттям люків і жалюзей та своєчасним включенням системи колективного захисту. Тренування проводиться до правильного виконання всіх дій у встановлений нормативами час на оцінку не нижче "добре".

Аналогічно відпрацьовуються дії за сигналом "Хімічна тривога" (норматив № 8 із захисту від зброї масового ураження).

Відпрацювавши дії за сигналами оповіщення, командир взводу приступає до відпрацювання наступного елементу – відбиття нападу наземного і повітряного противника.

Для відпрацювання цього елементу він оголошує ввідну:

"Рух диверсійно-розвідувальної групи противника у складі двох БТР виявлений у напрямі урочище "Романово", схід. узлісся лісу "Світлий". Завдання – 2-му екіпажу вийти на півн. узлісся лісу "Світлий", знищити диверсійно-розвідувальну групу вогнем з місця і зайняти своє колишнє місце".

За встановленим сигналом командири танків приступають до виконання поставленого завдання. Командир взводу при цьому стежить, чи правильно і швидко прийнятий сигнал, як швидко екіпажі зайняли свої місця в танках і через скільки часу танки вийшли з укриттів, як командири танків управляють екіпажами при висуненні на вказану позицію і при знищенні групи противника. У такому ж порядку відпрацьовується знищення диверсійно-розвідувальної групи 1-м і 3-м танками. Одночасно відпрацьовуються нормативи з тактичної підготовки № 1 і 11.

Відпрацювавши дії зі знищення наземного противника, дається ввідна з відбиття повітряного противника. При необхідності дається нова ввідна і дії повторюються до повного відпрацювання елементу. Відпрацювавши всі елементи першого питання, дії повторюють у цілому на новому місці.

Друге навчальне питання: **Висування до рубежу переходу в атаку і розгортання в бойову лінію.**

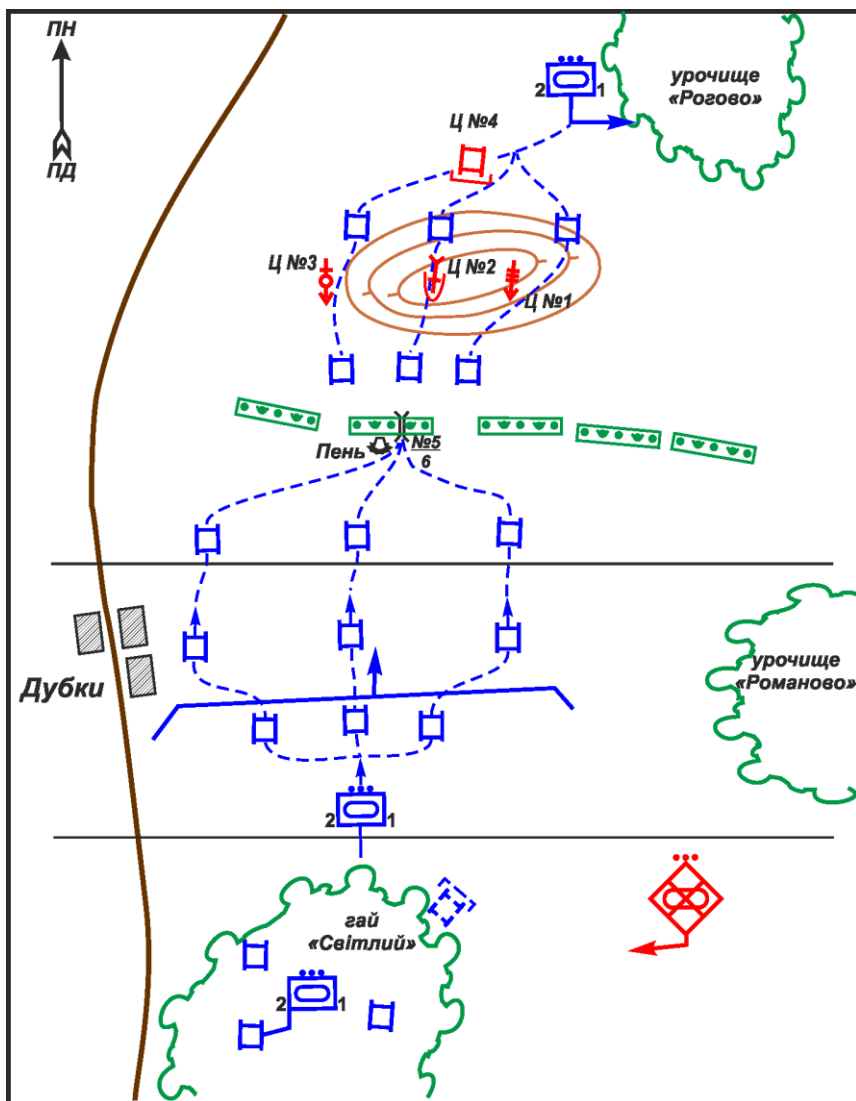

Схема 2.4. Тактична обстановка і порядок проведення тактико-стройових занять за темою "Танковий взвод у наступі"

Навчання проводиться по наступних елементах: висування до рубежу переходу в атаку; розгортання взводу в бойову лінію.

Командир взводу коротко роз'яснює порядок дій при відпрацюванні першого елементу і подає команду "Напряму висування – курган, дистанція між екіпажами (танками) 30 м, взвод, за мною в похідну колону – МАРШ!". Подавши команду на рух, командир взводу дублює її прапорцями і вчить командирів танків управлінню діями своїх підлеглих при одночасному пуску і русі танків, підтриманні встановленої швидкості і дистанції, а також підтриманні напряму висування. У ході руху командир взводу зупиняє їх, при необхідності проводить короткий розбір і повторює відпрацювання елементу у зворотному напрямі. Переконавшись, що всі дії виконуються чітко і правильно, командир взводу приступає до навчання наступного елементу. Для цього він роз'яснює порядок розгортання в бойову лінію, а потім подає команду (сигнал): "Рубіж переходу в атаку – північне узлісся урочище. "Романово", викл. Дубки, взвод, за мною в похідну колону – МАРШ!". З початком руху командир взводу подає команду "До БОЮ!" і тренує екіпажі в розгортанні у бойову лінію. При цьому він учить командирів танків постійно стежити за сигналами командира взводу, чітко і правильно подавати команди на висування і розгортання, швидко виходити і займати своє місце в бойовому порядку взводу на встановлених інтервалах ще до виходу на рубіж переходу в атаку, а екіпажі – чітко виконувати всі команди командирів танків. Командир взводу, навчаючи взвод, одночасно навчає і свій екіпаж.

Якщо екіпажі правильно та чітко виконують команди (сигнали) і вміло діють по даному елементу, командир взводу переходить до відпрацювання навчального питання в комплексі (в цілому), одночасно він перевіряє виконання нормативу № 11 з тактичної підготовки. Незначні помилки, що допускаються в ході відпрацювання того або іншого прийому, можуть усуватися без зупинки, шляхом подання додаткових команд (сигналів). Так, наприклад, якщо при висуванні взводу в похідній колоні до рубежу розгортання один з екіпажів відстане, командир взводу подає сигнал "Збільшити швидкість". Якщо ж при розгортанні з похідної колони в бойову лінію екіпаж якого-небудь танка відстає, повільно реагує на сигнали, що подаються, а екіпаж іншого танка не витримує встановленого інтервалу з сусіднім екіпажем, погано спостерігає за сигналами, або екіпажі неодноразово вийшли на

рубіж переходу в атаку, командир взводу зупиняє тих, хто навчається, вказує на допущені помилки, і дії повторюються. Закінчивши відпрацювання другого навчального питання в цілому, командир взводу робить короткий розбір і приступає до відпрацювання третього питання.

Третє навчальне питання: Атака переднього краю з подоланням мінно-вибухових загороджень.

Це питання відпрацьовується за трьома елементами:
перехід в атаку з веденням вогню з ходу по виявлених цілях;
подолання мінно-вибухових загороджень;
атака переднього краю оборони противника.

Відпрацювання першого елементу командир взводу починає показом цілей № 1, 2, 3 після розгортання взводу в бойову лінію. У ході відпрацювання даного елементу він навчає екіпажі своєчасному виявленню цілей, визначенню їх важливості і черговості знищення, вимірюванню дальностей до них, швидкій підготовці вихідних даних для першого і подальших пострілів, додержання швидкості і напрямку наступу, веденню спостереження за сусідніми танками і противником, а механіків-водіїв, крім того, і своєчасному відшукуванню проходу в мінно-вибухових загородженнях.

Другий елемент – подолання мінно-вибухових загороджень – командир взводу відпрацьовує двома способами. Перший – коли на танковий взвод є один трал. В цьому випадку командир взводу тренує екіпаж, що має трал, у подоланні мінного поля без зміни свого напрямку руху, а два інші екіпажі, що не мають трали, – в подоланні мінного поля по проході. Танк, який долає мінне поле за допомогою трала, командир взводу вчить рухатися без зміни напрямку, своєчасно і правильно опускати ножові секції, не робити різких поворотів на мінному полі. Два інші танки він учить підтримувати один одного вогнем, долати мінне поле по проході, швидко виходити після подолання мінного поля на свій напрям наступу. Навчивши всі екіпажі долати мінне поле по проході, проробленому за допомогою трала, командир взводу приступає до навчання подолання мінного поля по проробленому проході, для чого оголошує наступну тактичну обстановку:

"Передній край оборони противника проходить по півд. схилам вис. 112,0. Перед переднім краєм мінне поле, проходить через нього для взводу № 5 біля пня справа позначений указками. Порядок подолання: 2-й, мій танк і 3-й", після чого командир взводу подає команду (сигнал)"ВПЕРЕД".

При навчанні взводу виконанню дій цим способом командир добивається швидкого виходу екіпажів до мінного поля, знищення цілей, що заважають просуванню, правильному подоланню по позначеному проходу і виходу екіпажу на свій напрям атаки. При цьому рух танків до проходу і від нього повинен бути прихованим і борт танка не повинен підставлятися вогневим засобам противника. При проходженні мінного поля танки виходять на свої напрями. При подоланні мінного поля танком решта танків забезпечує його дії вогнем з ходу. Черговий танк долає мінне поле по проходу після того, як танк, що йде попереду, подолає його. У разі неправильних дій командир взводу зупиняє екіпаж і, вказавши на недоліки, повторно відпрацьовує прийом у зворотному напрямі, тренуючи його доти, поки ті, хто навчається, не засвоять твердо порядок подолання мінно-вибухових загороджень противника.

Закінчивши відпрацювання другого елементу, командир взводу приступає до відпрацювання третього елементу – атака переднього краю оборони противника. В ході заняття він, по черзі показуючи цілі, навчає екіпажі розвідці, правильному вибору і черговості знищення цілей, як на передньому краю, так і в найближчій глибині, швидкій підготовці вихідних даних для ведення вогню, дотриманню швидкості і напрямку наступу, умілому використанню рельєфу місцевості і подоланню траншей, окопів і інших перешкод в поєднанні з рішенням вогневих задач.

Командир взводу звертає особливу увагу на одночасну атаку переднього краю оборони противника всіма екіпажами (танками) взводу, дотримання свого напрямку наступу і вихід на передній край оборони противника у встановлений час "Ч".

Закінчивши відпрацювання третього елементу, командир взводу створює тактичну обстановку з метою відпрацювання навчального питання в цілому у зворотному напрямі. В ході заняття він навчає екіпажі безупинно й одночасно атакувати противника на передньому краю його оборони.

Відпрацювавши всі навчальні питання, командир взводу перевіряє наявність особового складу, зброї і проводить розбір.

Повернення взводу в розташування частини командир взводу здійснює в новій тактичній обстановці, повторюючи відпрацьовані прийоми на занятті.

2.5.5. Танковий взвод в обороні

Тема 11: Танковий взвод в обороні (схема 2. 5).

Заняття 2. Ведення оборони.

Навчальні цілі:

1. Надати практику командирів взводу в управлінні взводом у ході оборонного бою.
2. Удосконалювати навички командирів танків в управлінні екіпажем в оборонному бою (вдень).
3. Добитися злагоджених дій взводу при веденні оборонного бою.

Навчальні питання:

1. Дії взводу при завданні противником ядерного удару з початком вогневої підготовки і з переходом його в атаку.
2. Відбиття атак танків і піхоти противника перед переднім краєм і на фланзі.
3. Перехід на запасні вогневі позиції.

Час – 3 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття проводиться на матеріальній частині на тактичному навчальному полі.

Перед виходом на заняття командир взводу шикує взвод, перевіряє наявність і екіпіровку особового складу, після чого вони переміщуються в парк, де наказує екіпажам прийняти навчально-бойові машини. Приймавши доповіді командирів танків про

готовність до руху, командир взводу ставить завдання на здійснення маршу і починає рух.

З виходом взводу у вихідне положення для заняття керівник шикує взвод, оголошує тему, навчальну мету заняття і перше навчальне питання.

Перше навчальне питання. Дії взводу при завданні противником ядерного удару з| початком вогневої підготовки і з переходом його в атаку.

Це навчальне питання відпрацьовується по наступних елементах:

дії взводу за сигналами оповіщення;

при завданні противником ядерного удару;

з початком вогневої підготовки і під час переходу його в атаку.

Для відпрацювання цього питання командир взводу створив тактичну обстановку:

"Противник розвиває наступ у напрямі Михайлівка, Іванівка, Корець. Його передові підрозділи знаходяться в 20 км півн. Іванівка. В ході бойових дій він застосовував зброю масового ураження.

1 тв, займаючи опорний пункт в районі сарай, окремі камені, півд. схили вис. 166,8, має завдання наполегливою обороною відбити наступу переважаючих сил противника, нанести йому ураження і втримати вис. 166,8".

Відпрацьовуючи перший елемент, командир взводу спочатку навчає екіпажі діям за сигналами оповіщення про застосування противником ядерної зброї, отруйних речовин і запалювальних засобів.

Відпрацювавши дії за сигналами оповіщення, командир взводу навчає взвод діям при завданні противником ядерного удару. Він коротко нагадує, що за спалахом вибуху особовий склад, що знаходиться в танках, зачиняє люки, жалюзі і включає систему захисту від зброї масового ураження.

При знаходженні поза машинами повинен швидко зайняти укриття, що є поблизу, або лягти на землю головою в бік, протилежний вибуху.

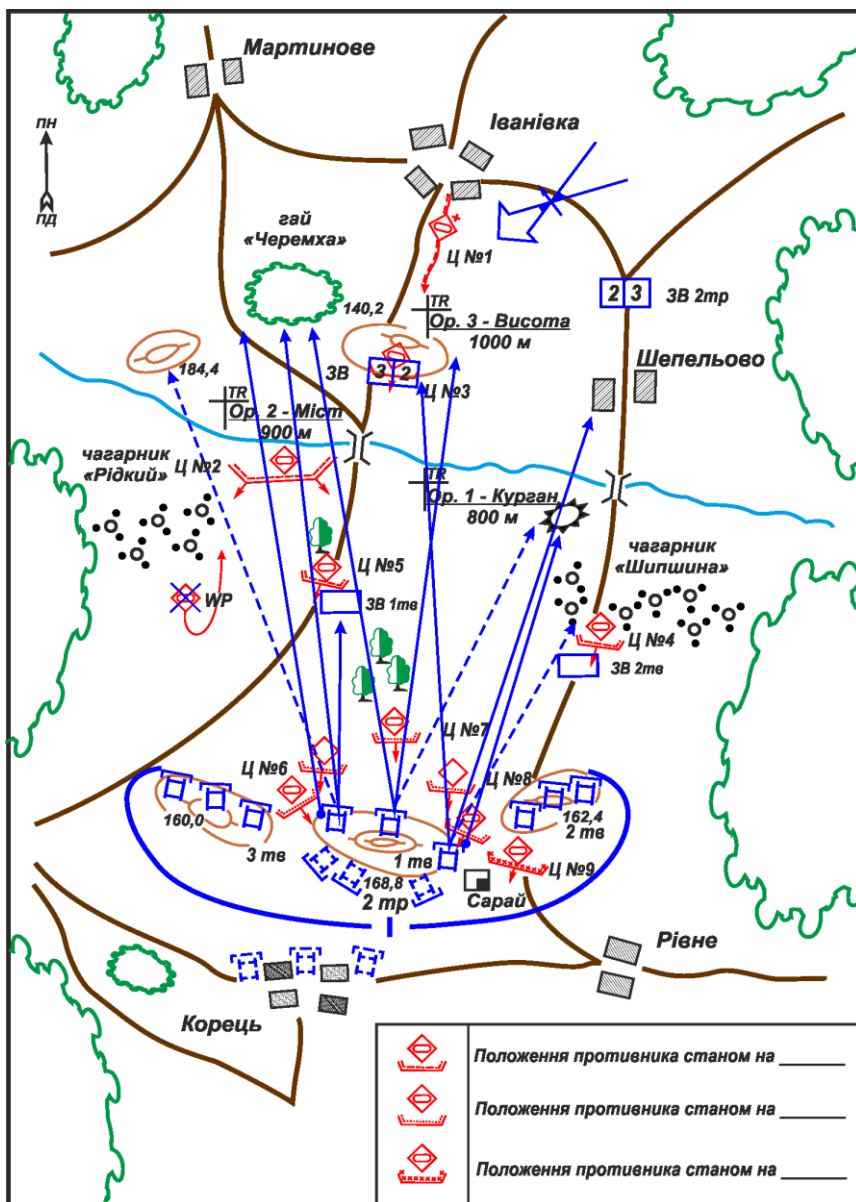

Схема 2.5. Тактична обстановка і порядок проведення тактико-стройових занять за темою "Танковий взвод в обороні"

Після проходження ударної хвилі особовий склад продовжує виконувати завдання. Керівник заняття тренує взвод у діях за спалахом вибуху спочатку при знаходженні особового складу в машинах, а потім поза машинами, при цьому звертає особливу увагу на правильне використання засобів індивідуального захисту, захисних властивостей техніки, інженерних споруд і місцевості; на постійне спостереження за діями противника; на уміння відновлювати боєздатність танка.

Одночасно він перевіряє виконання нормативів № 1 і 2 із захисту від зброї масового ураження.

Приступаючи до вивчення наступного елементу – дії особового складу з початком вогневої підготовки і з переходом його в атаку, командир взводу роз'яснює тим, хто навчається, що слідом за ядерними ударами і застосуванням інших засобів масового ураження противник почав вогневу підготовку. З метою своєчасного виявлення моменту переходу противника в атаку командир взводу і спостерігачі в екіпажах постійно ведуть спостереження в призначених секторах, а решта особового складу знаходиться в укриттях. З переходом противника в атаку взвод за сигналом негайно готується до бою. З підходом противника на дальність дійсного вогню екіпажі за командою командирів танків знищують танки, БТР, ПТКР і живу силу, ведучи вогонь з гармат і кулеметів по виявлених цілях і зосереджуючи вогонь танків всього взводу по важливих цілях противника.

Потім командир взводу призначає орієнтири і доводить до екіпажів сигнали і позивні. **Сигнали:** приготуватися до відкриття вогню – "Ялина"; відкрити вогонь – "Факел"; припинити вогонь – "Штиль"; відійти на запасну позицію – "Дуб"; зосередити вогонь – "Граб"; вогнева підготовка – "Сосна". **Позивні:** командир взводу – "Беркут-11"; командир 2-го танка – "Беркут-12"; командир 3-го танка – "Беркут-13"; циркулярний – "Водоспад".

Переконавшись, що ті, хто навчається, засвоїли сигнали, командир взводу подає команду показати цілі № 1 і 2 і тренує екіпажі у швидкому виявленні цілей, визначенні вихідних даних для стрільби, а командирів танків, крім того, в чіткій доповіді обстановки про противника і наказує командир 2-го танка (чергового) подати команду на відкриття вогню. Потім командир взводу подає сигнал показати цілі № 2, 3 і 4, а тим, хто

навчається, – команду "Водоспад", я Беркут-11, "Ялина", "Факел", я Беркут-11, прийом". Після цього тренує екіпажі в швидкому виявленні цілей, а командирів танків – в оцінці їх, встановленні черговості ураження, в чіткій постановці завдань (поданні команд) навідникам гармат на знищення противника. Якщо ті, хто навчається, припускаються помилок, командир взводу поданням додаткових команд (сигналів) добивається їх усунення.

Продовжуючи навчання, командир взводу подає сигнал показати цілі № 5, 4 і тренує взвод у веденні зосередженого вогню і вогню по окремих цілях, подаючи відповідні команди. При цьому він добивається від командирів танків чіткого управління вогнем.

При необхідності командир взводу подає команду "Штиль", вказує на недоліки і повторно відпрацьовує цей елемент, але показує для тих, хто навчається, цілі в іншій послідовності.

Друге навчальне питання: Відбиття атаки танків і піхоти противника перед переднім краєм і на фланзі.

Дане навчальне питання відпрацьовується за двома елементами:

перший – відбиття атаки танків і піхоти противника перед переднім краєм,

другий – знищення противника на фланзі.

Перш ніж приступати до відпрацювання навчального питання по елементах, командир взводу стисло роз'яснює, що по мірі наближення противника до переднього краю оборони вогонь доводиться до найвищої напруги, взвод в першу чергу знищує танки й інші броньовані машини, вогнем з кулеметів відсікає піхоту від танків і знищує її, а потім приступає до відпрацювання першого елемента.

Для цього він подає сигнал показати ціль № 7 і одночасно по радіо доповідає обстановку командирі роти приблизно наступного змісту:

"Беркут, я Беркут-11, противник, продовжуючи наступ, вийшов на рубіж група дерев, ближче 300, 5 танків і до взводу мотопіхоти наступає на вис. 166,8, я Беркут-11, прийом".

Командир взводу перевіряє, чи виявили екіпажі 2-го і 3-го танків ціль № 7.

Переконавшись, що екіпажі виявили цілі, командир взводу ставить завдання: "Беркут-12, я Беркут-11, 30-00, правий танк противника, Беркут-13, 20-00, лівий танк противника – знищити". Потім він заслуховує по черзі команди (сигнали) командирів танків на ураження цілей противника. Якщо командири танків неправильно подали команди екіпажу, то командир взводу повторює відпрацювання даного елементу до повного його засвоєння. Особливу увагу командир взводу приділяє:

злагодженості в роботі екіпажів;

чіткості доповіді про виявлену ціль;

правильному поданню команди командира танка на знищення цілі;

довіді навідника про прийняття команди.

Наприклад, механік доповідає: "Група дерев, ближче 300, вліво 10, три танки, 600". Командир танка подає команду "Бронейним, група дерев, вліво 10, по правому танку, 600 – ВОГОНЬ". Навідник доповідає: "Ціль бачу, бронейним, приціл БР-6, великий кут, центр цілі – ПОСТРІЛ". Так по черзі командир взводу тренує всі екіпажі до повного відпрацювання елементів, після чого командир взводу відпрацьовує другий елемент – знищення противника на фланзі. Для цього він оголошує обстановку: "Перед опорним пунктом взводу противник зупинений. Три танки противника вклинилися в опорний пункт сусіда справа" – і наказує підняти ціль № 8.

Командир взводу навчає екіпаж 2-го танка знищенню противника на фланзі опорного пункту взводу, для навчання лівофлангового танка він створює аналогічну обстановку.

Третє навчальне питання: **Перехід на запасні вогневі позиції.**

Приступаючи до відпрацювання навчального питання, командир взводу визначає запасні вогневі позиції, стисло пояснює порядок дій екіпажу при отриманні сигналу змінити позицію і при переході з основної на запасну вогневу позицію.

Потім, показавши ціль № 9 (три танки), подає сигнал по радіо "Дуб" і навчає екіпажі переходу на запасні позиції.

Командир танка, одержавши сигнал на зміну вогневої позиції, уточнює завдання членам екіпажу на перехід на запасну вогневу

позицію. Командир взводу добивається від екіпажів танків, щоб переміщення екіпажів (танків) здійснювалося послідовно під прикриттям один одного вогнем.

Тренування здійснюється до твердого засвоєння всіма екіпажами танків черговості переміщення на запасні вогневі позиції приховано й у встановлений нормативом № 7 (з тактичної підготовки) час.

Закінчивши відпрацювання всіх навчальних питань, керівник заняття за наявності часу може їх повторити в цілому, але вже в новій тактичній обстановці і виконати норматив № 3, 7 (з тактичної підготовки) у складі взводу. Закінчується заняття проведенням розбору.

2.5.6. Танковий взвод у сторожовій охороні

Тема 13: Танковий взвод у сторожовій охороні (схема 2.6).

Заняття 1. Дії взводу в сторожовій охороні (вдень)

Навчальні питання:

1. Вибір, заняття та обладнання основних і запасних вогневих позицій у смузі охорони.
2. Дії взводу при появі дрібних груп і переважаючих сил противника.

Час – 3 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття проводиться піший по-машинному.

Перше навчальне питання: **Вибір, зайняття і обладнання основних і запасних вогневих позицій у смузі охорони.**

Перед початком відпрацювання навчального питання командир взводу нагадує, що сторожова охорона призначається із завданням не допустити проникнення розвідки противника до підрозділів, що

охороняються, своєчасно виявити появу наземного противника, попередити про нього війська, що охороняються, й у випадку нападу противника стійко обороняти позицію, яку займають.

Танк може бути призначений у сторожовий пост, який займає і обладнує вказану йому вогневу позицію на віддаленні до 1500 м від підрозділу, який охороняє.

Вивчення даного навчального питання командир взводу проводить в цілому, оскільки по елементах він вивчався в ході тактико-стройових занять за оборонною темою.

Відпрацювання першого навчального питання командир взводу починає з оголошення обстановки:

"Наш взвод призначений у сторожову заставу і займає позицію на вис. 170,4.

2-й танк – сторожовий пост, підготувати основну вогневу позицію у каменів, запасну – на півн.-схід. скатах вис. 168,6.

3-й танк – підготувати основну вогневу позицію у воронці, запасну – на півн.-зах. схилах вис. 168,6.

Мій танк – основну вогневу позицію готує у жовтої плями, запасну – на пів. схилах вис. 168,6".

Переконавшись, що командири танків зрозуміли одержане завдання, командир взводу подає команду на вибір основних і запасних вогневих позицій. Керівник заняття контролює вихід екіпажів на вогневі позиції і перевіряє правильність їх зайняття. У подальшому командир взводу добивається від командирів танків правильній організації спостереження за противником, обладнання і маскування позицій танків.

Потім командир взводу переходить до відпрацювання другого навчального питання.

Друге навчальне питання: Дії взводу при появі дрібних груп і підході переважаючих сил противника.

Дане навчальне питання командир взводу відпрацьовує за наступними елементами:

виявлення дрібних груп противника;

знищення дрібних груп противника;

дії сторожової охорони при підході переважаючих сил противника.

Пристаючи до відпрацювання навчального питання, командир взводу нагадує, що з отриманням даних про противника спостереження посилюється, сторожова застава готується до бою. Старший сторожового поста про появу противника доповідає командирі взводу, а командир взводу – командирі, що вислав заставу, та оповіщає сусідні сторожові застави. Дрібні групи противника, що намагаються проникнути до підрозділів, які охороняються, взвод (екіпаж) захоплює в полон або знищує. При підході переважаючих сил противника взвод (екіпаж) вступає в бій і утримує займану позицію до підходу підрозділів, які охороняють. Після цього командир взводу приступає до відпрацювання першого елементу.

Для відпрацювання першого елементу командир взводу подає сигнал на імітацію дрібної групи противника (показує ціль № 1) і по черзі заслуховує доповіді командирів танків. Якщо який-небудь командир танка несвоєчасно виявив ціль, то командир взводу опускає ціль № 1, вказує командирі танка на допущені помилки і показує ціль № 5. Таким чином він тренує всіх командирів танків у виявленні дрібних груп противника, в доповіді про них і доведенні завдання до екіпажів.

Відпрацювавши перший елемент, командир взводу переходить до відпрацювання наступного елементу – знищення дрібних груп противника. Для відпрацювання цього елементу командир взводу подає сигнал на показ цілей № 7, 5.

Після доповіді командирів танків про виявлення цілей командир взводу подає команду на знищення цілей і тренує командирів танків у підготовці даних для стрільби, у виборі виду зброї, моменту відкриття вогню, спостереженні за результатами стрільби і за знищенням цілей. З метою тренування командирів танків у знищенні дрібних груп противника командир взводу може показати повторно цілі № 5 і 7.

Відпрацьовуючи дії сторожової охорони при підході переважаючих сил противника, командир взводу оголошує тактичну обстановку:

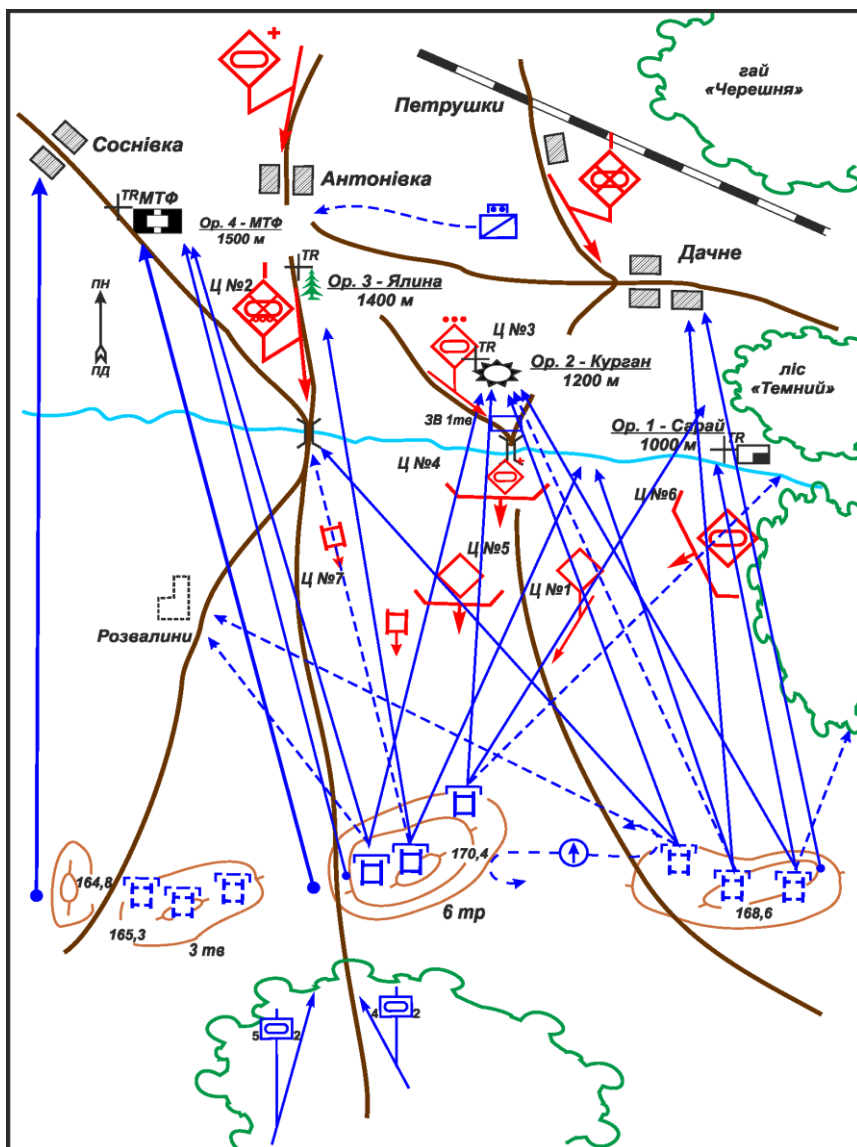

Схема 2.6. Тактична обстановка і порядок проведення тактико-стройових занять за темою "Танковий взвод у сторожовій охороні"

"Противник головами колон досяг: ор. 2 – 4 танки; міст через річку Струм – 12 бронетранспортерів» – і показує цілі № 4 і 2. Після доповіді командирів танків про виявлення противника командир взводу ставить завдання на знищення танків: "Акація" (циркулярний), я "Орел", бронebійним, ор. 1, вліво 0-20, колона танків противника, 1200, "Орел-1" – по першому, "Орел-2" – по другому, "Орел-3" – по четвертому танку, знищити".

Потім командир взводу по черзі заслуховує команди командирів танків на знищення вказаних цілей. При цьому він звертає увагу на стислість і чіткість команд. Наприклад, командир 1-го танка повинен подати команду: "Бронebійним, 30-0, по першому танку, 1200 – ВОГОНЬ".

Якщо який-небудь з командирів танків несвоєчасно доповість про появу противника або неправильно подає команду, командир взводу показує нову ціль. Тренування в подачі команд на відкриття вогню командир взводу проводить до повного відпрацювання.

Після знищення танків командир взводу ставить завдання на знищення бронетранспортерів (цілі № 2). Так послідовно командир взводу вчить командирів танків знищенню переважаючих сил противника, ведучи вогонь у складі взводу спочатку по найбільш небезпечних цілях (танках), потім по бронетранспортерах.

Таким чином, командир взводу, періодично замінюючи екіпажі сторожового поста, вчить особовий склад умілим діям в сторожовій охороні та сторожовому посту.

За відсутності обстановки, мішені, командир взводу може позначати дії противника шляхом ввідних або групою солдатів, спеціально підготовлених для цього заняття.

Після закінчення заняття командир взводу проводить розбір.

Розділ 3

ТАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

3.1. Загальні рекомендації

Тактичні заняття – основна форма бойового злагодження екіпажа, взводу. В ході тактичних занять командири танків і взводів удосконалюють і закріплюють свої теоретичні знання, практику в управлінні підрозділом, та свої уміння в організації бою.

Тому до змісту тактичних занять включаються такі питання, як з'ясування завдання, прийняття рішення, проведення рекогносцировки, постановка завдань підлеглим, організація взаємодії і бойового забезпечення. З метою бойового злагодження танкового екіпажу, взводу в умовах, максимально наближених до бойової обстановки, формування в особового складу високих морально-ділових і бойових якостей на тактичних заняттях створюється складна тактична обстановка, танковий екіпаж і взвод діють у тій послідовності, яка характерна для реального бою, без пауз і перерв; кожне подальше навчальне питання є продовженням попереднього. Основним методом навчання на тактичних заняттях є практична робота тих, хто навчається, з виконання своїх посадових обов'язків в умовах, наближених до бойової обстановки.

У ході тактичного заняття навчається підрозділ в цілому, у тому числі і його командир, тому заняття з екіпажем проводить командир взводу, заняття з взводом – командир роти.

Зміст тактичних занять може включати тільки один вид бою, тому на них відпрацьовуються ті бойові дії, які властиві певному виду бою. Тактичні заняття проводяться тільки односторонніми з позначенням противника. Місцем їх проведення може бути тактичне навчальне поле або ділянка місцевості, що забезпечує відпрацювання намічених навчальних питань з використанням обладнання ротного тактичного комплекту і засобів імітації.

Тривалість тактичних занять складає для екіпажа в межах трьох-чотирьох годин, взводу до – шести годин.

3.2. Підготовка занять

Робота керівника з підготовки тактичного заняття проводиться в тій же послідовності, що і з підготовки тактико-стройового заняття, але зміст заходів, що проводяться, дещо відрізняється.

Тема заняття, його зміст, навчальні питання, час проведення і кількість техніки, що виділяється, визначаються розкладом занять і програмою бойової підготовки, а керівник заняття тільки уточнює їх.

Навчальну мету, час на кожне навчальне питання, матеріально-технічне забезпечення заняття, а також місце його проведення визначає керівник заняття.

Робота керівника заняття над уточненням вихідних даних починається з уточнення теми.

З'ясувавши тему тактичного заняття, керівник зобов'язаний розкрити її тактичний зміст: визначити можливі варіанти і умови, в яких доцільно почати вивчення даної теми, визначити, які епізоди необхідно розіграти в ході заняття, а також намітити, чим закінчити заняття.

Навчальну мету заняття визначають для кожної категорії тих, хто навчається, екіпажу і взводу в цілому, при цьому слід враховувати не тільки рівень підготовки членів екіпажу і взводу, але і зміст теми заняття. Формулювання навчальної мети повинно бути конкретним, спрямованим на досягнення високого тактичного вишколу, бойового злагодження танкового екіпажу, взводу, виховання в особового складу високих морально-бойових якостей та на вдосконалення підготовки особового складу для ведення бойових дій у певному виді бою.

Зміст навчальних питань і їх кількість надані по кожному заняттю у програмі. При складанні розрахунку часу на відпрацювання кожного навчального питання необхідно враховувати тривалість заняття, зміст навчальних питань і ступінь підготовленості тих, хто навчається.

З'ясувавши тему заняття, визначивши навчальну мету і зміст навчальних питань, керівник розробляє тактичну обстановку на один ступінь вище підрозділу, який навчається, і виїжджає на рекогносцировку району заняття.

Рекогносцировка району заняття проводиться з метою

уточнення місця, з якого необхідно почати заняття, тактичної обстановки, плану проведення заняття, порядку відпрацювання навчальних питань, уточнення розрахунку часу для відпрацювання кожного навчального питання, проведення розбору, висування до місця занять і повернення, визначення порядку позначення дій противника при відпрацюванні кожного навчального питання, перевірки готовності тактичного навчального поля (ділянки місцевості) до проведення заняття і які роботи потрібно провести з підготовки місцевості (тактичного поля), що для цього буде потрібно, порядок позначення дій противника, вимоги безпеки при проведенні заняття.

Рекогносцировка проводиться керівником майбутнього заняття із залученням на неї помічника з позначення противника і начальника (операторів) тактичного навчального поля.

Щоб умови занять наблизити до бойової обстановки, необхідно створити високу напругу, добиватися, щоб ті, хто навчається, постійно відчували протидію противника.

Для позначення противника необов'язково залучати велику кількість особового складу. Достатньо одного солдата, який, приховано пересуваючись, вестиме вогонь з різних місць, імітуючи декілька вогневих точок. Або використовувати обладнання, мішені, коли двома грудними мішенями і мішенню ручного кулемета позначати піхотне відділення в обороні, а трьома ростовими фігурами і мішенню танка – мотострілецький взвод в наступі і т.д. Вогневі засоби і жива сила противника, що позначається, ретельно маскуються, щоб ті, хто навчається; практикувались в їх виявленні і знищенні.

Після уточнення вихідних даних проведення рекогносцировки і вивчення керівних документів керівник розробляє план проведення заняття в робочому зошиті або на схемі і представляє його на затвердження своєму безпосередньому командирі.

У плані звичайно вказуються: теми, навчальна мета, навчальні питання і порядок їх відпрацювання, час, тактична обстановка (вихідне положення, завдання танка, взводу, роти і сусідів, дані про противника й ін.) з необхідними поясненнями; порядок і зміст роботи керівника і тих, хто навчається; матеріально-технічне забезпечення і місце проведення заняття.

Після затвердження плану керівник заняття організує підготовку особового складу, озброєння, навчально-бойової техніки, тактичного навчального поля (ділянки місцевості) і матеріального забезпечення заняття.

Підготовка особового складу до тактичних занять полягає:

у вивченні та повторенні кожним з тих, хто навчається, вимог окремих статей Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, настанов, сигналів оповіщення та порядку дій за ними, управління та взаємодій, техніки та озброєння противника, інструкції із заходів безпеки;

у підготовці озброєння, військової техніки, шанцевого інструменту і засобів захисту; умов та показників нормативів з тактичної підготовки й інших предметів навчання, які підлягають відпрацюванню і тренуванню, ін.

При підготовці до тактичного заняття особовий склад, крім того, повинен вивчити (повторити) організацію, озброєння і тактику дій імовірного противника залежно від виду бою.

Підготовка до занять здійснюється на планових заняттях і в години самопідготовки. Напередодні заняття доцільно організувати перегляд навчальних кінофільмів за темою майбутнього тактичного заняття. Кінцева мета підготовки до занять полягає в готовності кожного офіцера, сержанта і солдата до виконання своїх функціональних обов'язків на даному занятті.

Старші командири (начальники родів військ і служб військової частини) повинні надавати всебічну допомогу керівникам занять, особливо молодим командирам підрозділів, що не мають достатнього досвіду в підготовці і проведенні таких занять, надавати їм методичні поради, ділитися своїм досвідом, а якщо необхідно, то і допомогти скласти план проведення заняття.

3.3. Проведення занять

З екіпажами тактичні заняття, як правило, проводяться одночасно, але з використанням різних методичних прийомів. Якщо для кожного екіпажу виділяється танк, то командир взводу навчає всі екіпажі одночасно, змістивши відпрацювання навчальних питань за часом. Так, відпрацювавши перше навчальне питання з одним екіпажем, командир взводу ставить йому завдання

на підготовку до другого навчального питання, а сам відпрацьовує перше навчальне питання з другим, потім з третім екіпажем, які до цього виконували інші завдання.

Якщо виділений один танк на всі екіпажі, то командир взводу призначає на нього екіпаж, а інші два екіпажі слідуєть з командиром взводу на автомобілі (піший по-танковому) і відпрацьовують одночасно те саме навчальне питання. Командир взводу заслуховує рішення всіх командирів танків по даному питанню. Екіпажі, що слідуєть з командиром взводу, навчаєтьсє спостереженню за противником і місцевістю, виявленню цілей і визначенню вихідних даних для стрільби, постановки завдань підлеглим. Після відпрацювання одного навчального питання або одного-двох бойових епізодів екіпажі міняєтьсє місцями з таким розрахунком, щоб кожен екіпаж при відпрацюванні хоч би одного навчального питання діяв на танку.

Тактичні заняття з взводами проводятьсє по черзі, по одному взводу від роти в день, що дозволить врахувати помилки, допущені на минулих заняттях.

Тактичні заняття можуть розпочинаєтьсє безпосередньо з пункту дислокації підрозділу або після виходу в вихідний район для заняття.

Висування у вихідний район здійснюєтьсє в тактичній обстановці.

У ході висування можуть відпрацьовуватисє практичні питання, які будуть застосовані на майбутньому занятті (дії за сигналами оповіщення, способи пересування на полі бою, розгортання в передбойові і бойові порядки, ін.)

На початку заняття керівник перевіряє знання особовим складом вимог Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ, сигналів управління, заходів безпеки і т. п., доводить тактичну обстановку і надає необхідний час для зайняття екіпажами танків (танками) вихідного положення згідно з тактичною обстановкою; перевіряє правильність зайняття екіпажами танків (танками), взводом вихідного положення, звертаючи увагу на те, щоб командир, який навчаєтьсє, правильно визначив місце кожному танку, організував спостереження за противником і сигналами свого і старшого командира, поставив завдання на дії в разі нападу повітряного і наземного противника,

застосування ним ВТЗ і ЗМУ, визначив місця і терміни відкриття щілин для особового складу й окопів для танків, а також вирішував інші задачі відповідно до вихідної обстановки. Переконавшись, що всі заходи виконані, керівник заняття з урахуванням вимог створеної їм обстановки віддає командирі, який навчається, бойовий наказ і організує взаємодію.

Форма, порядок і місце постановки завдання залежать від теми заняття і створеної тактичної обстановки. Завдання з вихідної обстановки ставиться, як правило, у формі бойового наказу на місцевості або на макеті місцевості для екіпажу танка, а для взводу, крім того, воно може ставитися і по карті, в динаміці бойових дій – короткими командами (сигналами) та розпорядженнями по радіо.

Віддавши бойовий наказ і організувавши взаємодію, керівник заняття надає командирі, який навчається, необхідний час для організації бою, з'ясування завдання, оцінки обстановки, прийняття рішення, проведення рекогносцировки, віддачі бойового наказу своїм підлеглим, організації взаємодії, бойового забезпечення і управління, підготовки особового складу, озброєння і бойової техніки до бою. У ході організації бою на місцевості керівник заняття за допомогою оператора тактичного навчального поля проводить імітацію бойових дій позначеного противника в такому об'ємі, який, не розкриваючи складу і намірів противника, дозволив би командирам, які навчаються, приймати обґрунтовані рішення і сприяв би підтримці в особового складу необхідної бойової напруги.

У ході організації бою командиром, який навчається, керівник заняття заслуховує і оцінює його рішення, контролює та вчить його проведенню рекогносцировки, послідовності і стислості віддання бойового наказу, організації взаємодії, бойового забезпечення і управління, після чого перевіряє знання особовим складом одержаного бойового завдання і порядку його виконання.

Якщо командир, який навчається, в ході організації бою допустив неточності або помилки, керівник заняття шляхом нарощування обстановки, а також короткими зауваженнями дає йому можливість ще раз обдумати свої дії і виправити допущені помилки. Підказки і нав'язування свого рішення командирі, який навчається, недопустимі, оскільки ускладнюють прояв у нього самостійності, ініціативи, привчають діяти за шаблоном. Керівник

заняття повинен допомогти командир, який навчається, самостійно розібратися в допущених помилках і діяти відповідно до обстановки, що склалася.

Поки керівник заняття не доб'ється від командира, який навчається, відпрацювання всіх питань з організації бою, правильного розуміння ним одержаного бойового завдання і порядку дій у ході його виконання, переходити до динаміки бою не слід.

Залежно від теми заняття і створеної тактичної обстановки в період роботи командира, який навчається, з організації бою на місцевості особовий склад екіпажів танків під керівництвом тимчасово виконуючих обов'язки командирів танків і взводу та інших старших начальників (старшини роти, заступника командира роти з озброєння) займається підготовкою бойової техніки, озброєння засобів зв'язку і т.д. до майбутніх дій; обладнанням окопів для танків; тренується (перевіряється) у відпрацюванні нормативів, що відносяться до теми заняття; відпрацьовує інші питання, пов'язані з темою тактичного заняття.

Відпрацювавши питання з організації бою, керівник заняття у встановлений час заслуховує доповідь командира, який навчається, про готовність до виконання бойового завдання і, переконавшись у готовності тих, хто навчається, переходить до динаміки бойових дій відповідно до тактичної обстановки і рішення командира.

З початком і в ході динаміки керівник заняття:

уточнює і нарощує обстановку, позначаючи дії противника;

уточнює або ставить нові завдання командир, який навчається, і добивається від нього своєчасного реагування на всі зміни обстановки, прийняття рішення та своєчасного уточнення підлеглим;

стежить за діями підрозділу.

Якщо командир, який навчається, в ході динаміки бойових дій прийняв рішення, недостатньо глибоко оцінивши обстановку, керівник заняття повинен добитися уточнення рішення шляхом додаткового показу цілей (мішеней), інформації про положення і характер дій сусідів, висновку із стану окремих членів екіпажу або танка у взводі і лише у винятковому випадку може не затвердити рішення командира, який навчається.

Дії командира вважаються правильними, якщо вони направлені на використання (слабких сторін противника і вигідних умов місцевості, якщо він застосовує військову хитрість, безперервно веде розвідку противника, приймає сміливі рішення і веде несподівані для противника дії, впевнено управляє вогнем і рухом, застосовує майстерний маневр для успішного виконання бойового завдання, безперервно підтримує взаємодію з приданими, підтримуючими і сусідніми підрозділами, своєчасно вживає заходів щодо придушення вогневих засобів і живої сили противника, правильно використовує все озброєння танка й особливо його вогневу потужність і броньовий захист). Дії танкового взводу повинні відповідати вимогам Бойового статуту, умовам місцевості і обстановці, що склалася. Вони вважаються правильними, якщо екіпаж танка (взводу) вміло застосовує озброєння танка і його броньову потужність для надійного ураження противника, виконує поставлені завдання у встановлений час, діє злагоджено, своєчасно і правильно здійснює маневр, чітко виконує всі команди (сигнали), у встановлений час виконує всі нормативи, вміло використовує вигідні умови місцевості.

Позначення дій противника здійснюється відповідно до організації і тактики дій противника та реальних дій танкового екіпажу і взводу. Позначення дій противника повинно спонукати командира, який навчається, і весь особовий склад діяти в ході заняття ініціативно і рішуче, виходячі з обстановки, що склалася, і одержаного бойового завдання.

При грубих порушеннях заходів безпеки керівник заняття може провести частковий відбій, вжити заходів, щодо виключення їх порушення, і потім продовжити заняття.

У тому випадку, якщо дії екіпажу, взводу будуть невідомими, не відповідатимуть обстановці, що склалася, керівник заняття зупиняє їх, оголошує частковий відбій, проводить короткий розбір і шляхом тренування усуває помічені недоліки, після чого продовжує заняття. Не слід зловживати такими зупинками, оскільки вони характерні для тактико-стройового, а не для тактичного заняття.

Після закінчення тактичного заняття проводиться розбір з усім особовим складом взводу й окремо з командирами танків і командиром взводу.

Зміст розбору може бути наступним: керівник заняття оголошує тему, навчальну мету і навчальні питання; нагадує тактичну обстановку, створену до початку заняття, в динаміці бою, і на її фоні та на основі особистого спостереження детально розбирає дії тих, хто навчається, з кожного навчального питання, відзначаючи найбільш повчальні і сміливі дії командирів, які навчаються, членів екіпажів танка і взводу в цілому; вказує на допущені помилки в діях, їх причини, до яких наслідків вони могли б призвести в бойовій обстановці і роз'яснює, як необхідно в цих умовах діяти. Аналіз і висновки повинні підкріплюватися статутними положеннями, бойовими прикладами з досвіду застосування підрозділів у зоні ООС (АТО) і локальних воєн, прикладами передового досвіду навчання і виховання особового складу своєї військової частини.

Розбір завершується визначенням ступеня досягнення поставленої навчальної мети, оголошенням оцінок екіпажам танків і вказівками щодо усунення виявлених недоліків.

У розборі з командирами танків (взводу) основна увага приділяється їх умінню організувати бій і впевнено управляти в ході бою своїми екіпажами, взводом і вогнем.

Про результати проведення занять з екіпажами командир взводу доповідає командирі роти, а командир роти про проведені заняття із взводами – командирі батальйону, відзначаючи при цьому, як виконана навчальна мета, які виявлені недоліки, які оцінки отримали ті, хто навчається.

3.4. Особливості підготовки і проведення тактичних занять в особливих умовах

Тактичні заняття вночі готуються та проводяться з танковим екіпажем і взводом аналогічно тактичному заняттю вдень, але перед початком заняття тим, хто навчається, необхідно надавати певну кількість світлого часу на відпрацювання питань щодо організації бою. Динаміка бойових дій проводиться з наступом темного часу.

Навчальні питання повинні відпрацьовуватися в повному обсязі. Активні бойові дії танка (взводу) вночі повинні здійснюватися так само, як і вдень.

У ході нічного тактичного заняття керівник повинен особливу увагу звертати на забезпечення тих, хто навчається, необхідною кількістю освітлювальних і світлосигнальних засобів. Для навчання особового складу спостереженню за полем бою, веденню вогню із штатного озброєння визначається порядок застосування приладів нічного бачення, уточняється порядок освітлення місцевості і об'єктів атаки освітлювальними патронами, висування на рубежі, постановка світлового орієнтира. В декількох місцях з метою тренування ведення вогню по силуетах готується матеріал для створення пожеж.

Для підтримки безперервного управління і взаємодії встановлюються видимі вночі розпізнавальні знаки, оголошуються сигнали взаємного пізнання, цілевказання і взаємодії, а також порядок світлового позначення рубежів, досягнутих підрозділами, а за наявності у противника загороджень – місця і порядок позначення проходів.

Передбачаються заходи щодо захисту приладів нічного бачення від засвічування і знищення (засліплення) цих засобів противником.

При проведенні заняття вночі керівник повинен звертати особливу увагу на: дотримання світлового і звукового маскуванню; уміння екіпажу танка застосовувати засоби освітлення і прилади нічного бачення (особливо їх освітлювачі), користуватися навігаційними приладами; підготовку озброєння і всіх приладів нічного бачення танка до стрільби вночі; уміння орієнтуватися в умовах обмеженої видимості, а при виявленні помилок в діях він повинен вживати необхідних заходів щодо їх виправлення, особливо при втраті орієнтування.

Особливу увагу при проведенні заняття керівник звертає:

на навчання екіпажів танків вмінню орієнтуватися на місцевості, готувати і правильно користуватися нічними приладами стрільби, спостереження і водіння танка;

вести спостереження за полем бою (місцевістю) і доповідати про виявлені цілі противника, загородження, перешкоди і т. п.;

вести вогонь в умовах освітлення, за "спалахами пострілів" і за допомогою нічних прицілів по цілях, здійснювати цілевказання сигнальними патронами, трасуючими кулями, снарядами і інфрачервоним освітлювачем, а на короткий час (до 10 с) – й

звичайним прожектором; швидко пересуватися по місцевості, не збиваючись з вказаного напрямку (азимута) і дотримуючи світломаскування; рішуче атакувати противника і знищувати його вогнем і гусеницями; проводити маневр вогнем і рухом як в наступі, так і в обороні.

Для контролю за діями танкового екіпажу, взводу, який навчається, керівнику заняття необхідно мати бінокль або прилад нічного бачення, сигнальний ліхтарик і сигнальні 15- і 26-мм патрони або 30-мм реактивні сигнальні патрони.

3.5. Методика проведення тактичних занять

3.5.1. Танк в обороні

Тема: Танк в обороні (схема 3.1).

Заняття 1. Підготовка і ведення оборонного бою вночі.

Навчальні цілі:

1. Навички командирів танків в організації оборони й управлінні екіпажем танка в ході оборонного бою вночі.
2. Добитися злагоджених дій екіпажа при веденні оборонного бою вночі.
3. Виховувати в особового складу екіпажів стійкість і завзятість в оборонному нічному бою.

Навчальні питання:

1. Організація спостереження і підготовка даних для стрільби вночі. Віддання бойового наказу. Складання картки вогню танка.
2. Управління екіпажем з початком вогневої підготовки атаки противника. Відбиття атак піхоти і танків.
3. Знищення противника, що вклинився в оборону.

Час – 4 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Інструкція по світловому забезпеченню бойових дій Сухопутних військ; Курс стрільб зі стрілецької зброї і

бойових машин; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття з екіпажем проводиться по матеріальній частині на обладнаному тактичному навчальному полі для підготовки дрібних підрозділів, інші екіпажі, що діють без танка, мають біноклі і нічні прилади спостереження.

Заняття завидна, до наступу темряви щоб вивчити перше навчальне питання. Перехід танка до оборони відпрацьовується в умовах відсутності зіткненням з противником.

Перше навчальне питання: Організація спостереження і підготовка даних для стрільби вночі. Віддача бойовий наказ. Складання картки вогню.

Після прибуття на вис. "Овальна" командир взводу вимагає від екіпажів зорієнтуватися на місцевості, після чого вказує місця розташування танків і організовує спостереження і безпосередню охорону. Переконавшись в правильності виконання відданого розпорядження, командир взводу викликає командирів танків і висувається з ними на північні схили вис. "Овальна", де проводить рекогносцировку, віддає бойовий наказ, організовує взаємодію, систему вогню і бойове забезпечення.

У ході проведення рекогносцировки вказує орієнтири: ор. 1 – пам'ятник, ор. 2 – сарай, ор. 3 – МТФ, ор. 4 – гай "Павук", ор. 5 – ялина на вис. 97,5, ор. 6 – вежа, ор. 7 – завод. Найбільш імовірний напрямок наступу противника – завод, вис. "Овальна". Рубіж переходу в атаку – ор. 1, ліс "Вільховий"; дії бойових вертольотів можливі із-за лісу "Вільховий" і вис. 109,3;

передній край оборони роти, опорний пункт взводу і сусідів справа; смугу вогню взводу і додатковий сектор обстрілу;

основні і запасні вогневі позиції танкам; основні і додаткові сектори обстрілу з кожної позиції;

порядок і терміни інженерного обладнання опорного пункту взводу і вогневих позицій танків;

місця і характер інженерних загороджень, що обладнуються перед фронтом оборони взводу, на флангах, і порядок прикриття їх вогнем;

місце командно-спостережного пункту (КСП).

Провівши рекогносцировку, командир взводу віддає бойовий наказ, в якому ставить завдання екіпажам на оборону.

Противник розвиває наступ у південному напрямку. Підхід його передових підрозділів до рубежу – завод можливий через 2-3 год., розвідки – через 1,5-2 год.

1 тв переходить до оборони опорного пункту на вис. "Овальна", зосереджує основні зусилля на напрямі ор. 5, кладовище із завданням знищити противника перед переднім краєм і не допустити його прориву у напрямку Гусево, ліс "Темний". Смуга вогню: справа – схід. вис. "Овальна", ор. 6; – зах. вис. "Овальна", ор. 7; додаткові сектори обстрілу – праворуч ор. 3; – схід. кут лісу "Вільховий". Ділянка зосередженого вогню взводу – ор. 2, вліво 150 м.

Засобами старшого начальника встановлюються загороджувальні вогні півд. Гусево і півд.-схід. заводу при розгортанні танків і бронетранспортерів противника в колони, а також веде зосереджений вогонь по колонах противника, що висуваються.

Справа 2 тв обороняє опорний пункт на висоті з курганом із завданням не допустити прориву піхоти і танків противника у напрямі МТФ, висота з курганом.

3 тв обороняє опорний пункт на півн. узліссі лісу "Темний" із завданням не допустити прориву противника в напрямку ліс "Вільховий", ліс "Темний".

3-му танку обороняти вогневу позицію біля чагарнику. Основний сектор обстрілу – ор. 2, ор. 5; додатковий вліво – кут лісу "Вільховий". Запасну вогневу позицію підготувати на півд.-зах. вис. "Овальна" в 150 м, основний сектор обстрілу – ор. 2 вліво 10, кут лісу, додатковий – кут лісу "Темний". Ділянка зосередженого вогню взводу – ор. 2, вліво 50. За забезпечення лівого флангу взводу відповідальний командир 3-го танка, оборону зайняти до 20.00. Готовність системи вогню – 21.30.

Обладнання окопів на основних вогневих позиціях закінчити до 22.00, дообладнання окопів і маскування – до 23.00. КСП взводу – півн. вис. "Овальна". Заступник – командир 3-го танка".

Віддавши бойовий наказ, командир взводу перевіряє, як командири танків зрозуміли свої завдання, а потім організує взаємодію:

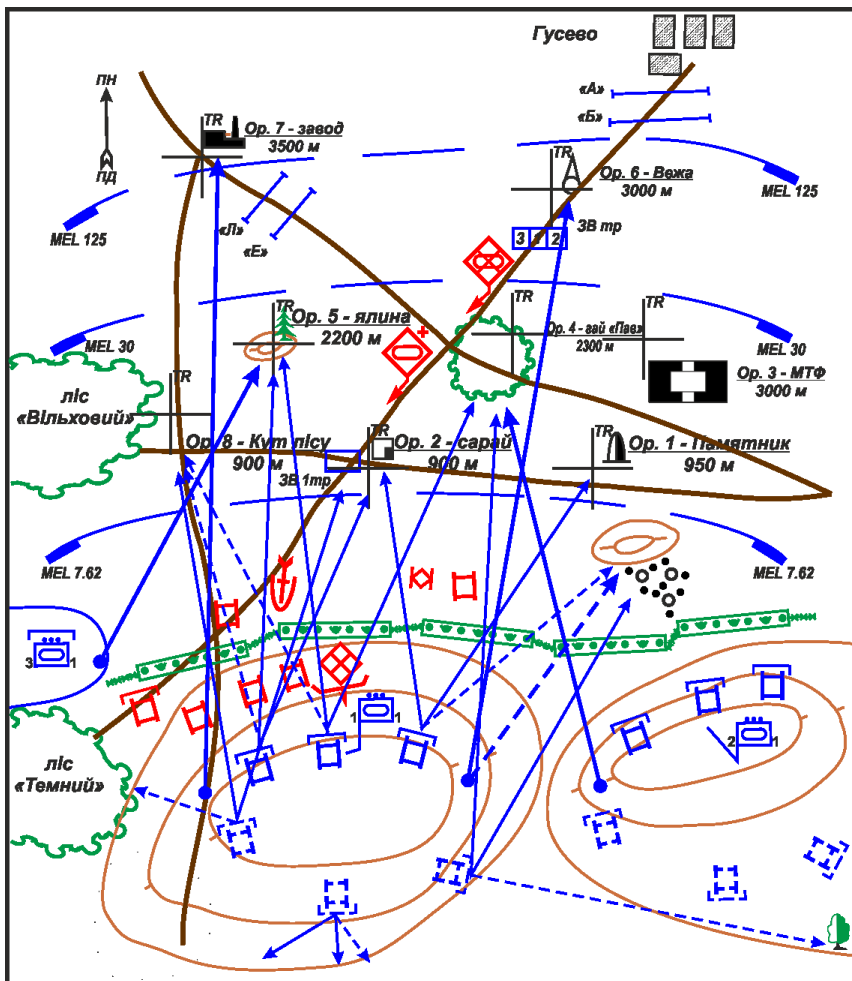

Схема 3.1. Тактична обстановка і порядок проведення тактичного заняття за темою "Танк в обороні"

визначає порядок знищення розвідки, дрібних груп противника під час його висування і розгортання для атаки, в ході відбиття атаки танків і піхоти перед переднім краєм і у разі виходу їх на фланги і тил; указує рубежі відкриття вогню із гармати і кулемета танка, порядок ведення взводом зосередженого вогню, а також вогню по повітряних цілях із зенітно-кулеметних установок танків;

погоджує дії між танками і сусідами, порядок дій екіпажів у разі застосування зброї масового ураження і заходи щодо світломаскування. Крім того, командир взводу дає вказівки з підготовки нічних приладів і вихідних даних для ведення вогню вночі і за спостереженням;

по яких ділянках місцевості (в яких секторах) перед переднім краєм і на флангах підготувати додатково вогонь;

визначає порядок застосування приладів нічного бачення і засобів освітлення місцевості, а також ставить завдання зі знищення і засліплення засобів нічного бачення противника;

визначає заходи щодо забезпечення проміжків і флангів; пізнавальні знаки своїх військ і для позначення свого переднього краю для авіації; способи і сигнали цілевказання.

Командир взводу призначає черговий екіпаж, визначає порядок знищення розвідки противника і повідомляє сигнали оповіщення, управління, взаємодії і порядок дії за ними.

Закінчивши організацію взаємодії, керівник заняття надає час для організації бою командирам танків і складання картки вогню танка.

Спостерігаючи й оцінюючи дії командирів танків, командир взводу звертає увагу, наскільки вибрана вогнева позиція забезпечує можливість ведення флангового вогню і перехресного вогню перед переднім краєм і в проміжках, на підготовку озброєння, приладів нічного бачення й екіпажу до ведення бою вночі, а також на інженерне обладнання вогневих позицій, світлове і теплове маскування танків.

Командир танка, поставивши завдання членам екіпажу, складає картку вогню танка (схема 3.2).

Перевіряючи роботу командира танка, командир взводу визначає знання членами екіпажів завдання і порядку ведення вогню при відбитті атаки танків і піхоти противника, перевіряє підготовку зброї і вихідних даних для стрільби вночі та в умовах

поганої видимості, готовність приладів нічного бачення, а також наявність освітлювальних засобів. При необхідності командир взводу надає допомогу екіпажам і лише після ретельного

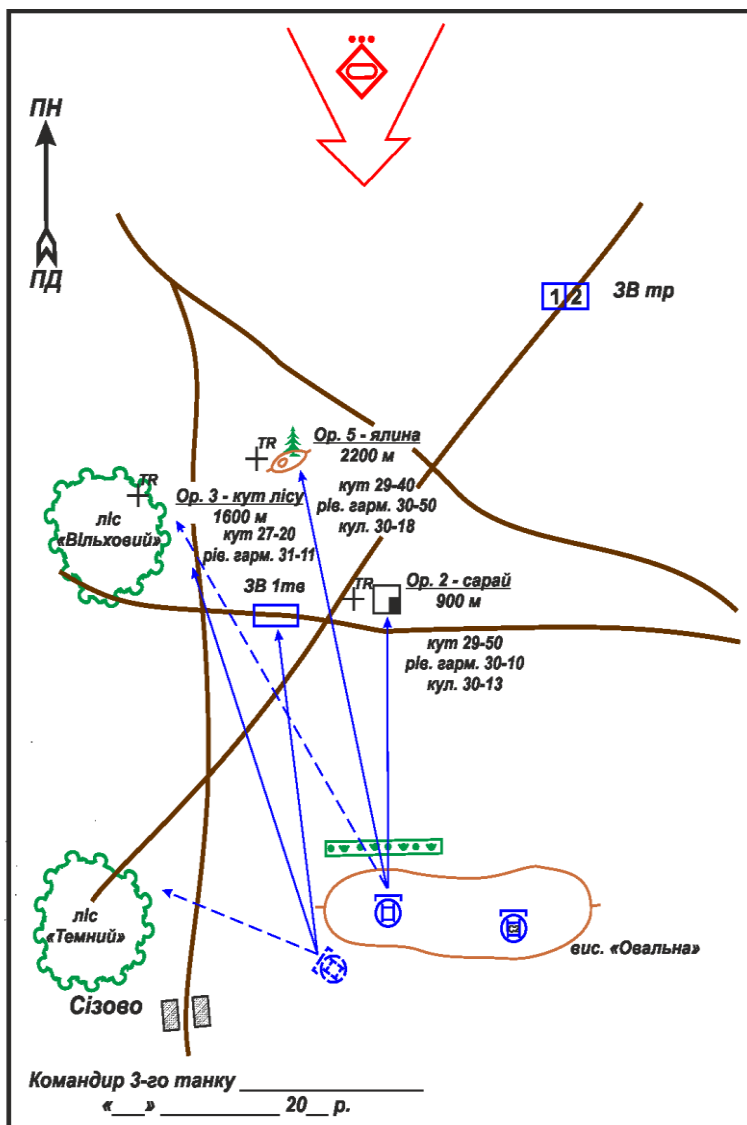

Схема 3.2. Картка вогню 3-го танка (до тактичного заняття "Танк в обороні")

виконання всіх поставлених їм завдань приступає до відпрацювання другого навчального питання, заздалегідь замінивши екіпаж на танку.

Друге навчальне питання: Управління екіпажем з початком вогневої підготовки противника. Відбиття атак піхоти і танків.

Керівник заняття подає сигнал на показ цілі № 2, що позначає розвідку противника. Екіпажі, виявивши рух двох танків і одного БТР за допомогою приладів нічного бачення, оцінюють противника і доповідають командир танка: "Ор. 4, у напрямі Сизове, спостерігаю рух двох танків і одного БТР".

Командири танків оцінюють, що це підходить розвідка противника, ставлять завдання екіпажам посилити спостереження і доповідають командир взводу по радіо:

"Броня-10, я – Броня-12, по дорозі, зах. ор. 4 у напрямі лісу "Темний" спостерігаю рух розвідки противника у складі двох танків і бронетранспортера, я – Броня-12, прийом".

Командир взводу, прийнявши доповідь командирів танків, наказує черговому екіпажу з підходом противника до ор. 2 знищити його і перевіряє правильність постановки завдання командиром танка.

Керівник заняття, переконавшись у правильності дій екіпажу зі знищення розвідки противника, подає сигнал оператору тактичного навчального поля прибрати ціль № 2 і включити трансляцію звукової імітації вогневої підготовки противника, підриває два-три вибухові пакети поблизу вогневої позиції танка і стежить за діями тих, хто навчається.

Командири танків подають команду "До бою" та екіпажі займають місця: що діє на танку – в танку, а інші – в щілині і ведуть безперервне спостереження у встановленому командиром взводу секторі з використанням приладів нічного бачення без включення інфрачервоних освітлювачів або з включенням їх, але не більше ніж на 10 с, для огляду найбільш імовірних напрямів (ділянок) руху (появи) противника. При допущених помилках дії необхідно повторювати.

Продовжуючи трансляцію звукової імітації вогневої підготовки, командир взводу нарощує обстановку і відпрацьовує дії екіпажу зі знищення противника при висуненні на дальніх підступах, на ділянках зосередженого вогню роти та взводу і при атаці. З цією метою він подає команди на відкриття вогню за підготовленими даними, а потім – сигнал на показ цілі № 1, і проводить її освітлення за допомогою одного-двох реактивних освітлювальних патронів. Після виявлення екіпажами цілі і доповіді командирами танків обстановки командир взводу подає по радіо сигнал на ведення вогню і прослуховує команди командира 3-го танка. Потім, підійшовши до екіпажу 2-го танка (що знаходиться в танку), контролює його дії при веденні зосередженого вогню по колоні бронетранспортерів противника, що розгортається. Решта екіпажів вирішує задачі поза танком. Для вирішення подальших ввідних командир взводу замінює екіпаж у танку.

Поступово нарощуючи обстановку, командир взводу навчає командирів танків управлінню вогнем, звертаючи особливу увагу на ведення розвідки цілей, уміння доповідати і подавати команди, ставити вогневі завдання, вести зосереджений і розосереджений вогонь. Екіпажі тренуються у веденні вогню за допомогою нічних прицілів, за спалахами пострілів і при освітленні освітлювальними патронами самостійно і за командою командира взводу.

Переконавшись у правильності дій тих, хто навчається, командир взводу припиняє звукову імітацію вогневої підготовки, дає командирам танків ввідну про перенесення вогню противником в глибину оборони і наказує підняти ціль № 3, що позначає початок атаки.

Заслуховує доповіді командирів танків і їх рішення, командир взводу уточнює командирам танків завдання по радіо, а потім контролює дії екіпажу танка, прослуховує команди на знищення атакуючих танків і бронетранспортерів. Залежно від дій екіпажу він може корегувати вогонь. Командир танка вносить поправки і продовжує стрільбу по цілях.

При правильних діях екіпажу танка командир взводу повідомляє командирів танків, що атака противника відбита, знищено два танки і бронетранспортер. Потім він проводить заміну екіпажу танка. Якщо в діях екіпажу були допущені помилки, то

командир взводу добивається їх усунення, після чого проводить його заміну.

Повторну атаку противника командир взводу розіграє в складнішій обстановці. Атака противника здійснюється слідом за ядерним ударом і вогневою підготовкою із застосуванням отруйних речовин, для чого командир взводу подає сигнал на імітацію ядерного удару противника в глибині нашої оборони, задля чого вибуховими пакетами і підривом навчальних отруйно-димних гранат позначає вогневу підготовку по опорному пункту взводу із застосуванням отруйних речовин.

У цій обстановці дії командирів танків будуть правильними, якщо вони подадуть команди надіти засоби індивідуального захисту, включити систему захисту і приготуватись для відбиття атаки противника. Командир взводу контролює виконання екіпажами нормативів № 1 і 4 з ЗЗМУ.

Потім командир взводу подає сигнал показати ціль № 4 і добивається від екіпажів швидкого виявлення цілі, а від командирів танків – доповіді обстановки, рішення і правильної подачі команд на ведення вогню. Знаходячись при екіпажі в танку, він виправляє помилки, яких припускаються.

Ускладнюючи обстановку, командир взводу подає сигнал прибрати ціль № 4 і показати ціль № 5 та щоб командир танка прийняв рішення і поставив завдання членам екіпажу знищити піхоту противника вогнем з кулемета, гранатами і вогнем з особистої зброї. При цьому він контролює виконання нормативу № 14 з вогневої підготовки.

Переконавшись, що екіпаж 3-го танка правильно вирішив завдання зі знищення піхоти противника, командир взводу зі своїм екіпажем займає місце в танку (екіпажі 2-го і 3-го танків діють з нічними приладами спостереження) і подає сигнал показати цілі № 4 і 6. У цій обстановці командир взводу навчає свій екіпаж рішенням вогневих задач зі знищення противника і заслуховує доповіді командирів 2-го і 3-го танків та їх рішення.

Добившись правильних дій від екіпажів, керівник заняття переходить до відпрацювання третього навчального питання, провівши заміну свого екіпажу екіпажем 3-го танка.

Третє навчальне питання. Знищення противника, що вклинився в оборону.

Керівник заняття подає сигнал на показ цілі № 7 і підриває декілька вибухових пакетів навколо вогневої позиції танка. У цій обстановці дії командира 3-го танка будуть правильними, якщо доповідь своє рішення про перехід на запасну вогневу позицію.

Одержавши дозвіл про зміну вогневої позиції, командир танка подає команду механіку-водію на зміну вогневої позиції з включенням термодимової апаратури, а навіднику гармати – на ведення вогню по танках противника, що обходять. При неправильних діях прийом може бути повторений, а при необхідності і з заміною екіпажу.

Нарощуючи обстановку, керівник заняття позначає вклинення противника на іншому фланзі опорного пункту, навчаючи інші екіпажі.

Відпрацювавши знищення противника, що вклинився в оборону, командир взводу повідомляє командирів танків, що у взаємодії з сусідами атака противника відбита, основні позиції танків частково зруйновані, у 3-го танка перебита гусениця, і наказує доповісти рішення.

Командир танка приймає рішення відновити пошкоджений танк, зайняти основну позицію і відновити її та бути готовим до відбиття атак противника. Відповідно до прийнятого рішення ставить завдання членам екіпажу.

Заняття закінчується проведенням розбору.

3.5.2. "Танковий взвод у наступі"

Тема: Танковий взвод у наступі (схема 3.3).

Навчальні цілі:

1. Дати практику командиру взводу і командирам танків в управлінні своїми підрозділами і вогнем при виконанні завдань у ході бойових дій вдень.

2. Добитися злагоджених дій взводу в наступі, формувати в особового складу високу психологічну стійкість при діях у складних умовах бойової обстановки.

Навчальні питання:

1. Розташування взводу на позиції очікування. Бойовий наказ й організація взаємодії. Підготовка особового складу і танків до бою.

2. Висування до рубежу переходу в атаку, знищення противника вогнем з ходу і подолання мінно-вибухових загороджень. Атака переднього краю оборони противника та оволодіння об'єктом атаки.

3. Розвиток наступу і бій в глибині оборони противника. Відбиття контратаки противника.

Час – 6 год.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Курс стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин; Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Заняття проводиться на матеріальній частині на тактичному навчальному полі.

Перед виходом на заняття командир роти приймає доповідь командира взводу про готовність взводу, перевіряє наявність особового складу, його екіпіровку, справність і готовність бойової техніки до заняття, знання особовим складом заходів безпеки і наказує вивести взвод у район для початку заняття.

Під час висування взводу командир роти перевіряє навченість особового складу діям за сигналами оповіщення, при виконанні раптово виникаючих завдань і ін.

Перше навчальне питання. Розташування взводу на позиції очікування. Бойовий наказ і організація взаємодії. Підготовка особового складу і танків до бою.

З прибуттям взводу в гай "Полігонний" командир роти ставить завдання командирі взводу на зайняття позиції очікування.

Командир взводу, розташовуючи взвод маршруту висування, використовуючи захисні і маскуючі властивості місцевості, вказує місця розташування кожного танка, призначає спостерігача і наказує приступити до інженерного обладнання окопів, щілин і укриттів.

Переконавшись в правильності розташування взводу, командир

роти призначає командир взводу час прибуття на вис. 175,7 для участі в рекогносцировці й отримання бойового завдання.

Особовий склад у цей час, обладнавши окопи, щілини і укриття, наготові до відбиття раптового нападу противника відпрацьовує нормативи і дії за сигналами оповіщення.

З прибуттям командира взводу на вис. 175,7 командир роти проводить рекогносцировку, в ході якої призначає орієнтири, вивчає місцевість і уточнює:

зображення переднього краю оборони противника, розташування його опорних пунктів і ступінь їх інженерного обладнання, вогневих засобів, особливо протитанкових, а також об'єкти, що уражаються засобами старшого командира;

напрямок висування взводів до переднього краю оборони противника;

наявність і характер загороджень і перешкод; бойові завдання взводам; місця проходів через свої війська і в загородженнях противника;

маршрути висування, рубежі розгортання. переходу в атаку і безпечного віддалення;

напрямок переміщення командира роти.

Після проведення рекогносцировки і переконавшись, що командир взводу правильно з'ясував положення противника і своїх військ, командир роти видає наказ командир взводу на наступ.

"1. Противник, зазнавши поразки в попередніх боях, перейшов до оборони на рубежі руїни, півн. вис. 170,8, гай "Круглий". Опорний пункт взводу обладнаний в районі розвалини, півд.-зах. вис. 170,8, кладовище.

2. На напрямку наступу роти по взводному опорному пункту противника завдають удару бойові вертольоти. В період вогневої підготовки атаки вогнем артилерії подавляються міномети на півд. вис.180,0. ПТКР і жива сила противника в опорному пункті на вис. 170,8. Справа з рубежу Лекарівка, схід. вис. "Біла", наступає 2 тр із завданням знищити противника на вис. 175,0 і оволодіти рубезем озеро, дім лісника (виключно), надалі наступати в напрямку озеро, Мар'їн гай. Зліва з рубежу дорога, тригункт наступає 4 тр із завданням знищити противника на півд. узліссі гаю "Круглий", оволодіти рубезем міст через струмок "Світлий", курган 7, надалі наступати в напрямку Насип, Григорівка.

Розмежувальна лінія – просіка, міст (виключно), водонапірна вежа (виключно).

3. 3 тв атакою з ходу знищує противника в опорному пункті взводу й оволодіває рубежем дім лісника, млин, надалі наступає у напрямку кладовища, ор. 5.

Рубіж переходу в атаку – зах. вис. "Біла", вис. 175,7; маршрут висунення – схід. узлісся гаю "Полігонний", завод. Рубіж розгортання у взводні колони – Зиково, півд. вис. 175,7 пройти в "Ч" – 0.12, рубіж переходу в атаку – в "Ч" – 0.04. Підтримує 3 батр адн БРАГ.

ВИРШИВ: основні зусилля зосередити в напрямку завод, вис. 180,0, атакою з ходу розгромити противника у взводному опорному пункті й оволодіти рубежем дім лісника, млин, надалі наступати в напрямку кладовище, ор. 5, атакою 3 тв з фронту, а 2 тв в обхід справа розгромити противника на вис. 180,0. Бойовий порядок в один ешелон.

4. НАКАЗУЮ:

2 тв атакувати і знищити танк в окопі і живу силу на півд.-зах. схилах вис. 170,8, ПТКР на півн.-схід. схилах вис. 170,8, та протитанковий гранатомет на півд. схилах вис. 170,8, у подальшому наступати у напрямку тригопункт, вис. 180,0. Рубіж переходу в атаку Зиково, схід. схили вис. 175,7. Лівий фланг роти забезпечити вогнем одного танка.

1 тв атакувати і знищити танк в руїнах, станковий протитанковий гранатомет і живу силу – в окопі, в подальшому наступати у напрямі руїни, група дерев. Рубіж переходу в атаку – схід. вис. "Біла", Зиково.

3 тв знищити танк і СПГ на зах. вис. 170,8, у подальшому наступати в напрямку окреме дерево, вис. 110,0. Рубіж переходу в атаку – зах. вис. 175, 7, просіка.

5. Витрата боєприпасів – 0,6 Бк

6. Готовність до наступу – 15.30 26.7.

7. Я висуваюся за 2 тв, мій заступник – командир 2 тв".

Потім командир роти віддає вказівки зі взаємодії:

"За сигналом "Дорога" 3 тр починає висування з гаю "Полігонний" в колоні роти, в лінію колон взводів рота розгортається в "Ч" – 0.12 на рубежі Зиково, півд. вис. 175,7.

Артилерія в період вогневої підготовки атаки уражає міномети на півд. схилах, ПТКР – на зах. вис. 180,0, танк в окопі (група дерев вліво 100). В "Ч" – 0.12 артилерія за сигналом "Шторм-22" переносить вогонь по рубежу півд. вис. 175,0, руїни, півд. вис. 170,8, півд. узлісся гаю "Круглий", знищуючи живу силу і вогневі засоби противника в опорних пунктах взводів. Після досягнення рубежу півд. вис. "Біла", зах. вис. 175,7 в "Ч" – 0.04 взводи розгортаються в бойову лінію, а артилерія переходить до вогневої підтримки. Рубіж безпечного віддалення від розривів своїх снарядів і мін – 200 м. З підходом танків до рубежу безпечного віддалення артилерія за командою командира батальйону переносить вогонь в глибину. Танки безупинно просуваються вперед.

Прохід через траншею наших військ буде позначений вказівками з написами номерів проходів. Для 1 тв – з 2-го по 4-ий, для 2 тв – з 5-го по 7-ий, для 3 тв – з 8-го по 10-й номери.

Мінне поле противника танки долають: 1 тв – за допомогою тралів, 2 тв – по проході № 2, 3 тв – по проході № 3.

Передній край противника атакувати на максимально допустимих швидкостях, використовуючи для маневру складки місцевості і місцеві предмети. Атакою з ходу розгромити противника у взводному опорному пункті й оволодіти рубежем дім лісника, млин, надалі нарощуючи зусилля в напрямку кладовище, ор. 5 атакою 3 тв з фронту, а 2 тв обходом справа розгромити противника на вис. 180,0. В ході руху в атаку всім танкам бути наготові до ведення вогню по повітряних цілях.

Сигнали оповіщення та управління: початок руху – "Дорога"; розгортання в колони взводів – "Стрічка-333", в бойову лінію – "Стрічка-444"; стій – "Стопор"; відкриття зосередженого вогню – "Крапка"; перенесення вогню артилерії – "Шторм-22"; припинення вогню – "Штиль"; "Я свій" для авіації – серія зелених ракет, оповіщення про повітряного противника – "Повітря", про загрозу застосування ЗЗМУ – "Атом".

Позивні: командир роти – "Акація", командир 1 тв – 01, 2 тв – 02, 3 тв – 03".

Віддавши наказ і організувавши взаємодію, командир роти надає час командирі взводу для прийняття рішення. Особовий

склад в цей час займається підготовкою бойової техніки, озброєння і приладів нічного бачення до бойових дій.

З початком роботи на місцевості командирів взводів з командирами танків командир роти оцінює роботу командира взводу.

Командир взводу проводить тактичне і топографічне орієнтування, уточнює своє рішення, завдання танкам і віддає наказ.

"Опорний пункт противника в районі руїни, вис. 170,8, кладовище. Передній край його оборони проходить по рубежу руїни, півд. вис. 170,8, півд. узлісся гаю "Круглий". Вогневі засоби виявлені: у руїнах – танк, руїни вліво 200 – СПГ, на півн.-схід. вис. 170,8 – ПТКР, на півд. – протитанковий гранатомет і на півд.-зах. – танк в окопі.

3 тр знищує живу силу та вогневі засоби противника в опорному пункті взводу і оволодіває ним. В подальшому наступає в напрямку кладовище, ор. 5.

2 тв атакувати і знищити ПТКР на півн.-схід. вис. 170,8, протитанковий гранатомет на півд. і танк в окопі на півд.-зах. вис. 170,8, надалі наступати в напрямку курган 5, ор. 4. Рубіж переходу в атаку – зах. околиця Зиково, півд. вис. 175,7, лівий фланг прикрити вогнем 3-го танка. В період вогневої підготовки атаки вогнем артилерії подавляється ПТКР, жива сила противника на вис. 170,8 і міномети на півд. схилах вис. 180,0.

Справа наступає 1 тв із завданням атакувати і знищити танк у руїнах, станковий протитанковий гранатомет і живу силу перед фронтом наступу, в подальшому наступати у напрямку руїни, група дерев, рубіж переходу в атаку – схід. вис. "Біла", Зиково.

Зліва наступає 3 тв із завданням знищити танк і СПГ на зах. вис. 170,8, в подальшому наступати в напрямку окреме дерево, вис. 110,0, рубіж переходу в атаку – вис. 175,7, просека.

2-му танку атакою з ходу знищити ПТКР на півн.-схід. схилах вис. 170,8 і живу силу на її схід, у подальшому наступати у напрямку схід. вис. 170,8, чагарник на схід. вис. 180,0.

1-му танку атакою з ходу знищити протитанковий гранатомет на півд. вис. 170,8, спільно з 3-м танком – танк в окопі, в подальшому наступати в напрямку курган 5, ор. 4.

3-му танку атакувати і знищити спільно з 2-м танком танк в окопі на зах. вис. 170,8 і живу силу на її захід, у подальшому наступати у напрямку зах. вис. 170,8, курган 2.

Готовність до наступу – 15.30 26.7.

Заступник – командир 2-го танка".

Командир роти навчає командира взводу організації взаємодії, у ході якої він добивається правильного і єдиного розуміння всіма командирами танків бойового завдання та способів його виконання, а також сигнали оповіщення, управління, взаємодії і порядок дій за ними.

Організуючи взаємодію, командир взводу вказує:

"2 тв за сигналом "Дорога" починає висування з гаю "Полігонний" за 1 тв. Порядок висування: 1, 2 і 3-й танки.

Артилерія в період вогневої підготовки атаки уражає міномети на півд. вис. 180,0 і ПТКР на півн.-схід. вис. 170,8. В "Ч" – 0.12 артилерія за сигналом "Шторм-22" переносить вогонь по півд. вис. 170,8, знищуючи живу силу і вогневі засоби противника в опорному пункті взводу. Рота в цей час виходить на рубіж розгортання в колони взводів. Досягши рубежу Зиково, вис. 175,7 ("Ч" – 0.04), взвод розгортається в бойову лінію, а артилерія переходить до вогневої підтримки. Рубіж безпечного віддалення від розривів своїх снарядів і мін – 200 м. З підходом танків до рубежу безпечного віддалення артилерія за командою командира батальйону переносить вогонь в глибину. Танки безупинно просуваються вперед. Прохід через траншею наших військ буде позначений указками з написом: для 2-го танка – "Прохід № 5"; для 1-го танка – "Прохід № 6"; для 3-го танка – "Прохід № 7".

Мінне поле противника танки долають по проробленому проході № 2 в наступному порядку: першим долає 2-й танк, 1-й і 3-й танки в цей час підтримують його вогнем, продовжуючи просування вперед. Подолавши мінне поле, 2-й танк виходить на свій напрямок наступу і своїм вогнем забезпечує подолання мінного поля 1-м танком, 3-й танк, просуваючись до проході, підтримує його вогнем. Подолавши мінне поле, 1-й танк на максимальній допустимій швидкості виходить на свій напрямок, забезпечуючи подолання мінного поля 3-м танком. Подолавши

мінне поле виходить на свій напрям і разом із взводом продовжує виконувати поставлене завдання.

2-й танк наступає справа у напрямі зах. вис. "Біла", курган 2, правіше 100 м, знищує ПТКР на схід. вис. 170,8 і живу силу противника в окопі.

1-й танк наступає в напрямку завод, курган 5, знищує протитанковий гранатомет на півд. вис. 170,8, живу силу противника і спільно з 3-м танком танк в окопі, 3-й танк наступає в напрямку завод, вліво 150, зах. вис. 170,8, знищує танк в окопі на зах. вис. 170,8 і живу силу. Знищивши вказані об'єкти, взвод наступає в напрямку курган 5, ор. 4.

У ході висування в атаку всім танкам бути напготові до ведення вогню по повітряних цілях. Атакувати використовуючи для маневру складки місцевості і місцеві предмети. Сигнали оповіщення, управління і взаємодії: початок руху – "Дорога"; розгортання в бойову лінію – "Стрічка-444"; про повітряний наліт противника – "Повітря"; про загрозу застосуванн противником зброї масового ураження – "Атом"; противник справа, з тилу – відкритим текстом; стій – "Стопор-000", зосередження вогню – "Крапка", перенесення вогню артилерії – "Шторм-22", припинення вогню – "Штиль", "Я свій" для авіації – серія зелених ракет. Позивні: командир роти – "Акація", командир взводу – 02, командир 2-го танка – 012, командир 3-го танка – 013".

Переконавшись, що командири танків правильно зрозуміли завдання й узгодили дії між собою, командир роти перевіряє підготовку особового складу танків і озброєння до бойових дій. Підготовка і перевірка танків до бойових дій здійснюється шляхом практичного виконання заходів, передбачених технічним описом і інструкцією з експлуатацій танка. Тут же проводиться вивірювання нульових ліній прицілювання по віддаленій і по контрольно-вивірній а також виконання нормативів з технічної, вогневої і тактичної підготовки.

Друге навчальне питання. Висування до рубежу переходу в атаку, знищення противника вогнем з ходу і подолання інженерних загороджень. Атака переднього краю оборони противника і оволодіння об'єктом атаки.

У встановлений час командир взводу доповідає про готовність взводу до наступу. Переконавшись в готовності взводу до виконання бойового завдання, командир роти подає сигнал "Дорога" на висування взводу до рубежу переходу в атаку.

В ході висування командир роти вчить командира взводу управляти взводом в ході висування, витримувати задану швидкість руху, витримувати дистанції між машинами, організації спостереження за повітряним і наземним противником, сигналами командира роти. З підходом до рубежу переходу в атаку взвод розгортається в бойову лінію, командир роти перевіряє та оцінює виконання нормативу № 11 з тактичної підготовки. З виходом танків на рубіж переходу в атаку він по черзі показує (позначає) цілі, добиваючись від командира взводу і командирів танків своєчасного виявлення їх, доповідей про обстановку і своїх рішень. Наприклад: "Акація" я – 02, ор. 1, вліво 30 – безвідкатна гармати;" окреме дерево, вправо 20 – танк в окопі. Вирішив: вогнем 1-го танка з ходу знищити безвідкатну гармату, зосередженим вогнем взводу – танк в окопі".

Мінно-вибухові загородження противника командир роти навчає долати під прикриттям вогню артилерії, механізованих підрозділів, що знаходяться у вихідному положенні, а також за взаємною підтримкою танками один одного. Він добивається, щоб командир взводу подав команду на подолання мінного поля. Наприклад: "012, 013, я – 02, мінне поле противника долати по проході № 2. Першим долає 012, за ним 02, потім 013.

Під час подолання загороджень взаємно підтримувати один одного вогнем. 012 – вперед, я – 02, прийом".

Навчаючи взвод атаці переднього краю противника, командир роти добивається, щоби екіпажі постійно вели розвідку цілей противника; поєднувався вогонь гармати і кулемета з рухом танка, а командир взводу щоби постійно уточнював і ставив нові завдання екіпажам.

Третє навчальне питання. Розвиток наступу і бій в глибині оборони противника. Відбиття контратаки противника.

З оволодінням об'єктом атаки і виходом танків на півн. вис. 170,8 командир роти нарощує обстановку і уточнює завдання командирі взводу:

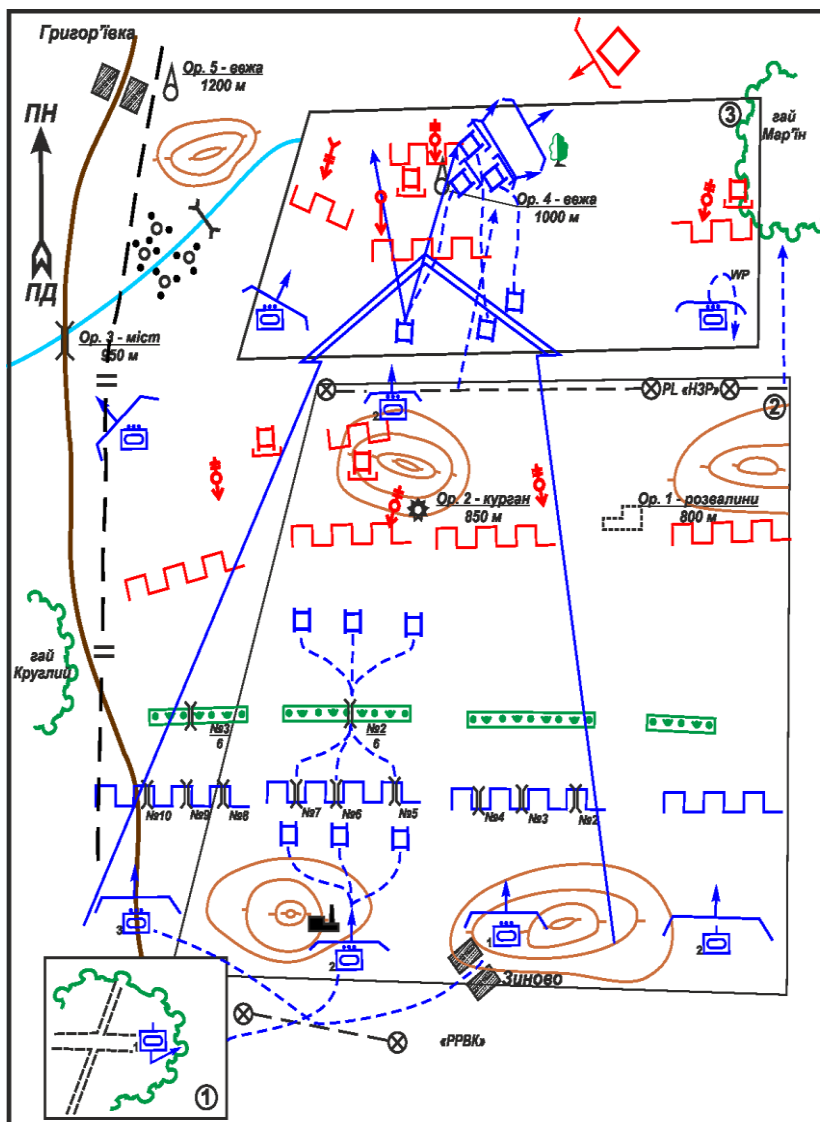

Схема 3.3. Тактична обстановка і порядок відпрацювання питань на тактичному занятті зі взводом за темою "Танковий взвод у наступі"

Третє навчальне питання. Розвиток наступу і бій в глибині оборони противника. Відбиття контратаки противника.

З оволодінням об'єктом атаки і виходом танків на півн. вис. 170,8 командир роти нарощує обстановку і уточнює завдання командирів взводу:

"Противник силою до мотострілецького взводу обороняється на вис. 180,0. Його вогневі засоби виявлені: ор. 4, вліво 30 – танк в окопі; курган 2, вправо 20 – ПТКР; тригопункт, вправо 10 – реактивний протитанковий гарматомет; по півд. схилам вис. 180,0 – до мотострілецького взводу в окопах, сусід проворчу зупинений вогнем противника. 2 тв атакувати і знищити противника на вис. 180,0, в подальшому наступати у напрямку ор. 4, ор. 5. 3 тв веде вогневий бій і розвиває наступ". Після чого наказує підняти цілі "танк" і "ПТКР."

Після оцінки обстановки командир взводу доповідає своє рішення:

"Вогнем одного танка скувати противника з фронту, а двома танками обійти висоту справа і одночасною атакою з різних напрямів під прикриттям димів виконати поставлене завдання. Прошу вогнем артилерії подавити танк в окопі і ПТКР".

Якщо рішення командира взводу зводиться до лобової атаки, то командир роти ввідно про те, що один танк підбитий, добивається прийняття більш доцільного рішення.

Затвердивши рішення, командир роти прослуховує, як командир взводу ставить завдання командирам танків. Переконавшись, що завдання доведені до всього особового складу і правильно ними зрозумілі, керівник заняття наказує приступити до виконання завдання.

Командир роти навчає екіпажі умілому використанню місцевості для прихованого виходу танків у фланг, одночасній атаці з різних напрямків і підтримці взаємодії між танками, управлінню командиром взводу діями і вогнем танків. З метою вдосконалення командира взводу в управлінні вогнем командир роти підйомом однієї або одночасно декількох цілей добивається від нього прийняття рішення на зосередження і розподіл вогню взводу і постановки завдань екіпажам.

З виходом танків на півн.-схід. вис. 180,0 командир роти заслуховує доповідь командира взводу про виконання завдання і наказує йому вогнем з місця відбити контратаку противника з Мар'їного гаю та атакою у напрямку ор. 4, сарай у взаємодії з 1 тв завершити його знищення та заслуховує його рішення і перевіряє, як командир взводу ставить завдання командирам танків, як танки займають вигідні вогневі позиції, використовуючи природні укриття, після цього командир роти подає сигнал для підняття мішеней. З появою мішеней він прослуховує доповіді екіпажів командиру взводу, контролює, як командир взводу і командири танків управляють вогнем, і перевіряє виконання нормативів № 11, 12 з тактичної підготовки. Якщо командир взводу своєчасно і правильно поставив завдання командирам танків, а також грамотно управляв вогнем взводу, командир роти створює обстановку для переходу взводу в атаку з метою завершення знищення контратакуючого противника і стежить за їх діями. З метою повчальності заняття командир роти може створити обстановку для виконання раптового завдання, наприклад, поява контратакуючого противника з-за вис. 150,6. На цьому відпрацювання третього питання закінчується.

Після цього командир роти інформує командира взводу про те, що рота виведена в другий ешелон, і наказує йому зосередитися в Мар'їному гаю, де після закінчення заняття перевіряється наявність особового складу, зброї і бойової техніки та вилучаються невитрачені холості боєприпаси і засоби імітації.

Розбір керівник заняття проводить зі всім особовим складом, де аналізує дії тих, хто навчається, при відпрацюванні кожного навчального питання, відзначає найбільш повчальні дії членів екіпажів, злагодженість екіпажів і танків в цілому, а також недоліки в діях тих, хто навчається, оголошуються оцінки командирам танків, екіпажам танків в цілому та оголошується оцінка взводу, даються вказівки щодо усунення недоліків, виявлених у ході заняття.

Після загального розбору він проводить розбір з командиром взводу, де звертає увагу на позитивні моменти в його умінні організувати бій, управлінні екіпажами і вогнем, а також на недоліки, визначає термін їх усунення. Повернення взводу до місця постійної дислокації здійснюється в тактичній обстановці.

Розділ 4

ПІДГОТОВКА І ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬНОГО ТАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ З ЕКІПАЖЕМ ТАНКА (ВЗВОДОМ)

Контрольне тактичне заняття з танковим екіпажем і взводом проводиться з метою перевірки підготовки особового складу екіпажу і взводу після відпрацювання відповідних тем з тактичної підготовки і, як правило, перед проведенням бойової стрільби взводу, і є допуском до її проведення, а для екіпажу – завершальним етапом його злагодження.

Воно організовується і проводиться, як правило, в масштабі роти командиром батальйону із залученням заступників і офіцерів штабу з виділенням необхідної кількості танків навчально-бойової групи й інших навчально-матеріальних та імітаційних засобів відповідно до плану його проведення і заявки командира батальйону.

На контрольному тактичному занятті керівник зобов'язаний перевірити, в першу чергу, особисту підготовку командирів взводів і танків, їх уміння творчо застосовувати теоретичні положення Бойового статуту військ на практиці, орієнтуватися в складній і швидкоплинній обстановці, перевіряються навички командирів в організації бою на місцевості, уміння ухвалювати грамотні рішення та управляти підлеглими, визначати злагодженість екіпажу, взводу, їх готовність до дій в умовах сучасного загальновійськового бою.

Командир батальйону, плануючи підготовку на місяць, наперед передбачає, з якими взводами, в які терміни і за якою темою провести контрольне тактичне заняття.

У розкладах занять рот указуються тільки теми, дата і час їх проведення. Це виключає можливість підготовки тих, хто навчається, з певних навчальних питань і зобов'язує особовий склад ширше і глибше вивчати весь матеріал.

Контрольне тактичне заняття проводиться на контрольній смузі тактичного навчального поля.

У плані проведення контрольного заняття, окрім звичайних питань, прийоми, дії і нормативи, що підлягають перевірці, навчальні місця, час і послідовність їх зміни, порядок роботи керівника і матеріально-технічне забезпечення кожного навчального місця.

Навчальними питаннями контрольного заняття можуть бути:

розташування взводу на очікувальній позиції, танка – у вказаному місці, маскування позицій (місця); організація спостереження і безпосередньої охорони; дії за сигналами оповіщення; відбиття раптового нападу наземного і повітряного противника;

віддача командиром взводу (танка) наказу на наступ (оборону), організація взаємодії. Підготовка особового складу і танків до бою; дії екіпажу (взводу) під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником і при наступі з ходу, зайняття вогневої позиції очікування і підготовка до атаки; висунення до рубежу переходу в атаку, розгортання в бойову лінію; подолання мінно-вибухових загороджень і ураження противника вогнем з ходу; атака переднього краю оборони противника, знищення його вогневих засобів і живої сили та оволодіння об'єктом атаки; просування вперед (розвиток наступу в глибину);

ведення бою в глибині оборони противника. Здійснення маневру в ході бою для виходу у фланг або тил об'єкта атаки. Боротьба з протитанковими засобами. Атака, знищення противника й оволодіння об'єктом атаки. Відбиття контратаки противника. Перехід до переслідування противника, що відходить. Надання першої медичної допомоги, поповнення боєприпасами;

розвідка і подолання мінно-вибухових загороджень, способи розвідки мінних полів, постановка завдання командиром танка (взводу) на подолання мінного поля з використанням трала і по проході. Навішування трала на танк. Пророблення і розширення проходів в мінному полі;

бій за оволодіння населеним пунктом, ведення спостереження і вивчення підступів до будівель та противником, що обороняється. Постановка командиром танка (взводу) завдань на оволодіння об'єктом атаки в населеному пункті, ведення бою по захопленню будівлі, наступу вздовж вулиці, знищення вогнем противника в підвалах, нижніх поверхах будівель і інших укриттях;

перехід до оборони поза зіткненням з противником і в умовах безпосереднього зіткнення з ним; вибір, зайняття, обладнання і маскування вогневої позиції (заняття опорного пункту взводом). Організація системи вогню. Дії екіпажу при завданні противником ядерного удару і з початком вогневої підготовки. Постановка завдань екіпажам (віддача бойового наказу командиром танка).

Складання картки вогню, відбиття атак противника (рішення вогневих задач) перед переднім краєм і на флангах. Зміна вогневої позиції. Знищення противника, що вклинився в оборону. Управління вогнем при веденні оборонного бою. Трасування окопу для танка;

боротьба з танками і броньованими машинами противника; бойові характеристики танків та броньованих машин противника, їх уразливі місця, способи боротьби з танками і броньованими машинами противника;

дії екіпажу при застосуванні противником запалювальної зброї і способи захисту особового складу; способи гасіння вогню при попаданні запалювальних речовин на обмундирування, озброєння і бойову техніку; подолання пожеж; надання само- і взаємодопомоги при ураженні запалювальними речовинами;

дії на місцевості, зараженій радіоактивними (отруйними) речовинами, підготовка танка до подолання і подолання зон зараження різними способами, прийоми використання особовим складом засобів індивідуального захисту, способи проведення часткової спеціальної обробки.

Крім того, на кожному занятті при відпрацюванні навчального питання перевіряється виконання тими, хто навчається, відповідних нормативів.

Особовий склад екіпажу і взводу до заняття готує безпосередній командир. Із спеціальних питань можуть залучатися начальники родів військ і служб військової частини.

Керівник протягом всього заняття перевіряє ступінь навченості всього особового складу екіпажу (взводу).

При перевірці дій екіпажу оцінка виставляється кожному члену екіпажу і екіпажу за одиночну підготовку, окремо командир танка, екіпажу за тактичні дії (злагодженість екіпажу) з урахуванням виконання нормативів і загальна оцінка за контрольне заняття екіпажу.

Методика визначення оцінки. Оцінка рівня підготовки військовослужбовця, сержанта – командира екіпажу і злагодженості екіпажу виставляється на підставі вимог: програм бойової підготовки; Рекомендації з організації і методики проведення занять з бойової підготовки в механізованих і танкових

підрозділах; Збірника нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Оцінка самостійної підготовки члена екіпажу складається з двох оцінок – оцінки за тактичні дії й оцінки за виконання нормативів.

Визначальним критерієм оцінки за тактичні дії вважається ступінь навченості члена екіпажу прийомам і способам дій в танку при веденні їм бойових дій у ході відпрацювання навчальних питань з урахуванням вимог Бойового статуту.

Оцінка визначається за принципом: виконав – не виконав, знає – не знає.

Оцінка за самостійну підготовку військовослужбовця визначається за трьома складовими: з оцінки зі знання теорії, загальної оцінки за тактичні дії на навчальних місцях контрольної смуги і загальної оцінки за виконання нормативів і виводиться:

"відмінно", якщо всі три оцінки "відмінно";

"добре", якщо всі три оцінки не нижче "добре";

"задовільно", якщо всі три оцінки не нижче "задовільно";

"незадовільно", якщо хоча б одна з оцінок – "незадовільно".

Критерієм визначення оцінок військовослужбовцю за тактичні дії на навчальних місцях є ступінь його навченості у виконанні нормативів і способів ведення бойових дій при відпрацюванні навчальних питань згідно з вимогами Бойового статуту.

Загальна оцінка за тактичні дії виводиться:

"відмінно", якщо прийоми, які відпрацьовуються, і способи виконані на 100%;

"добре", якщо вірно виконано не менш 90% прийомів і способів;

"задовільно", якщо вірно виконано не менш 80% прийомів і способів.

Загальна оцінка за виконання нормативів визначається з оцінок, отриманих за виконання кожного нормативу, і виводиться:

"відмінно", якщо більше половини нормативів, які перевіряються, виконані з оцінкою "відмінно" а інші – "добре";

"добре", якщо більш половини нормативів, які перевіряються, виконані з оцінкою не нижче "добре", а інші – "задовільно";

"задовільно", якщо з позитивною оцінкою виконані не менш

80% нормативів.

При перевірці злагоженості екіпажу оцінка командир танка виставляється за знання вимог Бойового статуту і за уміння управляти екіпажем та визначається:

"відмінно", якщо командир приймав обґрунтовані рішення і вчасно ставив завдання підлеглим, вірно ставив завдання на вогневе ураження цілей; твердо управляв екіпажем і його вогнем, вміло подавав команди;

"добре", якщо виконані вимоги для оцінки "відмінно", але сержант допустив неточності при прийнятті рішення і постановці завдань, деякі команди подавалися з порушенням статутних вимог;

"задовільно", якщо командир при прийнятті рішення і постановці завдань допустив ряд помилок і неточностей, які привели до втручання керівника заняття, завдання на вогневе ураження цілей ставив неточно, маневр у бою в окремих випадках не забезпечувався вогнем, нерішуче управляв екіпажем і вогнем;

"незадовільно", якщо рішення не відповідали поставленому завданню в сформованій обстановці і приймалися з запізненням, що призводило до несвочасної постановки завдання. При відданні бойового наказу були упущені важливі питання, які негативно вплинули на виконання поставлених завдань; подані команди не сприяли вирішенню завдань.

Загальна оцінка за тактичні дії і виконання нормативів військовослужбовця екіпажу виводиться:

"відмінно", якщо не менш 100% військовослужбовців екіпажу отримали позитивні оцінки, при цьому більше 50% військовослужбовців, у тому числі командир танка, отримали оцінку "відмінно";

"добре", якщо не менш 90% військовослужбовців отримали позитивні оцінки, при цьому не менш 50% військовослужбовців, у тому числі командир танка, отримали оцінку не нижче "добре";

"задовільно", якщо не менш 80% військовослужбовців, у тому числі командир танка, отримали позитивні оцінки.

Оцінка за злагоженість екіпажу виводиться з трьох оцінок: оцінки сержанта – командира екіпажу, загальної оцінки за виконання групових нормативів і загальної оцінки за тактичні дії і

виконання одиночних нормативів солдатів, екіпажу:

"відмінно", якщо всі три оцінки "відмінно";

"добре", якщо всі три оцінки не нижче "добре";

"задовільно", якщо всі три оцінки не нижче "задовільно";

"незадовільно", якщо хоча б одна з оцінок "незадовільно".

Оцінка за контрольне тактичне заняття танковому взводу визначається за трьома оцінками: оцінки за тактичні дії (злагодженість) у складі взводу; оцінки за виконання взводом останньої вправи контрольної стрільби з танка (ВКС) на контрольному занятті з вогневої підготовки; оцінки за виконання контрольної вправи водіння танків у складі взводу. Тактичні дії (злагодженість) у складі взводу перевіряються з питань Програми бойової підготовки, у тому числі і нормативами, включаючи всі види бойових дій (наступ, оборону), похідну охорону, розвідку, розташування на місці, а також з питань, пов'язаних з бойовою готовністю. Навчальні питання визначає командир частини.

Загальна оцінка за контрольне заняття взводу виводиться:

"відмінно", якщо за тактичні дії (злагодженість) у складі взводу і за виконання ВКС оцінка "відмінно", а за водіння не нижче "добре";

"добре", якщо за тактичні дії (злагодженість) у складі взводу і за виконання ВКС оцінка не нижче "добре", а за водіння "задовільно";

"задовільно", якщо всі оцінки не нижче "задовільно";

"незадовільно", якщо хоча б одна оцінка "незадовільно".

Після закінчення контрольного тактичного заняття з взводом проводиться розбір і оголошуються оцінки за оціночними показниками і за злагодженість взводу.

При незадовільній оцінці взвод до бойової стрільби не допускається, а призначається додатковий час на його підготовку за рахунок резерву часу і годин самостійної підготовки.

Розділ 5

БОЙОВА СТРІЛЬБА ЕКІПАЖУ (взводу)

5.1. Загальні положення

Бойові стрільби взводів, екіпажів танків є основною та найбільш ефективною формою навчання підрозділів з тактичної підготовки, важливим етапом їх бойового злагодження, підвищення польової навченості та готовності до виконання бойових завдань у різних умовах обстановки.

Бойова стрільба в складі танкового взводу проводиться на завершальному етапі злагодження взводів на тактичному навчальному полі і повинна забезпечувати дотримання вимог безпеки під час її проведення з використанням озброєння танків та засобів підсилення підрозділу, який навчається. Вона проводиться як один етап. Під час проведення бойової стрільби перевіряються тактико-вогневий вишкіл підрозділу та навченість особового складу з інших предметів бойової підготовки. Тому при складанні плану командир, який проводить бойові стрільби, повинен визначити місце та час і порядок стрільб. Головна мета бойових стрільб – перевірка навченості командирів взводів, екіпажів в керуванні особовим складом та підрозділом, визначення їх рівня тактико-вогневого вишколу.

Під час підготовки та проведення бойових стрільб командири та підрозділи практично виконують завдання в загальній тактичній обстановці, що постійно розвивається, за єдиним замислом і відпрацьовують увесь комплекс тактичних завдань, притаманних кожному виду бою, з обов'язковим проведенням заходів бойового, тилового та технічного забезпечення.

Підрозділи на бойові стрільби залучається у повному складі з озброєнням, необхідною кількістю бойової техніки, що забезпечує якісне відпрацювання поставлених завдань. Етап стрільби для кожного екіпажу, взводу керівником визначається згідно з задумом.

Залежно від змісту теми бойових стрільб та умов для відпрацювання питань взаємодії до бойових стрільб з танковим

взводом можуть залучатись механізоване, зенітно-ракетне відділення чи інші засоби посилення.

Теми бойових стрільб екіпажів танків визначає командир роти, взводів – командир батальйону. У танкових підрозділах керівник стрільб екіпажів танків – командир роти, а танкових взводів – командир роти (батальйону).

Етап бойової стрільби для екіпажу, взводу щодо виконання завдань вогневого ураження противника визначається керівником і повинен передбачати дії у будь-яких умовах обстановки.

Тривалість бойових стрільб танкового екіпажу, взводу – 3 години.

5.2. Підготовка бойових стрільб

Підготовка занять. Повчальність, ефективність та якість бойових стрільб значною мірою залежать від методичної майстерності керівника та наявності часу на їх підготовку. Вона починається завчасно, але не пізніше ніж за 7–10 днів до початку бойових стрільб. Під час контрольних перевірок, інспектування терміни підготовки можуть бути скорочені.

Підготовка – це найбільш складний та відповідальний етап у проведенні будь-яких занять (навчань), тому що вимагає від командира, який їх проводить, та особового складу, що навчається, виконання значного обсягу робіт, а також показує рівень методичної та професійної підготовки керівника та ступінь відповідальності тих, хто навчається.

Планування бойових стрільб взводу (екіпажу) – це комплекс заходів, який виконується командирами, штабами і підрозділами при організації занять і включає:

- особисту підготовку керівника до заняття;
- визначення (уточнення) вихідних даних;
- вибір району (ділянки місцевості) для проведення заняття;
- розробку плану проведення заняття;
- підготовку до заняття тих, хто навчається;
- рекогносцировку та підготовку району заняття;
- матеріально-технічне забезпечення.

У кожному конкретному випадку обсяг і зміст заходів будуть визначатися досвідом керівника і його методичною майстерністю

та іншими чинниками, що впливають на зміст та терміни проведення занять.

Підготовка керівника до бойових стрільб розпочинається з вивчення керівних документів і продовжується на показових, інструкторсько-методичних заняттях, зборах і інструктажах та під час проведення планових занять. Основним методом підготовки кожного керівника залишається самостійна робота. Цілеспрямовану підготовку до бойових стрільб необхідно починати з повторення основних положень Бойового статуту, настанов і посібників. Готуючись до занять, командир підрозділу повинен оцінити рівень підготовки особового складу, підрозділу, виходячи з цього визначити навчальні цілі, засоби матеріально-технічного та тилового забезпечення, заходи, які потрібно виконати особисто, підлеглим офіцерам (сержантам) та особовому складу.

Вихідними даними для проведення бойової стрільби є тема, навчальні цілі, зміст навчальних питань, місце проведення і склад тих, хто навчається, час (вдень, вночі), тривалість, кількість озброєння, військової техніки та імітаційних засобів. Вище перераховані дані керівником заняття беруться з Плану і Програми бойової підготовки, розкладу занять і вказівок безпосереднього командира. Крім цього, ці дані можуть уточнюватися у ході проведення показових, інструкторсько-методичних занять, інструктажів та підбиття підсумків бойової підготовки за минулий тиждень і постановки завдань на наступний.

Роботу над вихідними даними доцільно почати **із з'ясування теми** заняття. Це необхідно керівнику для того, щоб визначитися, на фоні якої тактичної обстановки буде перевірений рівень підготовки командира та його підрозділу.

Програма бойової підготовки і розклад занять розкривають зміст кожного заняття у вигляді навчальних питань. Це полегшує роботу керівника нижчої ланки при підготовці до занять. У подальшому, знаючи рівень підготовки командирів та особового складу, які навчаються, і виділені ресурси матеріально-технічного забезпечення, він може уточнити тривалість навчальних питань, визначити навчальні цілі, місце та порядок проведення заняття. Бойові стрільби з взводами (екіпажами) проводяться за темою одного з основних видів загальновійськового бою (оборона або наступ) з відпрацюванням питань зустрічного бою, пересування

підрозділу, розташування на місці, виходу із бою та відходу, ведення бою в оточенні тощо.

З'ясувавши тему і зміст заняття, керівник визначає **навчальні цілі**. Вони повинні відповідати темі, бути конкретними та спрямованими на підвищення якості підготовки як окремого військовослужбовця, так і підрозділу в цілому. Необхідно пам'ятати, що навчальні цілі на бойових стрільбах визначаються для кожної категорії тих, хто навчається.

Час проведення заняття (вдень, вночі) визначається на основі Програми бойової підготовки і розкладу занять. Маючи обмежений ліміт часу на етапі стрільби, командир повинен провести його розрахунок для відпрацювання кожного навчального питання, щоб якомога краще перевірити підлеглий підрозділ. Кожна хвилина навчального часу повинна бути використана для навчання особового складу. Загальна тривалість заняття повинна забезпечувати не тільки відпрацювання усіх навчальних питань, але й включати пересування підрозділів до місця заняття і повернення в розташування, переміщення підрозділів на навчальних місцях.

Важливе значення для якісного відпрацювання навчальних питань під час проведення бойових стрільб має **вибір району заняття**, оцінка його розмірів і характеру місцевості. Вибираючи район заняття, керівник повинен знати можливості тактичного поля щодо створення мішеневої обстановки та яка орієнтовна кількість боєприпасів, імітаційних засобів, моторесурсу відпускається на етап бойової стрільби.

Район, де будуть проводитись бойові стрільби, повинен відповідати вимогам безпеки створення бойового порядку і дозволяти вести вогонь з усіх видів зброї, а також розміщення мішеневої обстановки на глибину: для **екіпажу –1-2 км**, для **взводу – 2-3 км**. Він повинен включати: місце (район), звідки передбачається почати заняття (вихідний район, вихідний рубіж тощо), смугу (ділянку) місцевості, на якій будуть відпрацьовуватись дії сторін, місце (район) закінчення заняття. Крім того, розміри району і характер місцевості повинні забезпечити відпрацювання намічених навчальних питань як на етапі бойової стрільби, так і у ході занять на навчальних місцях.

Наприклад, для відпрацювання питань наступального бою

район занять повинен дозволити здійснення прихованого висування та розгортання підрозділу в передбойовий і бойовий порядок, виходу на рубіж переходу в атаку, оволодіння об'єктом атаки (виконання бойового завдання), здійснення маневру в глибині оборони противника тощо. На стороні “противника” місцевість повинна бути обладнана в інженерному відношенні з урахуванням тактики його дій, мати необхідну кількість мішеней, макетів озброєння і військової техніки.

Для перевірки питань оборонної тематики місцевість повинна сприяти правильному вибору позицій і опорних пунктів, прихованому розташуванню підрозділів і проведенню маскувальних заходів, захисту від сучасних засобів ураження, організації системи вогню, спостереженню за діями своїх підрозділів і противником.

Для відпрацювання питань розвідки, дій на марші та у похідній охороні місцевість вибирається таким чином, щоб на маршруті руху та поблизу нього місцевість і різні перешкоди, які потребують огляду і подолання (ліс, відкриті ділянки, яри, висоти, гаї, населені пункти, зруйновані і заболочені ділянки доріг, водні перешкоди, мости і т.д.), дозволяли відпрацювати комплекс намічених питань. Тобто на етапі бойової стрільби підрозділ перевіряється керівником з тактичної підготовки, ЗЗМУ, розвідки та інших предметів бойової підготовки з відпрацюванням нормативів.

Для відпрацювання усього комплексу намічених навчальних питань керівником створюється **тактична обстановка**. Вона повинна бути складною, повчальною та створювати умови для перевірки навченості діям підрозділу у кожному виді бою. Якщо один взвод переходить до оборони при відсутності зіткнення з противником, то для другого взводу керівником обстановка створюється для переходу до оборони в умовах безпосереднього зіткнення, третьому – перехід до оборони відбувається у ході зустрічного бою, хоча мішенева обстановка може не змінюватися. При такій організації навчання перевіряється спроможність командирів приймати рішення за будь-яких умов та керувати особовим складом, а підрозділу – вести розвідку, швидко і чітко здійснювати маневр та вогневе ураження.

З метою уточнення вихідних даних, підготовки навчальних місць в районі занять, визначення ділянки бойової стрільби,

створення мішеневої обстановки, підготовки керівника та матеріально-технічного забезпечення проводиться рекогносцировка. Командир, який організує навчання, визначає час і місце її проведення. Вона повинна проводитись з урахуванням того, щоб було достатньо часу на виконання намічених заходів. На рекогносцировку керівник повинен мати план проведення, варіанти схеми мішеневої обстановки.

Рекогносцировка району заняття проводиться в обов'язковому порядку. У ході рекогносцировки району бойових стрільб командир взводу (роти, батальйону) додатково визначає (уточнює):

- межі ділянки бойових стрільб;

- тактичну обстановку, склад, положення і характер дій противника, що позначається мішенями;

- вихідний район (пункт) для своїх підрозділів і глибину виконання бойового завдання;

- основний напрямок стрільби, бокові захисні зони, за межі яких правіше і лівіше заборонено вести вогонь, рубежі відкриття і припинення вогню, вид зброї для ураження кожної цілі і спосіб ведення вогню по ній (необхідно для визначення потреби боеприпасів);

- місця пунктів управління керівника й операторів;

- порядок організації зв'язку;

- заходи безпеки й організацію оточення;

- час і місце проведення розбору;

- характер і обсяг робіт з підготовки ділянки (району) стрільби, мішеневої обстановки, сили і засоби, які потрібні для виконання намічених заходів.

До роботи на цьому етапі, крім керівника, зазвичай залучається начальник полігону (тактичного навчального поля).

Межі ділянки проведення бойової стрільби уточнюються, визначаються точки для розгортання навчальних місць, погодження тактичного замислу з мішеневою обстановкою. Найбільш детально потрібно розібратись з позначенням противника, з урахуванням можливостей ділянки тактичного поля. Крім того, керівник повинен уточнити: вихідний район, яку тактичну обстановку необхідно створити, план виконання бойових завдань бою.

Визначити, наприклад, для відпрацювання дій у наступі, де буде проходити передній край оборони “противника”, його опорні пункти на передньому краї й у найближчій глибині, розташування вогневих засобів, на якому рубежі можлива його контратака, рубежі розгортання та переходу в атаку, бойові завдання відділення, взводу. В обороні – вихідне положення, позиції (опорні пункти), місця рубежів розгортання та переходу в атаку “противника”, проходів у загородженнях і переходів через перешкоди, бойові завдання для сторони, що обороняється, та інші необхідні дані.

Особливу увагу на рекогносцировці варто приділити дотриманню вимог безпеки, для чого визначається основний напрямок стрільби, бокові захисні зони, за які ведення вогню заборонено, рубежі відкриття і припинення вогню, порядок видачі і завантаження боєприпасів, порядок вилучення боєприпасів на рубежі припинення вогню. Загальні рубежі відкриття і припинення вогню вибираються за місцевими орієнтирами, які добре видно вдень та вночі, і позначаються прапорами (вночі ліхтарями): рубіж відкриття вогню – червоного кольору; рубіж припинення вогню – білого кольору (вночі – ліхтар синього кольору). Розміщення мішеней позначеного противника повинне виключати можливість ведення вогню в напрямках, що виходять за межі району бойової стрільби.

Якщо етап бойових стрільб проводиться вночі, необхідно насамперед визначити основний напрямок стрільби, бокові захисні зони (якщо вони не збігаються з денними), рубежі відкриття та припинення вогню, цілі, по яких буде вестись вогонь за спалахами пострілів, з нічними прицілами і при освітленні місцевості визначеними засобами (РОП, РСП).

Мішенева обстановка. Мішенева обстановка, яка створюється для проведення бойових стрільб, повинна відповідати замислу командира, організаційно-штатній структурі підрозділів імовірного противника, тактиці його дій та враховувати особливості театру воєнних дій, забезпечувати вироблення у командирів практичних навичок в організації та веденні бою.

Виходячи із замислу, а також кількості наявних у екіпажі, взводі вогневих засобів, керівник навчання визначає кількість, розміщення і порядок показу цілей. При цьому він повинен

вибрати ділянки для ведення вогню по повітряних цілях, вогню із озброєння танка, а також ведення вогню вночі з використанням нічних прицілів. Передбачити додатково встановлення і використання резервних груп мішеней, а також цілей для підрозділів посилення. Цілі (мішені) повинні виставлятися на всю глибину бойового порядку противника, що позначається, не допускається їх лінійне розташування.

Кількість цілей (мішеней) визначається розділом 9.11 Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01)).

По-перше, керівник заняття визначає можливі втрати противника. Відомо, що постійний некомплект підрозділів імовірного противника в середньому може становити 5 – 10%. Крім цього, у ході вогневої підготовки атаки противник може зазнати втрати до 20 – 25%. У результаті цього загальний некомплект може бути в межах 25 – 35%. (Наприклад мотопіхотне відділення противника у своєму складі має 10 чоловік, з них механік-водій БМП – 1, навідник-оператор – 1, оператор ПТРК – 1, стрілець-гранатометник – 1, інших – 6 військовослужбовців, озброєних автоматичними гвинтівками і ручними кулеметами. З урахуванням некомплекту (10%) і можливих втрат (20%) укомплектованість відділення становитиме 70% штатної чисельності, тобто 7 чоловік).

По-друге, необхідно визначити місця установа цілей (мішеней). Їх розстановлення здійснюється на підставі замислу керівника на етап бойової стрільби.

Із усіх мішеней, що виставляються, повинні бути 10 – 15 рухомими. У гірській та дуже пересіченій і лісисто-болотистій місцевостях кількість мішеней, що рухаються, може бути зменшена до 10%, а частина нерухомих мішеней збільшена на той же відсоток.

Для позначення противника мішенями застосовуються: живої сили у взводних опорних пунктах на передньому краї – головні і грудні фігури; спостерігачів – головні фігури; живої сили в глибині – поясні фігури; кулеметів, танків, БМП (БТР), ПТРК, вертольотів – відповідні їм мішені; груп, що атакують, контратакують, відходять – ростові фігури.

При проведенні бойової стрільби взводу за наступальною тематикою виставляється 15 - 25 цілей (мішеней), з яких для

стрілби з гармати – 3-5 цілей, рухомих – 3-5 цілей, решта ті, що з'являються. У горах, на сильно пересічній і лісисто-болотистій місцевості кількість рухомих мішеней може бути зменшено до 2-3 мішеней і 3-5 мішеней можуть виставлятися нерухомими, а за оборонною тематикою кількість виставлених мішеней збільшується, тому що наступаючий противник, як правило, передбачає створення 3–5 - кратної переваги над підрозділом, що обороняється.

Додатково до визначеної кількості мішеней виставляються резервні групи мішеней, що використовуються для вирішення раптово виникаючих завдань у ході бою і замість мішеней, що не з'явилися. Додаткова витрата боєприпасів на ураження резервних груп мішеней не передбачається.

Дальність відкриття вогню по цілях визначається керівником з урахуванням бойових можливостей зброї, характеру цілей, часу, необхідного для виявлення й ураження цілей, положення для стрільби (способу стрільби) і кількості боєприпасів, що відпускається.

Порядок і тривалість показу цілей, напрямок і швидкість їх руху, імітація вогню цілей визначаються керівником навчання залежно від тактики дій противника, що позначається, характеру цілей, дальності стрільби і часу доби. Необхідно передбачити можливі зміни порядку показу цілей у ході бойових стрільб залежно від прийнятих рішень командирами, які навчаються, і за реальними діями підрозділів.

Загальний час показу цілей визначається часом, необхідним для проходження стріляючими відстані від рубежу відкриття до рубежу припинення вогню на кожній ділянці. Цілі варто показувати кілька разів з інтервалами у 10 – 30 секунд.

Після визначення мішеневої обстановки керівник бойової стрільби розраховує необхідну кількість боєприпасів для виконання бойового завдання.

Вихідними даними для розрахунку є:

кількість мішеней для кожного виду зброї;

положення для стрільби (спосіб ведення вогню), яке відповідно до створеної тактичної обстановки найбільш доцільне при виконанні вогневих завдань;

середні дальності ведення вогню;

середні норми витрат боеприпасів, необхідні для ураження однієї цілі на середніх дальностях стрільби.

Розрахунок кількості боеприпасів для ураження цілей з кожного виду зброї керівник навчання здійснює, керуючись Курсом стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01)). При зосередженні вогню гармат трьох і більш танків, БМП і гранатометів по одній цілі кількість боеприпасів для її ураження збільшується в 1,5 раза.

Залежно від метеорологічних умов (боковий або косий вітер зі швидкістю більш 10 м/с, рвучкий вітер, снігопад, дощ, туман) та інших складних умов стрільби і при стрільбі вночі рішенням керівника навчання (вправи з бойової стрільби), тим, хто перевіряє, кількість боеприпасів може бути збільшена, але не більше ніж у 1,5 раза.

Патронів із трасуючими кулями повинно бути не більше 25% від загальної їх кількості. За основу загального розрахунку береться сумарна кількість виставлених цілей (мішеней) для кожного вогневого засобу, при цьому кількість мішеней для нього визначається відповідно до коефіцієнта вогневих завдань, що вирішуються в оборонному або наступальному бою (Коефіцієнти кількості вогневих завдань наведені в таблиці Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01))).

Дальність відкриття вогню по цілях (мішенях) визначає керівник, але вона повинна бути не ближче за дальність прямого пострілу. Показ цілей (мішеней) починається з дальності дійсного вогню, яка залежить від характеру цілі (мішені) і визначена Керівництвом по танковій гарматі, а округлені дальності прямого пострілу по мішенях – відповідно до Курсу стрільби (Курс стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01))).

Після проведеної рекогносцировки, з'ясування (уточнення) вихідних даних керівник приступає до розроблення **Плану проведення бойової стрільби взводу**. Він є основним документом керівника навчання. План складається з текстової і графічної частини. У **текстовій частині** відображаються:

вихідні дані – тема, навчальні цілі, час і місце проведення, склад тих, хто навчається, керівництва, настанови, порадики і посібники, кількість боеприпасів, матеріальне забезпечення, вимоги безпеки при проведенні бойової стрільби;

навчальні питання – час на їх відпрацювання;

тактична обстановка – на етап бойової стрільби; порядок і час показу цілей; дії керівника бойових стрільб.

Схема дій на етап бойової стрільби складається у вигляді таблиці.

У першу графу "Навчальні питання і час на їх відпрацювання" заносяться навчальні питання в порядку їх відпрацювання з вказівкою необхідного часу; у другу графу – тактична обстановка; у третю – порядок і час показу цілей; у четверту – дії керівника бойової стрільби, в якій викладається порядок роботи керівника при відпрацюванні навчальних питань.

У **графічній частині** Плану проведення бойової стрільби відображається:

вихідний район навчання;

тактична обстановка за кожную сторону, на фоні якої буде проведено бойову стрільбу (мішенева за противника, відповідно до замислу і порядку відпрацювання навчальних питань);

бойові завдання взводу (екіпажу), – відповідно до навчальних питань. Кожному навчальному питанню повинна відповідати графічна обстановка (положення підрозділу, положення противника відповідно до завдань).

План бойової стрільби взводу (екіпажу) затверджується старшими командирами: за **три дні** до початку бойової стрільби. Крім того, можуть вноситись додаткові дані: час, порядок показу цілей, якщо етап бойової стрільби проводиться вночі, то в плані вказуються способи і тривалість підсвічування цілей.

До плану бойової стрільби розробляється **Схема управління мішеневою обстановкою** на етап бойової стрільби, вона відпрацьовується у вигляді таблиці у графічному варіанті і текстуальному. На схему управління наносяться:

сигнал на підняття мішеневої обстановки;

рубіж, група цілей, час їх показу;

дальність до цілей та розподіл за видом зброї;

сигнал початку і припинення вогню.

Після затвердження плану керівник заняття віддає підлеглим командирам вказівки щодо підготовки озброєння і військової техніки, матеріально-технічного забезпечення, засобів зв'язку і т. ін., організує підготовку особового складу до заняття.

Підготовка особового складу підрозділу до бойових стрільб здійснюється під керівництвом командирів танків, взводів у часи самостійної підготовки, які плануються у розкладі занять роти.

Підготовка, як правило, включає: вивчення та повторення окремих статей Бойового статуту, настанов, обов'язків посадових осіб у різних видах бою, умов та часових показників нормативів з тактичної підготовки й інших предметів навчання, що необхідно відпрацювати та потренувати; підготовку озброєння, військової техніки і засобів захисту, сигналів управління, вимог безпеки.

При підготовці до бойових стрільб особовий склад, крім того, повинен вивчити (повторити) організацію, озброєння і тактику дій імовірного противника. Напередодні доцільно організувати перегляд навчального кінофільму про порядок дій підрозділу на полі бою. У подальшому керівник занять організує контроль за своєчасною підготовкою бойових стрільб, надає допомогу підлеглим у вирішенні складних питань щодо їх підготовки та забезпечення.

5.3. Проведення бойових стрільб

За **дві-три доби** до проведення бойових стрільб керівник затверджує часткові плани заступників, помічників, здійснює перевірку розгортання навчальних місць та готовність навчального тактичного поля. У вказаний день підрозділ прибуває у район проведення занять. В районі проводиться заняття на навчальних точках. Після відпрацювання усіх питань на навчальних точках взвод (екіпаж) здійснює висування у початковий район для проведення етапу бойової стрільби. З прибуттям у визначений район командир підрозділу, який навчається, доповідає керівнику про готовність до занять. Керівник здійснює перевірку наявності особового складу, нагадує та перевіряє знання вимог безпеки. Оголошує тему заняття та вводить командира і підрозділ у тактичну обстановку, видає бойовий наказ і організує взаємодію. Форма, порядок і місце постановки завдання залежать від теми заняття і конкретної обстановки (завдання по вихідній обстановці ставиться у формі усного бойового наказу на місцевості, по карті або на макеті місцевості, а в динаміці бою – розпорядженнями по радіо і подачею команд).

Віддавши бойовий наказ і вказівки щодо взаємодії, керівник надає командирю, який навчається, час для організації бою: з'ясування завдання, оцінки обстановки, прийняття рішення, проведення рекогносцировки, віддачі бойового наказу підлеглим, вказівок щодо взаємодії, бойового забезпечення, управління і підготовки особового складу, озброєння і військової техніки (якщо заняття проводиться на техніці).

Керівник заняття в цей період здійснює контроль та оцінює роботу командира, який навчається, заслуховує його доповіді та дає необхідні вказівки, але не вмішується у його дії, якщо вони не призведуть до порушень вимог безпеки. Контролює проведення рекогносцировки, послідовність, стислість і повноту віддання бойового наказу, вказівок щодо взаємодії, бойового забезпечення та управління.

Під час постановки завдання керівник заняття за допомогою оператора тактичного навчального поля здійснює імітацію дій противника в обсязі, який би дозволяв командирю, який навчається, приймати обґрунтоване рішення та сприяв би підтримці необхідної бойової напруги (для прийняття вірного рішення бойові дії позначеного противника здійснюються шляхом показу до 25% цілей, підготовленої мішеневої обстановки в такому обсязі, щоб не розкривати складу противника і його намірів).

Якщо командир, який навчається, при організації бою допустив неточності та помилки, керівник занять шляхом нарощування обстановки, а також короткими зауваженнями дає йому можливість ще раз обміркувати свої дії і виправити допущені помилки. Підказування, нав'язування свого рішення командирю, який навчається, неприпустимо, тому що це не дозволяє виробити йому впевненість, самостійність, ініціативу, привчає діяти за шаблоном.

Доки керівник бойової стрільби не доб'ється від командира підрозділу відпрацювання усіх питань з організації бою, правильного розуміння отриманого бойового завдання і порядку дій у ході його виконання, переходити до динамічного бою недоцільно. Але зловживати часом в інтересах організації бою за рахунок динаміки непотрібно.

У період роботи командира підрозділу з організації бою на місцевості особовий склад під керівництвом виконуючого

обов'язки командира танка займається підготовкою озброєння і військової техніки до застосування, обладнанням укриттів для техніки й особового складу тощо. Заслухавши та оцінивши рішення командира взводу, (танка), керівник бойової стрільби при необхідності уточнює порядок розіграшу бойових дій згідно з прийнятим рішенням. Визначає, до якого часу взвод (екіпаж) повинні вийти на той чи інший рубіж, які зміни необхідно внести в мішеневу обстановку і порядок показу цілей. Ставить завдання на початок дій.

Переконавшись у готовності підрозділу до проведення бойової стрільби, керівник повідомляє час "Ч" і дає дозвіл начальнику пункту боєпостачання на видачу боєприпасів.

Видача боєприпасів здійснюється в тактичній обстановці через розгорнутий пункт боєпостачання, при наступі з ходу і у передбаченні вступу в бій з ходу – у вихідному районі (чи іншому визначеному керівником); при наступі з положення безпосереднього зіткнення з противником і в обороні – у районі після отримання бойового завдання.

Отримані боєприпаси розміщуються в укладці бойових машин, боєприпаси для кулеметів споряджаються в стрічки, коробки.

Перед початком етапу бойової стрільби керівник приймає доповіді:

командира підрозділу – про готовність підрозділу до виконання бойового завдання і доведення до особового складу вимог безпеки;

начальника тактичного навчального поля і оператора – про готовність ділянки бойової стрільби і мішеневого поля;

начальника оточення – про готовність оточення забезпечити стрільби;

помічників – про готовність зброї.

Впевнившись у виконанні всіх заходів щодо готовності, керівник бойової стрільби наказує підняти червоні прапори (відкрити червоні кола ВСУ, засвітити ліхтарі) на вишках тактичного навчального поля, дає розпорядження на подачу сигналу "ВОГОНЬ" і сигналу на перехід в атаку (на рух до рубежу переходу в атаку) або підняття дальніх мішеней, які імітують рух противника при відпрацюванні оборонної тематики. З цього часу починається складна фаза навчання – динаміка, яка вимагає від керівника більшої зосередженості і відповідальності.

У ході динаміки бою керівник занять уточнює, якщо необхідно, нарощує обстановку, позначаючи дії противника мішенями, макетами вогневих засобів і військової техніки, засобами імітації на визначених ділянках за допомогою спеціально підготовленого особового складу або голосом по радіо залежно від ситуації, що склалася на полі бою. При необхідності уточнює або ставить нові завдання командиром, який навчається, вимагає від нього своєчасного реагування на всі зміни обстановки, прийняття рішень і своєчасного уточнення завдань підлеглим, оцінює дії командира, який навчається.

По мірі руху підрозділу, який наступає (нарощування обстановки в обороні), у відповідності зі своїм планом керівник занять здійснює показ цілей і, знаходячись поруч із командиром, який навчається, при дії в пішому порядку контролює його роботу з управління підрозділом і вогнем, вчасно нарощує обстановку, слідкує за тим, щоб командиром і особовим складом у ході вогневого ураження не допускалися спрощення в тактичних діях, здійснює контроль за дотриманням вимог безпеки, при грубому їх порушенні негайно подає сигнал на припинення вогню. При діях підрозділів на бойовій техніці керівник бойової стрільби взводу, (екіпажу) знаходиться в одній машині з командиром.

Якщо командир, який навчається, у ході бою прийняв рішення, недостатньо глибоко оцінивши обстановку, керівник заняття повинен добитися уточнення рішення шляхом додаткової імітації і позначення дій противника, інформацією про положення і характер дій сусідів та дій окремих військовослужбовців і вогневих засобів у взводі (екіпажі). У тому випадку, коли рішення відповідає обстановці та його виконання не призведе до порушень вимог безпеки, затверджує рішення командира підрозділу і не втручається у його дії. У разі, коли підрозділ із запізненням вийшов на встановлений рубіж, діяв невміло, керівник бойової стрільби, використовуючи резервні групи мішеней, створює таку обстановку, яка спонукає командира уточнити своє рішення чи прийняти найбільш доцільне, що відповідає обстановці.

Позначення дій противника імітацією здійснюється відповідно до організації і тактики підрозділів імовірного противника, рішення командира реальних дій особового складу і повинно спонукати тих, хто навчається, діяти у ході заняття ініціативно і

рішуче, з урахуванням обстановки та отриманого бойового завдання.

Для орієнтування керівника (помічника керівника навчання з мішеневої обстановки та вогневих посередників) на місцевих предметах намічаються або позначаються показниками місця (рубежі), з виходом до яких починається показ цілей і при досягненні яких закінчується. Їх позначення має бути невідоме особовому складу, який навчається.

Загальні рубежі відкриття і припинення вогню намічаються по добре помітних предметах і позначаються: рубіж відкриття вогню – червоними прапорами, рубіж припинення вогню – білими прапорами (вночі – ліхтарями).

Під час ведення оборонного бою (відбиття контратак противника) рубежі відкриття вогню визначаються конкретно для кожного елементу бойового порядку підрозділу (бойової охорони, підрозділів першого, другого ешелонів тощо і проходять, як правило, по передньому краю оборони, що займають підрозділи, одночасно вони можуть бути і рубежами припинення вогню після виконання цими підрозділами поставленого завдання.

Дальності відкриття вогню по цілях визначаються керівником занять з урахуванням бойових можливостей зброї, характеру цілей, часу, необхідного для виявлення і ураження цілей, положення для стрільби (способу стрільби) та відпущеної кількості боєприпасів, а також мають відповідати тактиці дій підрозділів і умовам Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01)). Вони мають бути не меншими від дальностей прямого пострілу з кожного виду зброї по цілях, призначених для неї. Вогонь має припинятися, коли дальність між тими, хто стріляє (бойовими машинами), і цілями зменшиться при стрільбі:

із стрілецької зброї, підствольних гранатометів, ручних протитанкових гранатометів та 7,62-мм кулеметів, встановлених на бойових машинах, вдень – до 150 м, вночі – до 100 м;

із гармати бойової машини піхоти, станкового гранатомета і переносного комплексу протитанкових керованих ракет по великих цілях (по танку, бронетранспортеру) вдень – до 600 м (із БМП-2 – до 1000 м), вночі – до 400 м, при стрільбі по цілях середніх розмірів (по танку та інших вогневих засобах в окопі)

вдень – до 400 м, вночі - до 300 м (із БМП -2 вдень – 600 м, вночі – до 400 м);

із танків штатними артилерійськими пострілами по великих цілях вдень – до 1000 м (із вкладних стволів – до 400 м), а при стрільбі вночі з нічними прицілами по будь-яких цілях – до 400 м;

із великокаліберних кулеметів вдень – до 500 м, вночі – до 200 м.

Дальність припинення вогню артилерії та інших вогневих засобів визначається відповідними курсами підготовки (стрільб) родів військ і спеціальних військ.

У наступі, коли значна частина цілей не уражена, керівник може затримати просування підрозділу і ввідними добитися від командира взводу (танку) правильних дій щодо знищення противника (ураження цілей), а в обороні неуражені цілі він може показати одночасно з цілями на інших рубежах, які імітують наступ чи відхід противника.

При розіграві бойових дій в обороні керівник бойової стрільби показ дій противника починає з дальніх рубежів з послідовним просуванням його до переднього краю підрозділу, який обороняється.

Дії командира, який навчається, вважаються вірними, якщо вони спрямовані на використання слабких сторін противника і вигідних умов місцевості, якщо він застосовує військову хитрість, безперервно веде розвідку противника, приймає сміливі і рішучі рішення, впевнено керує вогнем і рухом, здійснює швидкий маневр для успішного виконання бойового завдання, безперервно веде взаємодію з доданими і підтримуючими підрозділами.

Якщо в ході заняття допущені грубі порушення вимог безпеки, то керівник може призупинити заняття, вжити заходів щодо усунення порушень і потім продовжити заняття.

Етап бойової стрільби закінчується після виконання взводом, (екіпажем) поставленого завдання та виходом підрозділу на рубіж припинення вогню.

З виходом підрозділу на рубіж припинення вогню керівник бойової стрільби встановленим сигналом дає частковий відбій. За цим сигналом усі вогневі засоби припиняють ведення вогню, гарматам і кулеметам надається максимальний кут підвищення, виключаються електроспуски.

Екіпажі бойових машин розряджають зброю, не витрачені боєприпаси вилучаються і здаються на пункт боєпостачання.

Командир підрозділу, який навчається, особисто перевіряє розрядження зброї і доповідає про це керівнику бойової стрільби. Керівник бойової стрільби викликає до себе начальника пункту боєпостачання і наказує зібрати невитрачені боєприпаси і стріляні гільзи.

Після вилучення боєприпасів, перевірки зброї на розрядженість, перевірки наявності особового складу, озброєння і техніки керівник заняття визначає командирів завдання на подальші дії. У відповідності із планом за необхідністю дає команду на отримання імітаційних засобів та продовження проведення заняття.

Мішені оглядає особисто керівник бойової стрільби або помічник з мішеневої обстановки. Із завершенням етапу бойових стрільб відпрацювання всіх навчальних питань керівник проводить розбір заняття.

5.4. Організація бойових стрільб в особливих умовах

Особливості організації і проведення бойових стрільб у горах

Бойові стрільби в горах проводяться на гірському тактичному навчальному полі, що, як правило, повинно мати наступні елементи: передгір'я, низькі гори, середньовисокі і високі гори з розчленованими височинами висотою більше 2000 м, з перевалами висот до 800 м, кутами місця цілей не менше 15, один-два перевали, серпантини, каньйони, лощину, ущелину, терасу, обриви, хребти.

На етапі бойової стрільби передбачається ведення вогню з різних видів зброї по цілях, що знаходяться на схилах з великими кутами місця цілей (знизу вгору, зверху вниз), уздовж схилів хребтів, а також стрільба підрозділів на великі дальності і по повітряних цілях.

Мішенева обстановка на етапі з бойовою стрільбою за наступальною темою створюється багаторусною (не менше, ніж на двох-трьох ярусах) з більшими, ніж на рівнині, проміжками між опорними пунктами як по фронту, так і в глибину.

При стрільбі знизу вгору мішені, що позначають вогневі засоби противника з важким озброєнням (танки, БМП, БТР, ПТКР, протитанкові гармати), розташовуються ближче до першого ярусу в місцях, зручних для ведення по них прицільного вогню, а при стрільбі зверху вниз – у глибині опорного пункту або поза ним, у тому числі і на протилежних схилах висот. При стрільбі знизу в гору цілі (мішені) установлюються так, щоб при їх піднятті із всіх, що з'являються, було не менш 20% рухомих. При стрільбі зверху вниз – не менше 10% з них, що рухаються.

У передгір'ї, у долинах, на плоскогір'ї та у широких лощинах цілі (мішені) встановлюються в порядку, визначеному для рівнинних умов.

При стрільбі в передгір'ї, долинах, широких лощинах із всіх видів зброї по всіх цілях, а також по цілях, що відходять, контратакують (атакуючих і по тих, що відходять групам), вогонь повинен припинятися відповідно до вимог Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01)).

При визначенні кількості боєприпасів для ураження цілей керуватись вимогами Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01)), при цьому загальна кількість боєприпасів, у тому числі і набоїв із трасуючою кулею, збільшується в 1,5 раза.

Особливості підготовки і проведення бойової стрільби вночі

Бойова стрільба взводу проводиться з настанням темного часу, а її організація, як правило, у світлий час.

У період її підготовки, крім звичайних заходів, додатково необхідно:

- вибрати і призначити як орієнтири такі місцеві предмети, які можна буде спостерігати (розрізняти) в темний час;

- призначити авангардний танк у взводі та азимут наступу на глибину ділянки бойової стрільби;

- намітити порядок постановки світлових орієнтирів і позначення світловими покажчиками основного напрямку стрільби та меж небезпечних напрямів для ведення вогню зі всіх видів зброї;

визначити порядок застосування приладів нічного бачення, порядок освітлення цілей, об'єкта атаки і місцевості на користь ураження їх вогнем і орієнтування;

підготувати і встановити пізнавальні (відмітні) знаки для танків;

визначити цілі, по яких вестиметься вогонь з нічним прицілом, за "спалахами пострілів" і при освітленні місцевості;

обладнати частину цілей (мішеней) імітаторами "спалахів пострілів" (ввімкненням електричної лампочки, встановленої на мішені), імітаторами інфрачервоного освітлювача і реактивними 30-, 40-, 50-мм освітлювальними патронами, як правило, контрастуючи цілі противника та ті, що відходять;

визначити необхідну кількість освітлювальних засобів;

позначити світловими показниками червоного світла загальний рубіж відкриття вогню і показниками синього світла – рубіж припинення вогню.

У ході проведення бойової стрільби особливу увагу звертати на витримку напрямку ведення вогню в межах ділянки бойової стрільби і недопущення освітлення бойового порядку взводу, що діє.

Особливу увагу при проведенні заняття керівник звертає:

на навчання екіпажів танків вмінню орієнтуватися на місцевості, готувати і правильно користуватися нічними приладами стрільби, спостереження і водіння танка;

вести спостереження за полем бою (місцевістю) і доповідати про виявлені цілі противника, загородження, перешкоди і т. п.;

вести вогонь в умовах освітлення, за "спалахами пострілів" і за допомогою нічних прицілів по цілях, здійснювати цілевказання сигнальними патронами, трасуючими кулями, снарядами та інфрачервоним освітлювачем, а на короткий час (до 10 с) і звичайним прожектором; швидко пересуватися по місцевості, не збиваючись з вказаного напрямку (азимута) і дотримуючи світломаскування; рішуче атакувати противника і знищувати його вогнем і гусеницями; проводити маневр вогнем і рухом як в наступі, так і в обороні;

прапори на командному пункті, дільничних пунктах управління та укриттях (бліндажах) замінюються ліхтарями (на період стрільби – червоного, а в перервах між стрільбою – білого світла);

у глибині району цілей, на кожній ділянці встановлюється коло, що вказує основний напрямок стрільби, обладнане ліхтарем зеленого світла, а на флангах – трикутні знаки, що вказують межі небезпечного напрямку стрільби, які обладнані ліхтарями червоного світла;

на кожному напрямку руху для кожної бойової машини, кожного, хто стріляє, виставляються ліхтарі: у вихідному положенні – білого;

на рубежі відкриття вогню, на кожній вогневій позиції – червоного;

на рубежі припинення вогню – синього світла;

щит (мішень) для розряджання гармати пострілом освітлюється за командою керівника стрільби на ділянці розсіяним електричним світлом;

під час виконання вправ стрільб тими, хто навчається, за командою "До бою" керівник стрільби на ділянці повинен вимкнути освітлення на командному пункті та у навчальних класах, які розташовані на ділянці та в тилу військового стрільбища (директриси, вогневого містечка), а у класах, які розташовані в приміщеннях, вікна закриваються світломаскувальними засобами.

Для контролю за діями танкового екіпажу, взводу, який навчається, керівнику заняття необхідно мати бінокль або прилад нічного бачення, сигнальний ліхтарик і сигнальні 15- і 26-мм патрони або 30-мм реактивні сигнальні патрони.

5.5. Оцінка бойових стрільб

Визначення оцінки бойових стрільб полягає у тому, що керівник повинен оцінити тактичні дії взводу, екіпажу протягом усього заняття з урахуванням ураження цілей (мішеней) відповідно до вимог розділу 5 Курсу стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин (КРП 03.032.056 – 2018 (01)) та Збірника нормативів з бойової підготовки Сухопутних військ.

Загальна оцінка за бойову стрільбу складається із двох оцінок: за тактичні дії та результати вогневого ураження.

Вона визначається:

"відмінно", якщо обидві оцінки "відмінно";

"добре", якщо обидві оцінки не нижче "добре";
"задовільно", якщо обидві оцінки не нижче "задовільно";
"незадовільно", якщо одна оцінка "незадовільно".

Оцінка за тактичні дії підрозділу на бойових стрільбах визначається:

"відмінно", якщо підрозділ при виконанні вправ бойової стрільби у складній обстановці бойове завдання виконав успішно у встановлений термін (вихід у зазначений район або на рубіж, атака переднього краю оборони противника точно за часом "Ч", готовність оборони всіх сил і засобів); в ході бою вміло здійснювався маневр вогнем і підрозділами, завдано удару у фланг і тил противнику; надійно здійснювалось вогневе ураження противника усіма засобами, підтримувалась безперервна взаємодія із сусідами і підрозділами інших родів військ; вміло здійснювалась розвідка та інші види забезпечення, протиповітряна оборона і боротьба з високоточною зброєю противника; особовий склад показав високий польовий вишкіл і майстерність, тактичні нормативи виконав на "відмінно"; командир вміло організував бойові дії, забезпечив тверде і безупинне управління, проявив при цьому розумну ініціативу, спритність і сміливість;

"добре", якщо підрозділ на бойовій стрільбі у складній обстановці бойове завдання виконав у встановлений термін, але з різних причин на початку етапу участь у вогневому ураженні брало не менше 90% бойової техніки, виведеної на навчання; у ході бою здійснювалися маневр вогнем і підрозділами та надійне вогневе ураження противника; підтримувалась безперервна взаємодія із сусідами і підрозділами інших родів військ; вміло здійснювались розвідка та інші види забезпечення, протиповітряна оборона і боротьба з високоточною зброєю противника; особовий склад показав добрий польовий вишкіл, тактичні нормативи виконав не нижче оцінки "добре"; командир вміло організував бойові дії і забезпечив управління;

"задовільно", якщо підрозділ на бойових стрільбах бойове завдання виконав у встановлений термін, але з деякими недоліками і з різних причин на початку етапу участь у вогневому ураженні брало не менш 80% бойової техніки; у ході бою маневр вогнем і підрозділами здійснювався невміло; недостатньо надійно

проводилось вогневе ураження противника; взаємодія з іншими підрозділами іноді порушувалась; заходи з розвідки та інших видів забезпечення виконувались не в повному обсязі; особовий склад показав тільки задовільний польовий вишкіл, тактичні нормативи виконав не нижче оцінки "задовільно"; командир в основному правильно організував бойові дії і з управлінням справився;

"незадовільно", якщо підрозділ поставлене завдання на бойові стрільби не виконав у встановлений термін або за різних обставин на початку етапу участь у діях брало менше 80% бойової техніки, або особовий склад показав низький польовий вишкіл і неорганізованість на етапі бойової стрільби, тактичні нормативи виконав з оцінкою "незадовільно"; командир із завданням щодо організації бойових дій та з управлінням не справився.

Оцінка результатів вогневого ураження у взводі й екіпажі залежно від їх організаційно-штатної структури складається з двох показників:

за результати стрільби з танкових гармат;

за результати стрільби зі стрілецької зброї (у тому числі танкових кулеметів і т.п.). При цьому вона визначається:

"відмінно", якщо дві оцінки "відмінно";

"добре", якщо дві оцінки "добре",

"задовільно", якщо всі оцінки не нижче "задовільно";

"незадовільно", якщо хоча б одна з оцінок "незадовільно".

Результати стрільби з танкових гармат оцінюються за кількістю уражених цілей з числа виставлених для них. При цьому вони визначаються:

"відмінно" – при ураженні не менш 70% цілей;

"добре" – при ураженні не менш 60% цілей;

"задовільно" – при ураженні не менш 50% цілей.

При стрільбі в горах вимоги до кількості уражених цілей для визначення оцінки зменшуються на 5%.

Результати стрільби зі стрілецької зброї (у тому числі танкових кулеметів і т.п.) оцінюються за кількістю уражених цілей з числа виставлених для них. При цьому вони визначаються:

"відмінно" – при ураженні не менш 70% цілей;

"добре" – при ураженні не менш 60% цілей;

"задовільно" – при ураженні не менш 50% цілей.

При стрільбі в горах вимоги до кількості уражених цілей для визначення оцінки зменшуються на 5%.

5.6. Методика проведення бойових стрільб

Бойова стрільба взводу за темою "Танковий взвод у наступі"

Тема: Танковий взвод у наступі (схема 5.1).

Навчальні цілі:

1. Дати практику командирі взводу в організації наступу з бойовою стрільбою й управлінні взводом і вогнем в ході виконання бойового завдання.
2. Удосконалювати навички командирів танків в управлінні діями екіпажу і вогнем танка у складі взводу.
3. Добитися злагоджених дій взводу в наступі з бойовою стрільбою. Виховувати в особового складу мужність, сміливість при веденні наступу з бойовою стрільбою.

Навчальні питання:

1. Бойовий наказ і організація взаємодії. Підготовка особового складу і танків до бою.
2. Висування до рубежу переходу в атаку, розгортання в бойову лінію, ураження противника вогнем з ходу і подолання мінно-вибухових загороджень. Атака переднього краю оборони, знищення противника та оволодіння об'єктом атаки.
3. Переслідування противника, що відходить, боротьба із запальною зброєю, надання першої медичної допомоги ураженим.

Керівництва: Бойовий статут механізованих, танкових військ Сухопутних військ. Ч. III; Курс стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин Сухопутних військ (КРП 03.032.056 – 2018 (01)); Збірник нормативів бойової підготовки Сухопутних військ Збройних Сил України.

Час – 6 год.

Заняття проводиться, як правило, на тактичному навчальному полі.

Перше навчальне питання. Бойовий наказ і організація взаємодії. Підготовка особового складу і танків до бою.

Після перевірки правильності розташування взводу на півн. узліссі лісу "Ближній" керівник заняття з командиром взводу і командирами танків висувається на вис. 180,5, де доводить до них тактичну обстановку і завдання взводу. Екіпажі в цей час готують танки до бою.

Зразок змісту тактичної обстановки і завдання взводу:

"Орієнтири: ор. 1 – млин, ор. 2 – сарай, ор. 3 – окрема сосна, ор. 4 – заводська труба.

Противник, зазнавши поразки в попередніх боях, перейшов до оборони по півн. берегу струмку "Срібний". Його передній край проходить: окреме дерево, розвалини, курган 5, чагарник "Рідкий". Вогневі засоби виявлені: група дерев, ближче 200 – танк в окопі; ор. 2, ближче 30 – реактивна протитанкова гармата. У лісі "Дальній" зосереджено до танкової роти противника. Перед переднім краєм – мінно-вибухові загородження.

Спроба наших військ прорвати оборону противника з ходу успіху не мала. 3 тр має завдання атакою у напрямі вис. 180,5, заводська труба знищити вогневі засоби і живу силу противника у взводному опорному пункті руїни, курган 5, група дерев, оволодіти рубежем млин, сарай, надалі наступати в напрямку група дерев, заводська труба.

1 тв атакою у напрямі вис. 180,5, група дерев знищити вогневі засоби: танк в окопі – група дерев, ближче 200, РПГ – ор. 2, ближче 100, живу силу противника у взводному опорному пункті; надалі наступати в напрямку група дерев, ор. 3. Рубіж переходу в атаку (він же і рубіж відкриття вогню) окремі камені, насип. Прохід у мінному полі № 3 – окремий пені.

Справа 2 тв атакує противника в напрямку зламане дерево, млин, знищує РПГ – ор. 1, ближче 100; танк в окопі – ор. 1, вправо 50, далі 100; надалі наступає в напрямку млин, заводська труба.

Зліва 3 тв атакує і знищує противника в напрямку курган 5, руїни, яр, надалі наступає у напрямку руїни, яр, ліс "Дальній".

Готовність до наступу – 10.00 25.8.

Сигнали; атака – "Шторм", повітряний противник – "Повітря"; вперед – "Стріла", зосередження вогню – "Грім".

Я – за бойовим порядком 1 тв.

Заступник – командир 1 тв.

Вказівки з взаємодії:

"Вогнева підготовка атаки – 22 хвилини. В період вогневої підготовки атаки артилерія подавляє вогневі засоби і живу силу противника у взводному опорному пункті по передньому краю і в найближчій глибині його оборони, мінометну секцію і живу силу на вис. 160,3. Проходи в мінному полі противника будуть виконані вибуховим способом, для кожного взводу по одному проходу. Прохід для 1-го взводу – № 3 правіше пня.

За сигналом "Шторм" підрозділи висуваються до рубежу переходу в атаку, а з підходом до вис. 180,5 розгортаються в бойовий порядок. Проходи для танків через бойові порядки підрозділів наших механізованих військ, які обороняються, будуть позначені вказівниками "Прохід № 1, 2, 3". Атака починається з виходом на рубіж – окремі камені, насип. Загородження долати по проходу в наступному порядку: 2- й, 1-й, 3-й танки взводів. Після проходження проходу стрімко зайняти своє місце в бойовому порядку, ведучи вогонь з ходу по вогневих засобах противника. Танк в окопі знищити зосередженим вогнем взводу з ходу за мою команду.

Контратака противника можлива в напрямку ліс "Дальній", ор. 3. Противника, що контратакує знищити у взаємодії з сусідніми танками роти вогнем з місця і стрімкою атакою завершити його розгром.

Цілевказання трасуючими кулями і снарядами у напрямку цілі

Позивні: мій – "Береза-01"; командира 1 тв – "Береза-11"; командира 2 тв – "Береза-12"; командира 3 тв – "Береза-13"; циркулярний – "Кора"; основна і запасна частоти згідно зі схемою зв'язку, а сигнали і команди – з таблиці радіосигналів".

Потім керівник заняття дає вказівки з бойового забезпечення і заходів безпеки при проведенні бойової стрільби:

"Розвідку противника у ході наступу вести спостереженням. Про виявлені важливі цілі доповідати мені негайно і подавати цілевказання для інших танків.

Радіаційну і хімічну розвідку в ході наступу веде 3-й танк 3-го взводу. За сигналами оповіщення про радіоактивне і хімічне зараження особовий склад надягає засоби індивідуального захисту і продовжує виконувати поставлене бойове завдання.

Спостереження за повітряним противником в ході наступу вести у взводах постійно, сигнали оповіщення передавати по радіо встановленим сигналом "Повітря".

За цим сигналу взводи продовжують виконання поставленого завдання, танки, які мають зенітно-кулеметні установки, переводяться в готовність до ведення вогню по повітряних цілях противника. Вогонь відкривати за командою командирів взводів і самостійно.

Завантаження боєприпасів в танки провести у вихідному районі. Кулеметні стрічки спорядити патронами і зберігати в коробках.

Заряджання зброї проводити після проходження рубежу відкриття вогню, позначеного червоними прапорцями.

Бічні захисні зони: справа – окремі камені, курган; зліва – насип, окремий дім (на схемі немає).

За сигналом "Вітер" негайно припинити вогонь, розрядити зброю і доповісти.

Отримавши бойове завдання, командир взводу з'ясовує його, оцінює обстановку, приймає рішення, віддає бойовий наказ і організовує взаємодію. Керівник заняття контролює і вчить командира взводу правильній постановці бойового завдання командирам танків і організації взаємодії та бойового забезпечення. У ході роботи на місцевості з організації бою керівник заняття здійснює показ шести цілей на глибину огляду, тобто 25% цілей від загальної їх кількості, виставленої на бойову стрільбу взводу. Після закінчення роботи з організації бою на місцевості командиром взводу керівник заняття стежить за роботою командирів танків і перевіряє, як члени екіпажів зрозуміли завдання і як готують танки до майбутнього бою.

Друге навчальне питання. Висування до рубежу переходу в атаку, розгортання в бойову лінію, ураження противника вогнем з

ходу і подолання мінно-вибухових загороджень. Атака переднього краю оборони, знищення противника та оволодіння об'єктом атаки.

Керівник заняття, переконавшись в готовності взводу до бойової стрільби, подає команду начальнику пункту боєпостачання роти на видачу боєприпасів, а командир взводу – на їх отримання і завантаження в танки. У ході отримання і завантаження боєприпасів керівник заняття здійснює контроль за правильністю видачі боєприпасів і рівномірністю їх розподілу між танками взводу.

Після доповіді командира взводу про завантаження боєприпасів і готовності взводу до виконання бойового завдання керівник заняття подає команду "До бою", а потім сигнал "Стріла" і стежить за висуванням взводу до рубежу переходу в атаку. З підходом взводу до півд. схилів вис. 180,5 командир взводу розгортає взвод в бойовий порядок, керівник заняття перевіряє виконання нормативу № 11 з тактичної підготовки. З виходом танків на рубіж переходу в атаку командир роти подає сигнал показати цілі № 1 і 2. З появою цілей він прослуховує по радіо, як командир взводу подає сигнал на зосередження вогню по цілі № 1. Керівник заняття стежить за тим, щоб цілі № 1 і 2 були знищені до початку подолання мінного поля. Після подолання мінного поля по проході керівник заняття подає сигнал показати цілі № 3 і 4, при цьому він прослуховує по радіо, як командири танків подають команди на знищення спочатку найбільш важливих цілей, як подають сигнали по цілевказанню. Одночасно він стежить, як екіпажі танків використовують місцевість у ході атаки і як виконують команди командира взводу.

З виходом танків взводу на вис. "Висока" керівник заняття подає сигнал на показ цілей № 6 і 5 та прослуховує по радіо команди командира взводу і командирів танків на знищення вертольота противника, як командири танків вибирають і займають вогневі позиції за найближчими укриттями для відбиття контратаки, як командир взводу і командири танків управляють вогнем і переходять в атаку.

Після відбиття контратаки противника керівник заняття оголошує частковий відбій і наказує розрядити зброю і здати невитрачені боєприпаси.

Старшина роти на автомашині збирає невитрачені боєприпаси і стріляні гільзи, звіряючись з відомістю на видачу боєприпасів.

Після закінчення розряджання зброї і доповіді командира взводу про розряджання зброї, а старшини роти про вилучення боєприпасів, які залишилися, керівник заняття ставить командирів взводу завдання на подальші дії.

Третє навчальне питання. Переслідування противника, що відходить, боротьба із запальною зброєю. Надання першої медичної допомоги ураженим.

Для вирішення цього навчального питання керівник заняття нарощує тактичну обстановку для руху взводу у зворотному напрямі:

"Противник після невдалої контратаки почав відхід в південному напрямі, прагнучи закріпитися на проміжному рубежі по півн. схилам вис. 180,5. На шляху відходу залишає групи прикриття.

1 тв перейти до переслідування противника. Рухаючись в напрямку курган 3, кущі, окреме дерево, схід. схили вис. 180,5, вміло використовуючи складки місцевості та інші її маскувальні властивості, вийти на шлях відходу противника і рішучою атакою нанести йому ураження, не допустивши закріплення противника на вис. 180,5. Готовність до руху – за 10 хв. Сигнал для початку руху – "Стріла". Доповідати про готовність до руху, про зустріч з противником і виконанні завдання" .

Після доповіді командира взводу про постановку завдань командирам танків і про готовність до руху керівник заняття подає сигнал "Стріла" (почати рух) і стежить, як екіпажі взводу витримують задану швидкість руху, витримують дистанції між танками і ведуть спостереження за противником.

З підходом танків до чагарнику "Густий" командир роти подає сигнал на імітацію дій противника із закріплення групи прикриття на схід. схилах вис. "Висока" (піднімає резервну групу – ціль № 2) і прослуховує по радіо доповідь дозорного танка, а потім – командира взводу про противника і його рішення. При цьому керівник заняття добивається від командира взводу сміливих, рішучих дій щодо стрімкої атаки у складі взводу, знищення противника з ходу і продовження виконання поставленого завдання. Потім взвод з ходу знищує противника, що намагається

закріпитися на вис. 180,5. У ході висування до висоти 180,5 відпрацьовується питання подолання зараженої ділянки місцевості.

Після досягнення танковим взводом вис. 180,5 керівник заняття зупиняє взвод, на танки взводу встановлюються коробки з вогневою сумішшю, а потім підпалюються за командою командира роти. Екіпажі взводу відпрацьовують прийоми гасіння пожежі на танках. Закінчивши тренування особового складу в гасінні запалювальних речовин на матеріальній частині, керівник заняття перевіряє вміння членів екіпажу гасити запалювальні речовини на обмундируванні особового складу.

Потім командир роти шляхом ввідних про ураження одного з членів екіпажу в танку перевіряє вміння евакуювати пораненого з танка, при цьому він контролює виконання нормативу № 7 з військово-медичної підготовки та вміння гасити вогневу суміш, що потрапила на обмундирування або відкриті ділянки шкіри, а також надавати першу медичну допомогу при кульових пораненнях, при ураженні особового складу ядерною і хімічною зброєю.

Закінчивши відпрацювання всіх навчальних питань, керівник заняття проводить розбір бойової стрільби взводу спочатку зі всім особовим складом, а потім з командирами танків і командиром взводу.

Список використаної літератури

1. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина III (взвод, відділення, екіпаж). – Командування Сухопутних військ Збройних Сил України. – Київ, 2016.
2. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина II (батальйон, рота). – Командування Сухопутних військ Збройних Сил України. – Київ, 2016.
3. Бабкін Ю.В., Носов І.В. Підготовка і проведення групових вправ і тактичних летючок / Ю.В. Бабкін, І.В. Носов. – Харків: ХГІТВ НТУ «ХПІ», 2003. – 31 с.
4. Бестюк А.І., Голова М.А., Дорошев О.І. Основи бойової підготовки військових частин (підрозділів) Сухопутних військ Збройних Сил України / А.І. Бестюк, М.А. Голова, О.І. Дорошев. – Львів: АСВ, 2009. – 192 с.
5. Воєнна доктрина України. Офіційне видання Верховної Ради України. 2015. – 21 с.
6. Гоженко Л.І. Методика формалізованого контролю якості проведення занять у вищому військовому навчальному закладі. Методичний посібник для експертів: начальників служб, відділів, факультетів, кафедр, науково-педагогічних працівників, командирів підрозділів курсантів, ад'юнктів / Л.І. Гоженко. – Полтава: Видавництво ПВІЗ, 2004. – 64 с.
7. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004. (Із змінами і доповненнями). – Київ.
8. Науково-дослідна робота «Розроблення та визначення шляхів впровадження комплексної тактичної задачі із загальновійськових та тактико-спеціальних дисциплін у навчальний процес багатoproфільного ВВНЗ (відповідно до засад застосування ЗСУ)», шифр «Задача». Науковий центр Сухопутних військ Львівського інституту Сухопутних військ Національного університету «Львівська політехніка». Розробники: Ю.О. Фтемов, канд. техн. наук (науковий керівник); Р.В. Казмірчук, канд. військ. наук (відповідальний виконавець); В.С. Глущенко; В.В. Ільченко; Л.П. Кривизюк, канд. іст. наук, доцент; С.В. Бокачов; І.В. Бабірад.

9. Корміна Л.І. Методика викладання дисциплін за фахом у вищих навчальних закладах. Методичні рекомендації до курсу / Л.І. Корміна. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 52 с.

10. Бунєєв Т.В. Особливості проведення групових занять під час вивчення військово-спеціальних дисциплін у вищому військовому навчальному закладі / Т.В. Бунєєв // Збірник наукових праць Національної Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки. – 2014. - № 1 (70) С. 39 – 48.

11. Методичний посібник для керівного та професорсько-викладацького складу з організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України. – Київ, 1999. – 159 с.

12. Методичні рекомендації з розроблення нормативних документів підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України від 05.05.2016 року.

13. Методичні рекомендації командирам і штабам з організації бойової підготовки у з'єднаннях та військових частинах Сухопутних військ Збройних Сил України. – Київ, 2005. – 328 с.

14. Методичні вказівки щодо виконання курсової роботи. – Львів: НАСВ, каф. тактики, 2016. – 41 с.

15. Наказ Міністра оборони України № 216 від 25.04.2016 «Про вдосконалення підготовки офіцерських кадрів тактичного рівня та сержантського (старшинського) складу у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів». – Київ.

16. Настанова з організації і проведення загальновійськових тактичних і командно-штабних навчань. – К.: Видання МОУ, 2005. – 197 с.

17. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 852 с.

18. Особливості підготовки і виконання бойових завдань військовими частинами і підрозділами під час проведення Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей. Навчальний посібник. НУОУ імені Івана Черняхівського,

Командно-штабний інститут застосування військ (сил), 2016. – 212 с.

19. Похнатюк С.В., Руденко К.В., Слободянюк Р.В. Підготовка і проведення бойових стрільб механізованих (танкових) підрозділів. Навчальний посібник / С.В. Похнатюк, К.В. Руденко, Р.В. Слободянюк, А.А. Степаненко. – Львів: АСВ, 2011. – 119 с.

20. Програма бойової підготовки танкових підрозділів. – К.: Видавництво «Варта», 2005. – 112 с.

21. Рекомендації з організації і методики проведення занять з бойової підготовки в механізованих і танкових підрозділах. – К.: Видання МОУ, 2005. – 196 с.

22. Тактика загальновійськових підрозділів: Навчальний посібник. – К.: АЗСУ, 1998. – 493 с.

23. Тимчасова настанова з організації та проведення загальновійськових тактичних і командно-штабних навчань. Частина I, бригада (полк). – К.: Видання МОУ, 2016. – 370 с.

Навчальне видання

Слободянюк Роман Володимирович
Ящук Андрій Євгенович
Волков Максим Олександрович
Годій Михайло Васильович
Міхін Андрій Юрійович

ТАКТИЧНА
ПІДГОТОВКА ТАНКОВОГО ЕКІПАЖУ І ВЗВОДУ

Методичний посібник

Редактор ***Т.В. Животова***
Коректор ***О.М. Мінецьва***
Комп'ютерний набір та верстка

Підписано до друку . . 2018 р.
Формат 60х90 1/16
Ум. друк. арк. 23,37
Обл.-вид. арк. 12
Тираж 70 прим.
Замовлення 80

Друкарня Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
79012, м. Львів, вул. Героїв Майдану, 32
тел.:(032) 258-64-12

Свідectво про внесення видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 3939 від 14.12.2018 р.